

SKOMANTAS

JUNDOS LEMTIS

"Junda susigūžė. Ji dar būtų galėjusi šokti į balną ir ilgos jos palšosios kumelės kojos būtų išnešusios pro dabar juos lanku siaučiančius raitelius, tačiau palikti motinos ir Mildos ji negalėjo. Nerimo pilnomis akimis ji žvelgė į artėjančius raitelius. Vieni jų buvo iškėlę kalavijus, kiti po dešiniąja pažastim spaudė ietis. Apranga ir ginkluotė buvo pažįstami. Šitaip vilkėjo Pskovo kariai per Traupės puolimą. Ir kalba... Šaukiama buvo rusiškai!

Sustingus ir bejėgė ji stebėjo, kaip šuoliuoja artyn žirgai.

– Vyrai! Ventės dievai jus regi! – suriko Eitminas. Dešinėje jis laikė kalaviją, kairėje – dvi ietis. – Parodykit, ko verti!

Pirmieji raiteliai pasiekė stovyklą. Švilpdamos skriejo ietys, sudžeržgė kalavijai. Žvengdamas krito sužeistas žirgas, ir rusas ritosi kūlverscčiais iki pat rusenančio laužo. Narūnas jį prismeigė ietim.

Milda klykdama puolė prie Jundos ir apsikabino ją.

– Ne dabar... Paleisk! – suriko ši. Jai tratėjo dantys ir stingo krūtinė. Karštligiškai griebėsi kabančio prie juosmens peilio.

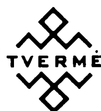
Dešinėje sudejavo sužeistas Narūnas. Kalavijo smūgis jam kliudė kairįjį petį. Ten, kur dar prieš akimirką, gynėsi kalaviju Eitminas, siuvo bent trys užpuolikų žirgai... Junda mėšlungiškai suspaudė peilio kriaunas, bet nebuvo jėgų jo ištraukti. Narūnui rusas kirto vėl ir karys susverdėjo. Kraujas sunkėsi per jo palaidinę.

"Dievų klaida!.." – šmėkštelėjo mintyse, ir per ginklų žvangėjimą tarsi pasigirdo Šventaragio slėnio vyriausiojo žynio Prūto balsas."

Skomantas

Jundos lemtis

Apysaka

UDK 888.2
Sk-46

Redaktorė Irena KRIVICKIENĖ
Dailininkas Gintaras JOCIUS

ISBN 9986-476-15-1

1

Akmens patarimas

Pilį gaubė ankstyvojo vakaro sparnas; tamsus šešėlis lyg debesis gulė ant balkšvu plienu spindinčios upės, ir tik siauras tilto ruožas atrodė sušildytas ugnies atspindžių – pilies kieme virė dervą, sprangūs dūmai skleidėsi pažeme. Aukšta mergina odine juosta suveržtais vešliais plaukais stovėjo, atsirėmusi storo vartų rąsto, ir žiūrėjo į aukakalnį, kuris pamažu niro į artėjančias sutemas. Jos veidas buvo įsitempęs ir neramus. Virš galvos praklykė laukinių žąsų trikampis; mergina akies kampu dirstelėjo viršun, tačiau tik trumpam, žvilgsnį vėl nukreipė į aukakalnį. Ji kiečiau suspaudė lūpas.

– Uždarykit vartus! – suriko kieme.

– Motina dar negrįžo, – įsakmiai pratarė mergina ir pasitaisė plaukus veržiančią stirnos odos juostą. Tamsus vartų rąsto medis paryškino jos pablyškusius skruostus.

Sklaidydamas sutemas dervuoto deglo liepsna, pribėgo guvus vaikinukas. Jis nežymiai šlubčiojo kaire koja; akyse mirgėjo ugnies atšvaitai.

– Kaip?.. – nusistebėjo jis. – Motina dar neparėjo?

Jis išbėgo iki pakeliamo tilto grėdų ir kiek įstengdamas pakėlė deglą, tarsi vangiai skleidžiama šviesa gebėtų pasiekti net alkakalnį. Apsidairęs atsisuko į nepajudėjusią merginą.

– O tu ko čia styrai, Junda? Stulpo ramstyt nereikia, pats stovi...

– Dink iš čia! – atšovė Junda.

Vaikinukas tik prunkštelėjo.

– Baisi kupeta! – tarė jis. – Nori, tai stypsok sau... Kai pradėjai šaudyti tuo kvailu daiktu, tai ir pasipūtei, susišnekėti neįmanoma.

Mergina pasižiūrėjo į jį, jos lūpa virptelėjo, tačiau ji tylėjo. Pilies kieme į ėdžias ramiai prunkščiojo arkliai, šen bei ten zujo šeimynos mergos, artėjo vakarienės metas. Visi skubėjo savais reikalais ir stengėsi nesižvalgyti į pilies vartus, kur, prisiglaudusi prie rąsto, akmeniniu veidu stovėjo Junda. Ventės pilėnams sunkiai sekėsi pamiršti kraupius įvykius, kurie prieš kelis mėnesius klostėsi tolimoje Deltuvos krašto pilyje. Iš ten grįžusi Junda pirma užsida-

rė savo kambaryje ir atsisakė išeiti. Galop vieną dieną ji pati pasibalnojo savo palšvą ilgakoję, iš Traupės atsivestą kumelę ir, prisirišusi už balno kryžlankį, išjojo į laukus. Tą patį kryžlankį, kurio strėlė amžiams pas Veliną pasiuntė Tolvaikį.*

Grįžo tik sutemus, o po to išjodavo kasdieną. Su nieku į kalbas nesileisdavo, nebent su kalviu Kernium, kuris jai kalė strėlių antgalius.

Traupės įvykiai ją persekiojo nelyg slogus pusiaudienio sapnas, kai netyčia užmingi ir atsibundi, išpiltas lipnaus prakaito. Užtat Junda vis labiau užsidarė savyje, tapo atšiauri ne tik Ventės pilėnams, bet ir šeimos nariams. Nesugebėjo savo skausmo išlieti net motinai. Negana to, kad motinos smilkiniuose atsirado ankstyvo šerkšno, – Medeinos akyse Junda ir nenorėdama įžvelgdavo tylų priekaištą, kuris trikdė ir glumino ją.

– Ar nepakaks su šitu?.. – paklausė Medeina tyliai vakar vakare, kai Junda, vėlai grįžusi, prie Ventės pilies kiemo lovio girdė savo ilgakoję kumelę. Ji siekė ranka paliesti kryžlankio buožę, tačiau ją atitraukė taip ir nepalietus, tarsi būtų nudegusi. – Atlikai, kas Laimų buvo lemta. Dabar?.. Dabar reikia tau grįžti prie savo tikrosios paskirties. Šitai gi supranti...

– Suprantu ką? – klausimu tada atsakė Junda, ir jos balsas buvo šaltas kaip ledokšnis. Su motina tokiu balsu niekas nekalbėdavo.

Medeina nesutriko.

– Supranti, kad tau metas elgtis, kaip merginai pridera. Esi moteris, nežiūrint to, kad moki ir kitų dalykų. Ir žinai, kas moterims skirta...

– Skirta kas? – tuo pat lediniu balsu toliau klausė Junda. Ji iš tiesų suprato, kad iš jos tikimasi visai ko kito. Motina buvo teisi, to norėdama. – Ir ar skirta visoms? Ar būtinai visoms? Ko kabinatės prie manęs? Ko visi kabinasi?

– Vaikeli, tu keli balsą prieš savo motiną, – tyliai tarė Medeina. – Kodėl taip darai?

– Aš?.. Nes jūs visi norite...

---

* Apie tai skaitykite Skomanto apysakoje "Atpildo strėlė."

– Aš tai noriu tau gero. Tik tiek...

– Bet jūs... – Junda sutriko. Jos ką tik tarsi šarvas nešiotas atšiaurumas subliuško, ištirpo kaip ledokšnis, palaikytas rankose. Gerai, kad prieblandoje niekas nematė, jog jos akyse nesuvaldomai sužvilgo ašaros. – Mama, tu manai, aš taip noriu? Ar aš taip noriu? Jei dievai man ko pagailėjo, ar man už tai atsakyti?

– Vaikeli... Taip, dievai siunčia mums likimą, bet kaip jį priimam, priklauso nuo mūsų pačių, – savo ramiu balsu tęsė Medeina. – Žinau, tau nelengva. Tačiau su tavimi aš pati ne viską suprantu. Pasakyk man. Kodėl tau taip patinka šauti?

– Todėl, kad... – Junda prikando lūpą ir pasisukusi vogčia atbulu delnu nubraukė sudrėkusį skruostą. Daug kas jos klausdavo panašiai kaip motina. Klausdavo, kaip tai įmanoma, kad ji šaudo taip taikliai, jog atrodo, kad iš viso prašauti negali? Ji dažniausiai net nesiteikdavo atsakyti arba burbtelėdavo trumpai, jog jei jau klausti reikia, tai vis tiek nesuprasi. Tačiau dabar klausė motina ir rūpestis atsispindėjo jos akyse.

– Todėl, kad... Kad aš matau strėlės likimą. Ir galiu jį valdyti.

– Strėlės likimą?

– Taip. Matau, kur ji privalo lėkti. Tai tarsi... Tarsi tokia gija ore nuo strėlės smaigalio iki ten, kur aš noriu, kad ji kirstų. Ir tai man... Kaip čia pasakius?..

– Tai suteikia tau jėgos.

– Taip.

– Suteikia pasitenkinimo, kad gali valdyti ateitį.

– Taip.

– Bet tai tik kelios ateities akimirkos. Tiek, kiek skrieja strėlė. Žmogui reikia ramybės ilgesniam laikui. Nes šitaip...

Medeina nutilo, nes minties tęsti nenorėjo. Iš savo patirties ji žinojo, jog sielos sumaištį pakelti galima tik ribotą laiko tarpą. Vieniems jis ilgesnis, kitiems visai trumpas.

– Kaip atgauti ramybę, mama?

Medeina susimąsčiusi žvelgė pro Jundos petį kažkur į tolį.

– Dievai tau paskyrė sunkią dovaną, vaikeli. Bet... Bet dievai kartais suklysta... – tarė ji dabar kiek prikimusiu balsu. – Taip at-

sitinka kartais. Suklysta ir dievai. Kai laukiaus tavęs... Tai jau seniai, aš tada aukojau už tavo senelį, kuris negrįžo iš žygio... Ne tik jis, daug pilėnų, daug iš plačios apylinkės tada negrįžo, ir jų vėlės liko klaidžioti šiaurėje. Aš aukojau tada ir meldžiau, kad gimtų sūnus. Kad jis būtų tvirtas ir bebaimis. Ir... Ir... Tai tapo nesvarbu. Nes gimei tu. Buvai tokia mažytė... Mažiausia iš visų mano vaikų, kai gimei, ir aš visai, visai pamiršau, ko prieš tai meldžiau dievų. Karštai maldavau tik, kad sustiprėtum ir užaugtum tvirta...

– Užaugau... – tyliai tarė Junda. Ji buvo beveik galva aukštesnė už savo motiną.

– Didžiai dėkui dievams, užaugai, – nekeisdama ramios balso gaidos, tęsė Medeina. – Tvirta užaugai. Ir gavai taiklumo dovaną... Tačiau ją reikia grąžinti. Kitaip nesurasi ramybės. Tu esi moteris ir turi paskirtį būti motina. Tai yra tikroji, didžioji dovana... O šita dovana? Reikia paprašyti dievų, kad ją atsiimtų.

Medeina priėjo ir, nebodama dar vis kairėje laikomo kryžlankio, tvirtai apsikabino savo dukrą. Junda jau buvo spėjusi nusišluostyti anksčiau ištryškusias ašaras, tačiau dabar jos plūdo vėl ir jų šluostyti ji nebebandė. Nekreipė taipgi dėmesio į tai, jog iš tarpdurių į jas smalsiai žvelgė pilėnai.

– Tai... Tai paprašyk jų, – sušnibždėjo Junda.

– Reikia pasiruošt tam, vaikeli, – tarė Medeina. – Manau, iki rytojaus vakaro pasiruošiu...

Rytojaus dieną Junda nerimo, tad, užsimetusi apsiaustą ant pečių ir susijuosusi senu Uvio diržu, pasibalnojo savo palšvąją kumelę ir išjojus pagirėn lyg spyglių į beržo kamieną prismaigstė kryžlankio strėlių. Jos visos smigo į medį pačiame kamieno viduryje, per vieną sprindį viena nuo kitos. Atrodė, tarsi tikslus dailidė į kamieną būtų sukalęs eilę plunksnuotų vinių.

Tik pati paskutinė į medį nepataikė... Jundą nukrėtė šiurpas, nes atrodė, jog paskutinioji strėlė tarsi pati pasirinko savo likimo kryptį...

Įdėjus strėlę į griovelį, ji pakėlė kryžlankį ir kai tik priglaudė jo nugludintą buožę prie skruosto, ją supantis pasaulis vėl susiaurėjo ir ji matė tik baltą beržą ir vieną paskui kitą jo kamiene išrikiuotas strėles. Šią paskutinę reikėjo įsegti žemiausiai, tik per uolektį nuo žemės...

Jau ji ruošėsi sutūrėti kvapą ir nuspausti ginklo svirtelę, kai prie pat beržo išsikišusios šaknies iššliaužė gluodenas. Pirštas pajudino svirtį, trenkė plieninis lankas, ir Junda išplėstom iš nustebimo akim regėjo, kaip plakasi kryžlankio strėlės prie balkšva tošimi apsišarvavusios šaknies prikaltas gluodenas.

Junda nejučia pajuto keistą baimę, o paskui ją lyg ugnis nupylė karštis, suvokus, ką ji padarė: nudėjo niekuo dėtą žaltį, Pagirnio brolį. Giminę tų, kuriuos motina kasdien lakina pienu Ventės pilies kamaroje.

Ji išlupo iš beržo kamieno iššautas strėles ir tuoj po to grįžo į pilį. Surinko visas, išskyrus tą, kuri prismeigė dar vis silpnai tebetrūkčiojantį gluodeną. Grįžo ir dabar jau visą pusdienį laukė išėjusios motinos. Temo vis labiau. Ji papurtė galvą, bandydama kiek galint toliau nustumti įkyriai lendančius į akis vaizdus: prakaito dėmę tarp tolstančio Tolvaikio menčių, bergždžiai besiplakantį prismeigtą gluodeną... Su siaubu brūkštelėjo sau per veidą; šiurkšti rankovė nutvilkė akis.

– Šviesos dievaiti... Kas gi čia dabar, – suglumusi sumurmėjo.

Iš ko gi Medeina burs?.. Iš ugnies? Dūmų? Lapų?.. Rupūžės dabar kaip tik atsigavo, iškritus rasai, bet kas supaisys jų takus tokioj tamsoj? Aušrinė seniai pataluos... Gal nuo rudeniško vakaro vėsos, gal nuo negeros nuojautos ją nusmelkė lengvas šiurpulys. Junda suvirpėjo ir tvirčiau susisupo į apsiaustą. Dėklas su strėlėmis barkštelėjo į šlaunį.

– Uždarykit vartus, – švelniai tarė pažįstamas balsas už nugaros. – Jau metas.

Junda krūptelėjusi atsisuko. Medeina stovėjo kieme ir, nors stengėsi laikytis ramiai, atrodė, lyg jos galvą prie žemės lenktų rūsti ištartis. Junda pasitraukė nuo vartų, kad netrukdytų sargybai juos uždaryti nakčiai.

– Kaip? – paklausė ji, su viltimi žiūrėdama į motiną.

Medeina švelniai papurtė galvą. Ne ką nors paneigdama, bet tuo ženklindama, jog tikrojo atsako dar nėra.

– Nebus lengva. Šičia man neatsakė. Buvau ir pas Minkantą.

– Minkantą?.. Bet ką jis gali patarti, gyvendamas paraisty vienas lyg babaužis?.. O dar kalbama, kad jis Ragei pasišventęs...

– Būtent todėl, – tyliai tarė Medeina. – Ragė, raganų močia, senesnė ir už Laimą, ir už Žvorūnę, ir už mus visus. Ji baisi, jos mes nesuprantam, tik bijom. Bet ji žino, kada dievų būna suklysta. Patarė ir man...

Medeina priėjo prie Jundos, palietė jos alkūnę ir sušnibždėjo:

– Nieko man neliko, tik paklaust patarimo Laimos akmens...

Junda giliai įkvėpė. Laimos akmuo smaksojo už alkakalnio laukuose. Tai gulįs į moters liemenį panašus akmens luitas su įspausta pėda viršuj. Kai tik susirinkdavo toj pėdoj lietaus vandens, dažna kaimo moteris ar pilėnė, ypač nevaisinga, išlaižydavo jį iki lašo. Tai buvo gyvybės vanduo. Pats akmuo kartais duodavo ir patarimų, tik retas sugebėjo jį suprasti. Reikėjo ilgai klausytis. Įsiklausyti taip, kad pamirštum save, savo kūną ir net pojūčius.

Medeinos akys žvelgė į Jundą su neslepiamu nerimu. Ji suspaudė dukters alkūnę.

– Mums teks vykti į svetimą kraštą, – tarė Medeina. – Į Šventaragio slėnį. Lietuvon.

– Kaip?.. – Jundai pasirodė, kad ji neišgirdo. – Negi tiek toli?

– Akmuo dvelkė tokiu šalčiu, kokio seniai neteko justi, – sušnibždėjo Medeina. – Vėjas pūtė į Lietuvos pusę, akyse mačiau ilgus slėnio žynių drabužius ir net užuodžiau aitrų, gniaužiantį jų kvapą, lyg pernykščio šieno dūlenų smilkimą gaisravietėj...

Ji atsirėmė į dukrą ir atrodė labai pavargusi. Motinos rankos buvo šaltos, tarsi dar neštųsi apgaubusios Laimos akmenio vėsą.

– Sakai, tikrai Lietuvon?.. – Žybartas apsiniaukęs paglostė savo juodbėrio prusnas. Arklys suprunkštė ir papurtė ilgakartę gal-

vą. – O kodėl ne pas savus į Aukakalnį? Galop, jei jau reikia svetimų žynių, tai yra kuršiškiai Palangoje...

– Taip akmuo lėmė, – ramiai tarė Medeina. Iš tiesų jau visa buvo iškalbėta ir nuspręsta. Žybartas dabar kartojo, kas sakyta anksčiau, nes atsisveikint jam visad sunkiai sekdavosi. – O kelias ne tolesnis už Deltuvą.

– Betgi... Ten Mindaugo užgrobtos žemės, o žemaičiams su juo nepakeliui.

– Ne pas Mindaugą keliaujam. Pas žynius į Šventaragio slėnį. Ten Mindaugo valdžia nesiekia. O keliauti reikia, dievai geriau žino, susitaikykim su tuo, – tarė Medeina.

– Valdžia nesiekia... O pilį statosi tiesiai virš Šventaragio slėnio. Iš to gero nelauk... – burbtelėjo Žybartas. Jis nutilo, nes pats gerai suvokė, kad šios pastabos ne vietoje, ir matė, jog Medeina laukia, kada gi jis pereis prie pačio atsisveikinimo.

– Einiaus man su jumis nesinori leisti, – krenkštelėjo jis. – Per jaunas tokiai kelionei.

Medeina tik šyptelėjo, ir Žybartas vėl pasijuto kažką ne taip pasakęs. Nagi, iš tiesų, negi tas Einius koks mažvaikis!..

Stipri, ilgakojė, palšvo plauko kumelė jau prunkštė prie vartų, ir Žybartas, matydamas, kaip vikriai į balną įsliuogia Junda, nejučia vėl krenkštelėjo. Pats nesuprato, ko: ar iš pasigėrėjimo, ar sutrikęs. “Gi ir dukrą Laima davė, – pagalvojo jis. – Negana Traupėj pskoviečių eiles praretino, bet ir savo jaunikį nukirto. O dabar dėlei to su dievais galynėkis...”

– Tegu dievai lieka su jumis. Mums metas, – Medeina pažvelgė vyrui į akis, ir Žybartas, kaip dažnai būdavo, pajuto jai baimingą pagarbą. Ne kiekvienai moteriai tokios gilios akys duotos... Vydamas šalin sutrikimą, jis juokaudamas tarė:

– Nepalik visų dievų namie! Pasiimkit į kelionę, gali prireikti.

Ir stengdamasis nusišypsoti mostelėjo ranka.

Medeina su vaikais ir palyda lėtai išjojo pro vartus. Žirgų kanopos sukaukšėjo į tilto grėdus. Sargybinis iš kuoro dar ilgai matė juos lyg juodas skruzdėles judant keliu, kol vilkstinė pranyko girios tankmėje.

2

Šventaragio slėnis

Pirmoji kelionės diena pasitaikė saulėta ir smagi – kiek smagumu galima pavadinti pažįstamų apylinkių ir kraštų vaizdus ir žmones, kurie, pagarbiai linkčiodami, sveikino keliautojus. Tuo itin patenkintas buvo Einius. Jis atsainiai žvilgteldavo į susilenkusį kaimietį, peršniodavo Sartį vytiniu ir išdidžiai nušuoliuodavo į priekį. Tai dirgino ir taip apniukusią Jundos nuotaiką.

– Žiūrėk, kad nesprogtum kaip varlė prieš jautį! – metė ji, Einiui pralekiant pro šalį.

Šis pabaltakiavo seseriai ir nudavė neišgirdęs. Paragino arklį ir prisijungė prie karių, jojančių priekyje. Pats jauniausias iš jų amžiumi ne ką pranoko Jundą, vyriausiasis, Eitminas, buvo arti trisdešimties. Tiek pat turėjo ir Narūnas, trečiasis palydos karys.

Perkirtus Dubysą, – arkliai beveik kojų nesušlapo, radus brastą per seklumą, – kraštovaizdis ėmė nežymiai keistis. Rodos, ir laukai, ir girios liko tarsi panašūs, tačiau keliautojų nuotaika kito. Niekas nebenorėjo nei garsiai juoktis, nei kalbėtis, tik kanopos caksėjo į kelio žvyrą ar minkštai šlepsėjo per raudonus nukritusių lapų patalus.

Giraitės nupilko, pasidarė panašios į retmiškius, pro kurių šakas toli prasišviečia palaukės ir papieviai. Prajodami dirbamos žemės plotelius, visur matė šiurpsančias ražienas, o kartais pastebėdavo ir paliktą javų pėdą, prapliaupusios liūties ar praūžusio vėjo priplaktą prie dirvos, išbirusiais grūdais, subliuškusiomis varpomis. Kur ne kur valstiečio rėželyje dar styrojo pajuodęs pupienojas, bet ir tas rodėsi jau ne šios žemės svečias – ar pralėkdami raiteliai sumindžios, ar nakčia šernai išknis.

Atrodė, jog Jundą nuo pat kelionės pradžios apėmusi niūri nuotaika persidavė ir kitiems keliautojams. Nesugebėjo ilgiau to paisyti tik Jundos tarnaitė Milda. Apvaliais it bandelės visad rausvais skruostais, iš po skepetaitės išsipešusiais ir paausiuose besidraikančiais plaukais, šviesiais lyg beržo drožlės, ji tiesiog nenustygo balne. Tylėti ilgesnį laiką jai būtų buvę nepakeliama kančia. Tad ir tauškėjo ji, ar jos kas klausė, ar ne. Atsakydavo jai nebent Einius. Nors ir labai norėjo pritapti prie vyrų, bet prie-

kyje jojančių rimtų karių mažakalbiškumas jam greitai pabodo.

Po nakvynės pakeleivingoj pilaitėj, kuri stūksojo tarp dviejų užpelkėjusių ežerų, Medeinos pažadinti jie iškeliavo toliau rytui auštant.

Kelio dar liko daug. Šventąją jie pasiekė dienai įpusėjus. Už Šventosios plytėjo jau Deltuvos žemės.

Keldamiesi per sraunią upę, visi sušlapo. Nelabai šildė ir paskubom sukurtas laužas, nes diena buvo rūškana, pilkas dangus žadėjo lietų.

Skysta dūmų sruoga driekėsi pažeme. Junda, susisupusi į apsiaustą, stengėsi sutvardyti dantų kalenimą. Ji nemėgo silpnų žmonių. Nemėgo, kai silpnumą rodydavo kiti ir ypač nenorėjo to parodyti pati. “Kas čia dabar?.. – sutrikusi pagalvojo. – Tai kas, kad čia Deltuva? Kraštas kaip ir kiti....”

Ten, į šiaurės rytus, ji stengėsi nežiūrėti.

Prisiminimai siūbtelėjo tokia galinga banga ir tokie ryškūs, kad ji net užsimerkė.

“Turiu liautis apie tai galvojusi! – griežtai įsakė sau. – Turiu!..”

Jausmai neklausė proto balso.

Šviesaus dangaus gale iškilo Traupės kuorai, pasitinkančiųjų žvilgsniai ir balsai, rūstus Tolvaikio motinos Marfos veidas.. O paskui kovos garsų sumaištis, gaištančių žirgų kraupus žvengimas ir neišvengiamai – nuo pilies tolstantis Tolvaikis, – strėlės gija, akinamai ryški ir spindinti, smigo į jo tarpumentę.

Ir Junda pasibaisėjusi pajuto, kaip rankos pačios tiesiasi prie kryžlankio.

Ji pašoko ir susidūrė su neramiu motinos žvilgsniu.

– Dar nesušilai... – tarė Medeina, ir nuščiuvo suvokusi, jog ne tik upės drėgmė virpina dukters lūpas. – Sušilsim jodami. Tuoj keliausime. Suksime į pietus. O kas buvo...

Medeina nutilo, nebaigusi minties.

Junda linktelėjo. “Ir praeitis liks už nugaros...” – norėjo pasakyti motina.

“Ar liks?..” – liūdnai šyptelėjo Junda. Jai atrodė, kad tos nelemtos praeities nei liepsna nesudegins, nei žemė neprarys.

Trečiąją kelionės dieną, žirgams perbridus bevardį upelį, keliautojai įsuko į kelią, vedantį Šventaragio slėnin. Sutikti kaimiečiai patvirtino, kad tai tikrai jis. Nors veda jis ne tik pas žynius, paaiškino jie. Yra ten ir Vilniaus miestelis, ir Mindaugas ant kalvos pilį statosi. Bet kur kas svarbesnis, aišku, visai Lietuvai ir Žemaičiams žinomas Šventaragio slėnis tarp Neries ir į ją įtekančios srauniosios Vilnios.

Milda, pamačiusi moteris laukuose, suprunkštė. Ją stebino keisti apdarai, glumino žmonių šnekta, net tai, kaip šitame krašte buvo tveriamos tvoros. Einius, suerzintas nuolatinių jos kvykavimų ir aikčiojimų, piktai tarė:

– Ar liausies tu, varškės galva!.. Džiaukis, kad sutinki žmogų, o ne kukį.

– Kukį, kukį! – išsiviepė Milda. – Baisiai bijau aš to tavo kukio!..

– Cit!.. – sudraudė juos Medeina. – Nustokit!.. Ne taip toli ir Vilniaus žynių slėnis.

Milda prikando lūpą. Medeinos paliepimo reikėjo klausyti.

Kiti keleiviai jau seniai buvo nutilę. Reikėjo kreipti dėmesį į giliai vežimų provėžomis išvagotą kelią. Vietomis, kur pavasariais ir rudenimis plytėjo balos, jis gerokai išplatėdavo. Pakelės krūmai čia buvo išlaužyti bandančių išvengti klampynės vežimų.

– Ak, dievulaiti, susimilk!.. – staiga sukliko Milda. – Kukis!..

– Kas?! – atsisuko priekyje jojęs Einius.

– Egi, kukis...

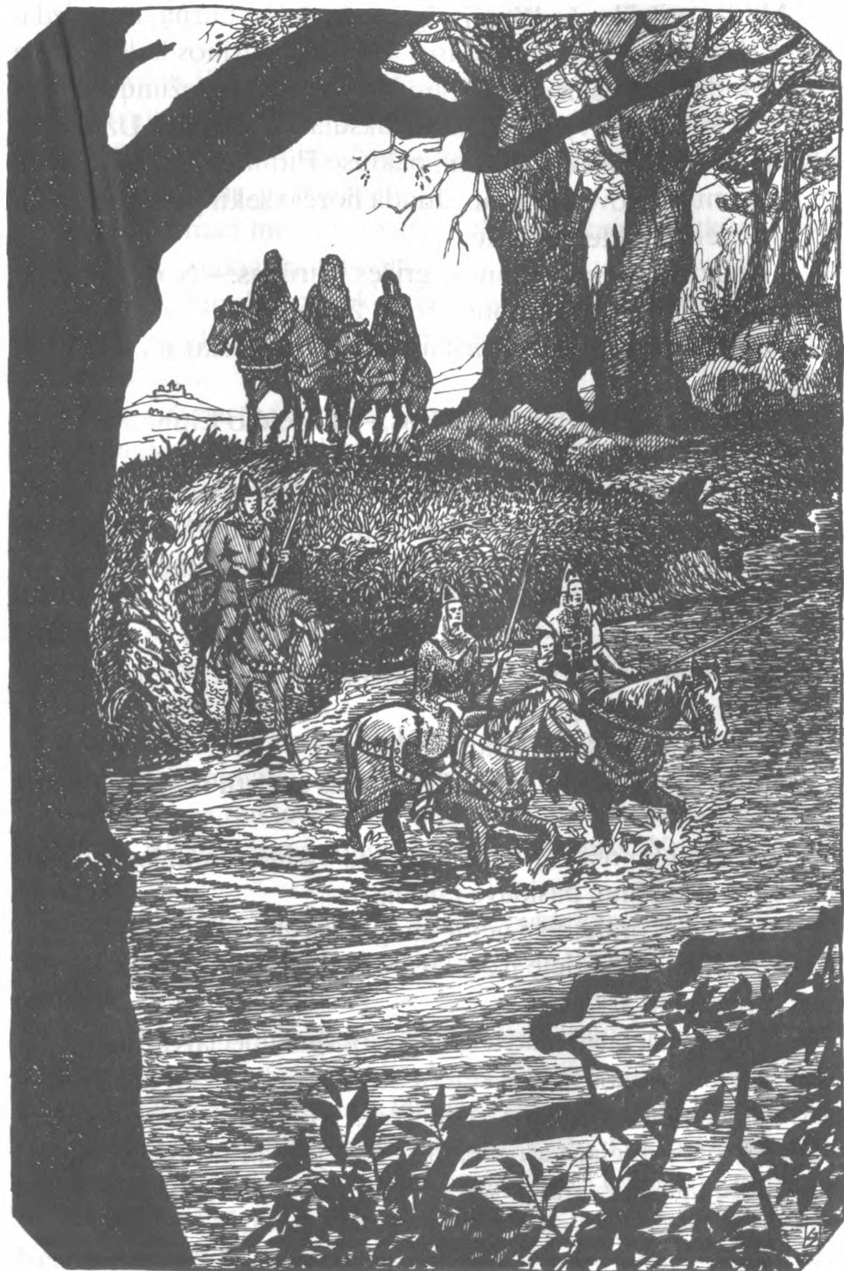
Klyksmo suneramintas, atšuoliavo ir Eitminas su kariais.

– Kas nutiko?.. – vienu balsu sušuko jie. Du jau buvo išsitraukę kalavijus iš makščių, trečiasis žvalgėsi, paruošęs lanką su strėle.

Milda drebančiu pirštu parodė į krūmus.

– Mačiau ten baisų veidą, – sušniurkščiojo ji. – Baltom išverstom akim, perkreipta burna...

– Matei, ar tau pasirodė? – suabejojo Einius.

Mildai pritrūko žodžių, ji užgniaužė delnu burną, tramdydama verksmą. Bet nuo kelio pusės krūmai, į kuriuos kūkčiodama rodė Milda, niekuo nesiskyrė nuo kitų. Tie patys vežimų ratų aplaužyti, vietomis nuvytę karklai su alksniais ir ievomis. Už krūmų plytėjo pelkėtas miškas. Kariai, paklusę Eitmino rankos mostui, su triukšmu įsibrovė į krūmus. Junda norėjo sekti paskui juos, tačiau Medeina dukterį sulaikė.

– Nieko ten nėra, – pranešė grįžęs Narūnas. – Nors kažkieno lyg ir būta. Žolė sumindžiota... Ir va, žiūrėkite.

Narūnas, suėmęs dviem pirštais, iškėlė žilų plaukų ar ašutų sruogelę.

– Gal koks arklys buvo pririštas, – sudvejojo Eitminas.

Medeina, laikydama Jundą už alkūnės, tyliai ištarė:

– Tebūnie arklys... O mums nėra ko gaišti. Keliaukim.

Kariams nujojus į priekį, Einius ėmė kamantinėti tebekūkčiojančią Mildą. Medeina jojo tylėdama. Paskui, pasisukus balne, sušnibždėjo Jundai:

– Ir aš mačiau tą veidą.

Junda krūptelėjo. Nepaklausė, ką motina matė. Jei motina nutars, kad reikia, pati pasakys.

Medeina atsiduso ir sumurmėjo:

– Ir joks ne kukis tai buvo. Dvasias aš pažįstu ir kaip su jomis elgtis žinau...

Junda, nieko nesakydama, perliejo vytiniu kumelę, ir ši, sudrebėjusi visu kūnu, pasidavė į priekį.

Voros gale, praleidusi net ir jau garsiai žliumbiančią tarnaitę, liko Medeina. Valandėlę ji žvelgė į krūmus, paskui gūžtelėjo pečiais ir paragino arklį.

Tolumoje jau buvo matyti apaugusios šimtamečiais ąžuolais Vilniaus kalvos. Vienos kalvos ketera buvo apnuoginta ir ant jos baltavo naujos pilies gynybinė rąstų siena. Kilo ji ant akmeninių pamatų. Iš tolo žvelgiant atrodė, tarsi pilis jėga brautųsi į ją supančių ąžuolų tamsią žalumą.

– Žmonės iš Žemaičių? – vyriausiasis žynys atsitiesė nuo aukuro. Jo pilkos griežtos akys lyg du plieno brūkšniai spindėjo sausame išdžiūvusiame veide. Nupurtęs nuo dukslaus apdaro klostės užbirusius pelenus, jis paliepė:

– Paduok man meškeną, vaike!.. Nors aukojau Perkūnui, Poklius žemop traukia, kaulus suka.

Jaunas vaikinukas prišokęs paslaugiai užmetė žyniui ant pečių gauruotą rudą kailį. Žinianešys, atnešęs naujieną, stovėjo, pagarbiai atsitraukęs.

– Rikio Žybarto šeimyna? – pusbalsiu pakartojo žynys, žiūrėdamas į aukuro dūmus, kurie skystomis perregimomis juostomis draikėsi aplink. – Dvi kilmingos moterys, viena tarnaitė, rikio sūnus ir trys kariai?..

– Taip, – sumurmėjo žinianešys ir gūžtelėjo pečiais – lyg nuo vėsos, lyg nesupratęs, kodėl vyriausiasis kalba klausimais, užuot taręs ką nors svaraus ir aiškaus.

– O tu ką apie juos manai? – staiga paklausė žilabarzdis ir įsmeigė akis į žinianešį. – A?..

Žinianešys suglumo, juolab, kad nesusigaudė, ar žynio akyse spindėjo susirūpinimas, ar pašaipa.

– Vadovauja ten ta vyriausioji... – sumurmėjo jis, kasydamasis barzdą. – Rikužis dar jaunas. Supaisysi moteris. Ypačiai dar ne šio krašto...

– Taigi, kad ne šio krašto! – atrodė, pyktelėjęs sušuko žilabarzdis, net meškena nusmuko nuo peties. – Iš taip toli atsibastė! Tai pasakok, ko joms reikia?..

Žinianešys, apsidžiaugęs, kad vyriausiasis ėmė šnekėti suprantamiau, nuosekliai išklojo viską, ką išgirdo iš atvykėlių. Pakartojo tą teiginį apie dievų dovaną ir klaidą. Vyriausias žynys Prūtas klausėsi, suraukęs antakius, regis, ir vėsos nejuto, kol pritykinęs vaikiūkštis neužmetė jam ant peties nusmukusio kailio.

– Kštiš! – krūptelėjo jis. Vaikiūkštis išsigandęs šoko į šalį. – Nesimaišyk! Dirbk savo darbą, Ramuti. Prirink aukurui smalioko.

Vaikiūkštis nukūrė šalin.

– Mažai tikėtina tai, ką jos sako, tos moteriškės, – purtydamas galvą, tarė žynys. – Kad moteris šitaip šaudytų, net ir prašaut negalėtų? Ir vyro tokio gi nėra. Bent jau aš nesu apie tokį girdėjęs. Ak, Tautminai, ar tik nebus čia kokia kita kliautis? Tokie laikai dabar!.. Be to, tos kalbos apie dievų klaidą... Tai piktžodžiavimas, ir dar pačiame Šventaragio slėnyje! Dievai neklysta.

– Neklysta... – lyg aidas pakartojo Tautminas.

Žynys susimąstė.

– O kaip priėmė tuos pasakojimus kiti? – paklausė jis, nes pagal taisyklę prieš perduodami kokią žinią Prūtui, kiti žyniai privalėjo aptarti, ar verta tuo reikalu trukdyti vyriausiąjį.

Tautminas perkreipė lūpų kampučius – tai reiškė, jog žyniai, kaip neretai pasitaikydavo, nebuvo vieningos nuomonės.

– Nei šiaip, nei taip, garbusis Prūtai, – tarė jis. – Kai kurie net pasipiktino. O ir verta pasipiktinti. Ką moterys gali išmanyti apie dievus ir dar teigti, kad jie klysta!.. Žynys Žvaigždautas pasakė netikįs visais tais prasimanymais ir kad jūsų vargint neverta. O Krėvius pasakė, kad jei taip toli keliauta, jei žemaičiai savo palangiškiais žyniais nepasitiki, tai gal ir negražu būtų nepadėti. Patarė iš pradžių išbandyti, ar tiesą apie savo taiklumą ta moteris kalba. Beje, ji dar tik mergina.

Prūtas peštelėjo sau už barzdos ir atsiduso:

– Gal ir bus geriausia išeitis! Iš tiesų, galėjo gi jos vykti į Palangos aukakalnį, o atsidangino čia. Vertėtų bent patikrinti. Gal tiesiog toji mergina gerai išmoko šaudyti, ir akį skvarbią turi, tai ir pasikėlė į puikybę. Gal ir į mūsų žynyčią įsibrovė, kad tai įrodytų? Bet tai būtų bergždžias darbas. Mūsų ji neapgaus...

Susidomėjimo kibirkštėlė, trumpam sužvilgusi jo akyse, užgeso, Prūtas vėl peštelėjo sau už barzdos ir grasinamai sumurmėjo:

– Dievų ji neapgaus. O jeigu pasirodys paprasta pagyrūnė, tas jai geruoju nesibaigs. Ką gi, reikia paskirti išbandymą. Tikrai reikia. Tegul tai bus rytoj. Per tą laiką pailsės iš kelionės.

3

Trys šūviai

Vienoje neseniai pastatytos ir dar tvirtinamos Mindaugo pilies patalpoje, stebėdama grimztančią į tolimus miškus saulę, stovėjo juoda sabalų skraiste apsisiautusi moteris. Rusvos kasos krito jai ant krūtinės. Vienintelis jos papuošalas ir galvos dangalas buvo siauras sidabrinis lankelis, perpus kertantis blyškią kaktą. Kai ji pakėlė akis paskutinį kartą dirstelėti į saulę, virš antakių susimetė nežymi raukšlelė. Nežiūrint artimų giminystės ryšių su kunigaikštiene Ragaina, Nalšios valdovo Daujoto žmona nesijautė jaukiai, atvykusi į pilį, kuri stovėjo taip arti žymiosios pagoniškos šventyklos.

– Čia į mus labai skersakiuoja, tiesa? – tarė ji tarsi tuščiai patalpai. – Tie žyniai ypač. Bet jaučiu, kad ir kiti.

Prie gelsvų aitriai kvepiančių sakais rąstų sienos ant žemo suolo sėdėjo vyras juodais vienuolio rūbais. Jis nusilenkė moteriai.

– Skersakiuoja, šviesiausioji. O žyniai tai dar blogiau. Jie pilni šėtono įtūžio. Sako, kad jūsų vyro pusbrolis Bukontas gerai padarė, išgrūsdamas iš savo valdų tikrojo tikėjimo vienuolius. Ir sako, kad taip bus kitur, visose lietuvių žemėse.

Moteris atsiduso ir pasitaisė ant kaktos lankelį, lyg jis būtų ėmęs veržti.

– Taip, tėve Nikolajau, – tarė ji. – Ačiū Dievui, kad valdovas Daujotas geresnio būdo. Bet mes nenusileisime. Kai tik Mindaugas sugrįš, ketinu jo prašyti leidimo Utenoj statyti cerkvę. Ten gyvena nemažai mano giminių. Yra jau apkrikštytų.

– Tai būtų tikra šlovė Viešpačiui, – oriai tarė vienuolis. Jo veidas, puošiamas šviesios gelsvos barzdos, atrodė dar visai jaunas.

– Man atrodo, kad valdovą Mindaugą paveikti galima. Jis nesišiaušia prieš vienuolius, – susimąsčiusi tarė moteris. – Net mažąjį Vaišvilką buvo jiems trumpam patikėjęs...

– Palaimintas kraštas ir tauta, pažinę tikrąjį Dievą ir jo žodį, – tarė tėvas Nikolajus. – Šitas Lietuvos kampas kai kur jau pažino tikrąjį tikėjimą ir todėl šėtono tūžmastis tokia gili. Šėtonas jaučia, kad gali ateiti galas jo viešpatavimui, ir priešinasi. Bet man baisu net ir pagalvoti apie laukines žemaičių žemes. Ten Dievo žodis neprasiskverbė.

Daujoto žmona nuleido galvą. Baltoje lygioje kaktoje vėl susimetė raukšlelė.

– Tiesa, – staiga tarė ji, atsigręždama į vienuolį, – kas čia per kalbos apie šaulę iš Žemaičių?.. Visi pilies pakraščiai klega.

Tėvas Nikolajus tik atsiduso ir persižegnojo.

– Stabmeldė iš girių glūdumos, – irzliai, nepatenkintas tarė jis. – Atvyko su šeimynykščiais ir tarnais. Keistos kalbos apie dievų dovaną. Sako, būsiąs išbandymas... Jie bandys iššaukti tuos savo dievus.. Bet iššauks nebent patį šėtoną.

Kunigaikštienė, įsmeigusi žvilgsnį į aslą, sušnibždėjo:

– Kad būtų tik taip. Bet stipri tebėra senųjų dievų galia. Kol buvau Krėvoj, maniau, kad nyksta, bet čia... Nežinau, gal ir be reikalo atvykau prašyti Mindaugo didesnių laisvių tikrojo Dievo pasiuntiniams...

Kunigaikštienė nebaigė, nes ją nutraukė vienuolis, dabar jau tikrai suirzęs:

– Ponia!.. Ponia!.. Jūs puolate į neviltį. Tai irgi nuodėmė, nes pamirštate, kad tik vienas Viešpats yra šioj žemėj ir danguj!.. Ir tepražūna visi nešvarūs pagonių darbai!..

Daujoto žmona apsisiautė sabalų skraiste, lyg staiga būtų užplūdęs šaltis, ir nepakeldama akių tarė:

– Taip, tu teisus, tėve Nikolajau. Aš stengsiuos neprarasti vilties. Stengsiuos nebijoti...

Laiptuose pasigirdo žingsniai, ir pasirodęs tarnas pranešė, kad valdovo žmona kviečianti šviesiausiąją kunigaikštienę Galaunę į savo menę.

– Ar kunigaikštienės Ragainos sveikata pasitaisė? – pasiteiravo Daujoto žmona tarno, kai šis, šviesdamas deglu, laiptais lipo aukštyn, o tėvas Nikolajus kiek atsilikęs sekė iš paskos.

– Jau geriau, – burbtelėjo tarnas, žaliūkas raudonais žandais. – Žynys buvo atėjęs, užkalbėjo.

Už kunigaikštienės nugaros pasigirdo piktas vienuolio krenkštelėjimas. Galaunė suprato to priežastį. “Tėvas Nikolajus nesusimąsto, kad jo skelbiamas Dievas taip toli, o mūsų dievai čia pat,” – pagalvojo ji ir atsiduso suvokus, jog mintyse ištarė “mūsų die-

vai". Lyg atspėjęs jos mintis, popas rūsčiai sušnibždėjo – tarsi sau, tarsi Galaunei:

– Šis pagonių kraštas nepataisomas. Ačiū Viešpačiui, už poros dienų išvykstu į Pskovą... Atsigaus širdis.

Kunigaikštienė trumpam prisimerkė ir susisupo į skraistę, jausdama, kad rusų Dievas jai dabar išties toli. O visai čia pat Šventaragio slėnis, ir kaip smarkus polaidžio vanduo neša pasitaikiusius jo kely šapus, taip ir ją vėl užplūdo senųjų dievų balsas, panašus į jaunos žolės ošimą vėjy, nesmarkaus griaustinio dundesį, šiltos liepos liūties šniokštimą ir griežlių raudą rugiuose...

– Ne!.. – tarė sau ir nusipurtė, nusikratydama užplūdusios nuotaikos. – Tepražūna... pagonių darbai!..

Mindaugo žmona, kunigaikštienė Ragaina, pasitiko ją spindinčiomis akimis ir susijaudinusi, rankose gniaužydama apsiausto kraštą.

– Kviečiu jus, Galaune!.. – tarė ji balsu, iš kurio dar dvelkė jos neseniai perkentėto karščiavimo gaida. – Iš žynių sužinojau, kad netrukus ąžuolų giraitėj vyks keisti dalykai. Bus rodoma dievų dovana.

– A... – susizgribo Galaunė. – Gal apie tą žemaitę kalbi?..

– Apie ją! – sušuko Ragaina. – Ir tu turi ją pamatyti.

– Aš nemanau, kad eisiu, – pakratė galvą Galaunė.

Mindaugienė suraukė kaktą.

– Kodėl?.. – tarė nepatenkinta. – Nenori pamatyti šito vaizdo? Dievų galios?..

– Taip, – sušnibždėjo Galaunė. – Dievų galios... Bijau šito. Neisiu.

Mindaugienė plykstelėjo.

– Vadinasi, tavo Dievas nieko vertas, Galaune! – sušuko ji rūsčiai. – Jei tikėtumei jį, nebijotum dievų, kuriuos...

Ji nepasakė: "išdavei", bet skausmingai atsidususi Daujotienė leido suprasti, kad ištarmę suprato.

– Ką gi... Jei šitaip, tai einame, – vangiai, tarsi naštą keldama, išdaužė Nalšios valdovo žmona Galaunė. Iš tiesų, sunkią jai teko kelti naštą. Ji apsikrikštijo netrukus po to, kai mirė jos pirmagi-

mis. Apsikrikštijo, ir todėl jos vardas dabar privalėjo būti Sofija. Taip ją vadino Krėvoje. Tik ne čia, valdovo Mindaugo naujoje pilyje, visai netoli Šventaragio slėnio.

Šimtamečiai ąžuolai iš trijų pusių rėmino neaukštą kalvelę, žmonių nutrypta žole apaugusią Šventaragio slėnio širdį, iš ketvirtosios aikštę supo sraunioji Vilnios upelė.

Ten augo kelios storakamienės drebulės. Jų šakos beveik lietė Nerin skubantį Vilnios vandenį. Šalia upelės stūksojo žemos, iš netašytų rąstų suręstos žynių buveinės. Virš tos, kurioje gyveno Prūtas, kilo trys aukšti stiebai su saulėje išblukusiomis arklių kaukolėmis. Prieš kelias žynių kartas šiame slėnyje paaukojo dievams kumeles, kurių plaukas buvo toks pat baltas, kaip dabar stiebo viršuje kabančios kaukolės.

Rytų pusėje, kur augo storiausi ąžuolai, stovėjo ir pagrindinis aukuras. Jo dešinėje plytėjo juodais nuodėguliais nužertas plotas. Tai ten buvo deginami tie, kurie gyvenime buvo pakankamai kilmingi arba turėjo užsitarnavę tiek nuopelnų, kad jiems buvo leista keliauti į Dausas iš Šventaragio slėnio. Iš jo, kaip žinia, kelias į Dausas pats trumpiausias.

Pievos pakraščiu, lydimos žynių pulkelio, palengva artėjo Medeina ir Junda. Rudens saulės šviesa tvino galingo dvikamienio ąžuolo šakomis ir pylėsi ant aukuro ugnies.

Skrendančio voratinklio siūlas prilipo Jundai prie skruosto, ji krūptelėjo ir skubiai nubraukė jį lyg ką nešvaraus. Kryžlankį su strėlėmis ji laikė rankose taip tvirtai suspaudusi, jog net nebuvo kaip pasitaisyti plaukų, kurių sruogą siūbtelėjęs vėjas užmetė jai tiesiai ant akių.

Žilabarzdis Prūtas, susidėjęs rankas ant krūtinės, įdėmiai žvelgė į abi moteris. Vokai nusileido, lyg nenorėdami parodyti akių išraiškos.

– Pataikysi į skydą ten? – paklausė jis be jokios įžangos, kai moterys priartėjo.

Medinis skydas kabėjo ant šiai progai įkalto kuolo. Jo gaubtą paviršių margino ženklai, kurių jungtis priminė tarpusavyje susivijusius tris žalčius. Nuotolio iki skydo tebuvo koks šešiasdešimt žingsnių. Nesunkus taikinys pakankamai patyrusiam kariui.

Junda paniekinančiai gūžtelėjo pečiais. Pažvelgė į motiną, tarsi klausdama, ar čia tik nebandoma iš jos šaipytis.

– Ji pataikytų, – ramiai atsakė Medeina. – Tačiau tai neatskleis dievų dovanos. Tam reikia tinkamesnio taikinio.

Šiaip vyriausiasis žynys Prūtas nebūtų pakentęs prieštaravimo, ypač prieštaravimo iš moters lūpų. Tačiau tarta buvo taip tvirtai ir užtikrintai, kad jis tik suraukė žilus antakius, tarsi pats dabar galvodamas apie labiau tinkamą taikinį.

O Medeina tuo tarpu jau žengė Vilnios link.

Vėjas suplakė Prūto apdaro skverną lyg burę, pašiaušė barzdą, ir žynys pasidarė panašus į ant debesies bestovintį Perkūną.

– Kur žengi, moterie? – sumurmėjo jis sau pusbalsiu, bet nelaukė atsako, nes Medeina jau buvo nuėjus pakankamai toli. Ji ėjo ramiai, užtikrintai, tarsi Ventės alkoje žengtų prie aukuro aukoti savo bendravardei miškų deivei. Gero šimto žingsnių nuotolyje augo viena iš storųjų Vilnios pakrantės drebulių. Medeina iškėlė ranką išskėstais pirštais ir priglaudė ją prie tamsaus grublėto kamieno. Atsukusi veidą žyniams, vos vos šyptelėjo.

– Kaip? – sušurmuliavo visi. – Ką ji nori tuo pasakyti? Kas čia per taikinys?..

Prūtas gūžtelėjo pečiais.

– Keisti tie žemaičiai, – tarė jis. – Nori kažką įrodyti, peršaudami sau ranką. Tai jau per daug. O jei toji merga nepataikys į ranką? Aišku, nepataikys. Kad tik savo motinos nenušautų.

Junda pasistatė prie kojų strėlinę ir ėmė tempti kryžlankį. Jos veide nesimatė nei nuostabos, nei abejonės, nei nerimo. Pasiėmė kalvio Kerniaus nukaldintą strėlę. Stangrias vanago sparno plunksnas ji buvo pati pritvirtinus prie jos koto.

– Nejaugi tikrai šaus?.. – išsigando Tautminas. – Kštiš, vaikiūkšti, iš čia! – užsipuolė Ramutį, atėjusį su pakuromis. – Nėra ko tau spoksoti į tokį kraujo praliejimą!..

Baltas Medeinos nuometas susiliejo su veido ovalu, ir Junda veikiau ne pamatė, o pajuto krustelint motinos lūpas: “Šauk!..” Ji giliai įkvėpė ir užtikrintai pakėlė kryžlankio buožę.

Pievele atėjo sargybinių apsuptas puošnus žmonių būrelis ir, susidomėjęs reginiu, sustojo netoliese, bet Junda nekreipė į juos dėmesio. Jos regėjimo lauke dabar kitiems nematoma gija nuo kryžlankio griovelyje prigludusios strėlės driekėsi tolyn. Tiesiai į Medeinos tarpupirštį – tarp didžiojo piršto ir smiliaus. Ji net matė žievės gauburėlį, panašų į užsitraukusį šašą. Ten smigs strėlė. Jundos kaktą nejučia išbėrė smulkūs prakaito lašeliai. Ji sulaikė kvapą, akimirkai sulaikė ir širdies plakimą.

Vėjas nuščiuvo, aukuro dūmai lygiu stulpu pakilo į dangų. Kryžlankis trenkė, ir strėlė, sušnypštusi lyg gyvatė, kirto ten, kur ir privalėjo kirsti.

Tarp didžiojo piršto ir smiliaus.

Prūtas gūžtelėjo pečiais.

– Nepataikė, – sumurmėjo jis. – Aišku, to ir reikėjo laukti. Nors, kas tiesa, labai jau arti.

Lyg susižavėjimo, lyg pasipiktinimo šūksnis atsklido iš atėjusiųjų būrelio; Jundai pasirodė, kad jis nuskambėjo svetima kalba, bet ir tai jai buvo tiek pat tolimi garsai kaip ir vėjo ošimas šimtamečių ąžuolų lapijoje. Reikėjo vėl svirtim įtempti plieninį lanką, išrinkti strėlę. Prie drebulės kamieno prigludusiame baltame Medeinos veide vėl vos vos krustelėjo lūpos.

“Šauk!..”

Junda vėl pakėlė kryžlankį ir akimirkai sustingo.

Antroji strėlė pataikė, kur privalėjo. Į sekantį tarpupirštį.

Žynių akys suapvalėjo.

– Ji ten ir taikė. Taikė į tarpupirštį!.. Neįmanoma! – neištvėręs sušuko kažkuris iš jaunesnių. Kiti jį nutildė, įtampa dabar juos taip užvaldė, jog abejonėms neliko vietos.Tik labiausiai šaipęsis iš žemaičių moterų žynys Žvaigždautas, piktai susiraukęs, burbtelėjo:

– Vis viena netikiu! Matau ir netikiu. Mums akis apdumia.

– Ššš!.. – sušnypštė Tautminas, mojuodamas plačiomis ranko-

vėmis. Žvaigždautas murmėdamas nudūlino prie besibūriuojančio netoli ąžuolų, kelių sargybinių saugomo didžiūnų pulkelio.

Trečioji strėlė su tokia jėga susmigo į kamieną, jog tarp mažojo ir bevardžio pirštų neliko nė plyšelio – uodas snapo neįkištų.

– Stok!.. griausmingu balsu suriko Prūtas. – Užteks!.. Vardan Gabijos ir Namų dievo! Užteks. Dievų dovanos be reikalo eikvoti nevalia!.. O tai dovana. Šitai dabar tikra.

Medeina nuleido sunkią it švinas ranką – ji jautėsi taip, lyg tos trys strėlės būtų susmigusios ne į tarpupirščius, o į pačią širdį.

– Dievai savo galią parodė, – tarė Prūtas, žvelgdamas į Jundą. Jo akyse jau nebešvietė pašaipa. – Tu turi dovaną. Net nežinau, koks dievas tau ją suteikė. Bijau spėlioti.

Junda nuleido galvą. Širdyje buvo tuščia, – rodės, su šūviais atidavė pusę gyvybės.

– Atvykome čia tam, kad tas mums nežinomas dievas tą galią atsiimtų, – tyliai tarė dabar arčiau priėjusi Medeina. – Mano dukrai tai per didelė našta. Prašau jūsų, permaldaukite dievus. Tegu toji dovana tenka kam nors kitam.

Prūtas nukreipė žvilgsnį į aukurą.

– Kam ji skirta, to spėlioti negalime... – tarė jis. – Dabar ja paženklinta ši mergina iš Žemaitijos. Nenoriu rūstinti dievų neišmintinga kalba, tačiau gal išties jie šiuo atveju suklydo?... Gal Gadintoja sunarpliojo Verpėjos rezgamą gyvenimo siūlą, sumaišė su kitu. Toks akies skvarbumas skirtas kariui. O moteriai kariauti?.. Nebent, kai reikia gintis...

Jis susimąstė, ir jo kakta susiraukšlėjo tarsi spręstų neišsprendžiamą mįslę.

– Tu tikrai nenori jos? – kreipėsi jis tiesiai į Jundą.

Junda tebelaikė rankose kryžlankį ir žiūrėjo į susmigusias drebulėn strėles. Jos veidas buvo rūstus, lyg regėtų ne storakamienį medį, o užspeistą į kampą ir medžiotojų beveik pribaigtą žvėrį. Jai atrodė, jog kamienas kraujavo.

"...nenori jos?" – tarsi iš tolumos atskriejo žodžiai.

Junda lėtai, bet ryžtingai papurtė galvą.

– Sunku man su ja,– tarė ji.

– Mums reikia pasitarti, garbioji viešnia... – pusbalsiu tarė Prūtas, atsigręžęs jau į Medeiną. Šitaip jis labai retai į ką kreipdavosi. Šitaip jis nesikreipdavo net į pačią kunigaikštienę.

Jis lėtai nuėjo kitų žynių link, o prie Jundos ir Medeinos pievele atskuodė Milda išsitaršiusiais, iš po skepetaitės išlindusiais plaukais. Skruostai degė lyg spanguolės, pati iš susijaudinimo vos beatgavo kvapą.

– O kad šaudei, Junda, kad šaudei!.. O kad stebėjosi, vos akys neišsprogo...– Ji pati kone paspringo žodžiais ir nenustygo vietoje. – Bet kad stebėjosi... Tiesiog apstulbo visi. O tokie didžiūnai... Akys visų kaip kukuliai!

– Kas taip stebėjosi? – paklausė Medeina. Mildos žodžiai ją vėl sugrąžino į kasdienišką pasaulį.

– Aš gi stovėjau šalia didžiūnės, didelio rikio žmonos!.. Vaje, kokia graži jos skepeta, raudona lyg ugnis, ir!.. – Milda vėl užsikirto. Ji atbula ranka nubraukė amžinai akysna lendančius plaukus. – O šalia jos buvo dar viena didžiūnė su sabalų skraiste. Kai pamatė, kaip Junda šaudo, jai akys taip ir išsprogo... Ir ji murmėjo kažką... Tarsi užkeikimą. Ir dar buvo ten kitas. Vyras, bet su juodu sijonu iki žemės. Tas tai prieš akis sau mosikavo. Tarsi muses baidytų, bet nebuvo ten jokių musių! – Milda vėl paspringo žodžiais ir užsikosėjo.

Medeina apsidairė.

Už poros šimtų žingsnių Mindaugo pilies link judėjo dvi akivaizdžiai kilmingos moterys, jas sekė keli sargybiniai ir išties, kaip Milda pasakojo, juodu iki žemės rūbu apsirėdęs vyriškis. Mąstyti apie tai nebuvo laiko, nes jau grįžo ir pats vyriausiasis žynys Prūtas. Šį kartą kiti žyniai sekė jį atsilikę tik per kelis žingsnius. Vadinasi, tartis jiems teko neilgai.

Prūtas priėjo arčiau. Kiti žyniai sustojo, laikydamiesi garbaus atstumo.

– Visi sutiko, kad reikia prašyti dievų atsiimti tą dovaną,– svariai tarė Prūtas. Žynių iš tiesų buvo nutarta vieningai, nes, Prūtui ką pasiūlius, retai kas išdrįsdavo paprieštarauti. – Tačiau tam reikia pasiruošti. Nelengvos tai apeigos.

– Suprantama,– palenkė galvą Medeina. – Neveltui Laimos akmuo man patarė čia keliauti.

– Akmens kalbą girdi, moterie? Tai ne tik tavo dukra dievų apdovanota. Teisingai akmuo tau patarė. O dabar mes turime pasiruošti, ir tuo labiau pasiruošti privalo tavo dukra. Reikia susikaupti, apvalyti mintis ir kūną. Tegu ji negeria nieko, tik Šventaragio šaltinio vandenį, tegu nevalgo mėsos. Ir kalbėti jai dabar leista tik su aukuro tarnais ir su motina. Ne daugiau devynių žodžių per dieną.

Medeina linktelėjo – Junda niekuomet nebuvo šneki, tačiau, norint neperžengti devynių žodžių ribos, reikėjo užtikrinti, kad plepioji Milda netoliese nesimaišytų.

– Kai mėnulis iš pilnaties sudils į siaurą sidabrinį brūkšnį, panašų į strėlę, – kalbėjo toliau Prūtas, – tada ir atiduos ji savo dovaną. O dabar jai bus skirta viena iš mūsų buveinių. Va ten, slėnio gale, prie šaltinio, kur šermukšniai, ant kalnelio. O kiti nesimaišykite slėnyje. Jokiu būdu čia neturi teisės įžengti jūsų ginkluota palyda.

Nelaukdamas atsakymo, žynys apsisuko ir lėtai nužingsniavo aukuro link.

4

Šėtono įrankis

Kairiajame Pskovos upės krante, kiek tolėliau nuo šurmuliuojančio žuvų turgaus ir krautuvių su sandėliais, stovėjo įtakingo ir garsaus bojarino, Pskovo valdovų giminės žmogaus Jefrosimo namai. Niūroką aukštų akmeninių pamatų vaizdą švelnino medinis antstatas su drožinėtais langelių apvadais ir stačiu malksnų stogu. Dar pakankamai šilta ir švelni rudens saulė užliejo išmoningus medžio drožinius savo spinduliais, ir jie suspindo tarsi rausvas varis.

Mažytėj cerkvelėj už kampo oriai bambtelėjo didelis varpas, vėliau lyg čiurlenantis upelis prisijungė mažieji.

Atvirame langelyje šmėkštelėjo moters veidas. Moteris žvilgtelėjo žemyn, papurtė galvą su raudonu kokošniku ir vėl pradingo, lyg debesis šmėstelėjo suraukti juodi antakiai.

Iš menės pasigirdo piktas riksmas.

Per tuos kelis mėnesius nuo pabėgimo iš Traupės Marfa mažai kuo pasikeitė, nebent dar labiau nutuko, o jos veidas, neperseniausiai buvęs saikingai pilnas, apvalus ir malonus pažiūrėti, paburko, po akimis atsirado maišeliai. Kuntienė atrodė pikta ir amžinai neišsimiegojusi. Ir dabar ji vainojo jaunutę tarnaitę, kuri iš visų jėgų stengėsi suveržti puošnią plačią juostą Kuntienei ant nugaros, bet niekaip nepajėgė.

– Gaišena! – užriko Kuntienė. – Dink man iš akių!.. Tegu ateina Matriona, toji nors rankas turi – ir arkliui sijoną užtemptų!..

Mergaitė, sušnarėjusi sarafano padurkais, it lapelis nuskriejo prie durų.

Kuntienė vėl iškišo veidą pro atvertą langelį ir įsmeigė akis į šurmuliuojančią gatvę. Štai bėga pirklio Fedoto, prekiaujančio saldumynais, berniūkštis, nešdamas pintinę su meduoliais – matyt, kažkas užsisakė į namus. Eina dailidės, užsikišę už diržų kirvius, nuo pilies atžygiuoja kažkoks vienuolis... Štai vienuolis sustoja prie Jefrosimo namų, kažką peržegnoja... nagi, šitą nevėkšlą tarnaitę, kad ji kur nustiptų!.. Ir toji išsišiepusi stovi, palaimingai rankas sudėjusi!..

Kuntienė užsirūstino ir, iškišusi galvą su kokošniku pro langelį, sušuko:

– Mergiūkšte! Kam buvo sakyta pakviest Matrioną?! Kur Matriona?!..

– Tuoj ateis, maloningoji ponia, – net tūptelėjo išsigandusi tarnaitė.

Kuntienė tik sušnarpštė.

– Tuoj ateis!.. – pamėgdžiojo tarnaitę. – Nesitrink pakampėmis! Tučtuojau į virtuvę!..

Vienuolis pakėlė galvą. Šviesios barzdos aprėmintas veidas Kuntienei pasirodė kažkur matytas.

– Nereikia, motinėle, taip rūstauti, – juokaudamas tarė jis. – Piktumas kaip actas – nudegina gomurį, o sotumo kaip nėr, taip nėr...

Kuntienė dar toliau iškišo galvą pro langelį.

– Dieve danguose! – sušuko ji ir net delnais pliaukštelėjo. – Bene tėvas Nikolajus?.. Prapuolęs buvai kažkur, mūsų Georgijaus "prie ganyklų" cerkvelėj seniai tėvo Nikolajaus nebuvau mačiusi!

– Iš pagonių krašto grįžtu, iš Lietuvos, – nusišypsojo vienuolis. – Tebedvelkiu andainykščių žynių smilkalais, teks eit į Jėzaus Atsimainymo soborą, kad šventu vandeniu apšlakstytų.

– Iš Lietuvos?.. – Kuntienės veidu perbėgo šešėlis, akys blykstelėjo tamsia ugnimi.

– Iš jos, – atsiduso vienuolis.

– Nors dabar neprapulk lyg šventa dvasia, tėve Nikolajau, užeik į mano brolio namus, – sučiulbo ji, meiliai šypsodamasi. – Nusikratysi kelio dulkes, o ir šlakelis giros nepakenks.

Tėvas Nikolajus per daug nesibrangino. Sėdėdamas už skobnių, apkrautų sterliena, sklindžiais, kimštomis lydekomis ir kitomis gėrybėmis, ir valgė, ir gėrė iš peties. Ausis ištempusiai Kuntienei buvo ko pasiklausyti.

– Mindaugo žemėse ir Nalšioje nuo pat Kijevo aukso laikų dar stipri rusų įtaka, – šluostydamasis burną rankove, kalbėjo vienuolis. – Žinoma, viskas keičiasi, Kijevo galybės nebėra, jau visas amžius, kaip ištirpo...

– Taip, taip, – palingavo galvą Kuntienė.

– Dabar tie nekrikštai pagonys puldinėja tikratikių žemes. –

Tėvas Nikolajus pastūmė kaušą į šalį. – Visokių ten žmonių regėjau. Ir žynių, atliekančių apeigas savo dievams, ir išdidžių valdovų, ir jų bojarinų, ir smerdų... O neperseniausiai teko matyti moterį, kuri šaudė kryžlankiu kaip pats nelabasis.

Jis paėmė riekę duonos ir susimąstęs ėmė lipdyti iš minkštimo rutuliukus.

– Kryžlankiu?.. – Kuntienė suraukė plačius juodus antakius, ir jos veidas tapo dar grėsmingesnis. – Kokiu kryžlankiu?..

– Iššovė tris strėles, ir visos pataikė į tikslą, – sumurmėjo vienuolis, linguodamas galvą. – Dieve maloningasis, tik įsivaizduokit – susmigo tarp išskėstų pirštų į medį maždaug šimto žingsnių atstumu!..

Kuntienė pasislinko arčiau tėvo Nikolajaus, akimis ryte rydama jo veidą.

– Ir?.. – prašvokštė ji. – Kas toliau?..

Vienuolis truktelėjo pečiais.

– Nežinau. Mes į visa tai žiūrėjome iš tolo. Kunigaikščio Daujoto žmonai ta šaulė irgi įsiminė. Net klausinėjo manęs, ar taip būna tikratikių krašte, ar toks taiklumas pasitaiko.

– Ir?.. – Kuntienė siurbte įsisiurbė žvilgsniu į vienuolį. – Kas ji?..

Tėvas Nikolajus kiek nustebęs pasižiūrėjo į Kuntienę.

– Nežinojau, maloningoji ponia, kad jums tai bus įdomu!

– Gerai jau, gerai!.. – burbtelėjo Kuntienė.

– Kažkokio žemaičių rikio duktė, – tarė tėvas Nikolajus, stumdydamas duonos rutuliukus po skobnių paviršių. – Aukšta, stipri mergina, šviesiaplaukė. Lyg ir graži. Tik pagonių kraštuose tokios ir išauga.

Kuntienė atsilošė atgal taip staigiai, lyg kas jai būtų kirtęs per veidą. Jos akys patamsėjo.

– Ji! – tarė sau. – Toji... toji...

Vienuolis spėjo ir atsisveikinti, ir išeiti, o Kuntienė tebesėdėjo prie skobnių, įsmeigusi negyvą žvilgsnį į pabirusius tarp indų duonos gumulėlius. Kai tarnaitė, baikščiai šnairuodama, nedrąsiai nubraukė juos į skreitą ir nurinko nuo stalo dubenis, Kuntienė

atsikvošėjo. Ji pašoko, puolė durų link ir vos kaktomuša nesusidūrė su kūninga, lyg iš molio nudrėbta moteriške, kurios raudonas veidas bylojo ne tik apie gerą sveikatą, bet ir apie nemažą jėgą.

– Ponia, – atkišo ji stambias it kultuvės rankas, – kvietėte mane, kad juostą suveržčiau?..

– Eik, Matriona, prie savo puodų, – irzliai tarė Kuntienė. – Kas per niekai – kažkokia juosta!.. Neturiu laiko puoštis. Kur Jefrosimas?..

– Ponas į Kromą išėjęs, pas šviesiausiąjį Borisą, – sugluminta burbtelėjo Matriona.

– Turiu aptarti svarbų reikalą, – sumurmėjo Kuntienė ir, aplenkusi nejudrią lyg pilies bokštas ir nesusigaudančią, kur šuo pakastas, Matrioną, nubildėjo laiptais.

Delčia, panaši į Giltinės pjautuvą, spindėjo virš Šventaragio slėnio, nugrimzdusio į gūdžią tylą. Vienodai čiurleno šaltinis, kartkartėmis šventajame ąžuolyne sudejuodavo pelėda: duslus jos ūbavimas sunkiai skverbėsi per tirštą nakties tamsą.

"Ar ne mano likimas ten šaukia?.." – pamanė Junda. Prigludusi prie siauro langelio, žiūrėjo į tamsą, kur raminančiai čiurleno šaltinis. Tamsūs krūmai buvo panašūs į dideles šieno kupetas. Artimiausiame šermukšnyje krebždėjo jau pabudęs nematomas paukštelis, turbūt lasiodamas prisirpusias uogas. Greitai auš.

Nenumaldomai ateis tas laikas, kai mėnuo sudils ir pasidarys it plona sidabrinė strėlė.

Junda stengėsi nustumti abejones, kurios su nakties vėsa skverbdavosi pro siaurus žynių tarnams skirtos buveinės langus. Tiesą sakant, tai buvo net ne langai, o tik pailgi plyšiai, palikti tarp sienojų.

"O jeigu?... O jeigu dievai neklydo?.." – atkakliai sugrįždavo abejonė.

Bet ne! Motina Medeina, ji žino. Ji žino ir supranta viską ir nori jai tik gero.

Ir žino tas senasis žynys, kurio savotiškas kvapas jai kuteno nosį. Jo akys gręžė kiaurai, tarsi tiesiai į širdį. Atrodė, jis žino, ką galvoja žmogus. Be abejo, jam prasitaria ir patys dievai...

Ji lėtai atsisuko į patalpos tamsą, jausdama, kaip paslaptingi apyaušrio dvasių balsai kartu su vėsa, vandens garais ir trūnijančių medžių kvapu skverbiasi į širdį. Pirmąsias kelias naktis jai būdavo nelengva miegoti, nes kamavo alkis. Nebuvo pratusi valgyti vien skystą miežinių kruopų tyrę, o ir tos ne taip daug. Dabar alkis aprimo. Tas jaunesnis žynys teisingai sakė: kai apsišvarins kūnas, paliks ją ir alkis. Sakė: paliks alkis ir kiti ją kamavę geiduliai. Ir iš tiesų jie traukėsi.

Tik abejonės...

Kada gi pasitrauks jos?

Basom kojom ji nuėjo prie gulto kitame patalpos gale. Trobelė grindų neturėjo, tik suplūktą smėlį. Šitaip visą laiką buvai arti Šventaragio slėnio žemės. Nuo kurios kelias į Dausas buvo arčiausias.

Pastovėjo dar ant tos žemės. Jautė jos malonią vėsą, smulkius grumstus po padais ir dar jautė, kaip pro rąstų plyšius iš tamsos prasisunkusias abejones pamažu sugeria Šventaragio slėnio žemė.

Atsigulė ant plataus lentinio gulto, užsimetė gauruotą, iš lapių kailių susiūtą antklodę ir užsimerkė. Dabar buvo tikra, jog vėl užmigs.

Raminančiai čiurleno šaltinis, nešdamas vandenį į Vilnią, suūbavo pelėda, tačiau Junda jau buvo susitaikiusi su likimu.

Trejybės sobore vyko pamaldos.

Žemi darnūs giedančiųjų balsai plaukė į viršų auksinio ikonostaso aukštais ir maišėsi su alavinių varpų skambesiu. Večės aikštė už tvoros buvo beveik tuščia, retkarčiais prabėgdavo pirklio pasiuntinukas ar oriai prapėdindavo turtingo bojarino pati, lydima tarnaitės.

Nebuvo triukšminga ir Pskovo pilies – Kromo kieme. Prie

malkinių jau stūksojo aukštos beržinių pliauskų rietuvės, dvelkiančios šviežia mediena. Dailidės taisė pakeliamąjį tiltą.

Ant aukštų soboro laiptų neramiai trypčiojo berniūkštis – neapdriskęs, švarus, matyt, gerų namų šeimynykštis ar tarnas. Turbūt jis laukė pamaldų pabaigos, nes nuolat žvilgčiojo į šventovės įėjimą.

– Bam!.. – tarė didysis varpas, ir pro duris pradėjo eiti pirmieji žmonės. Berniūkštis pagarbiai pasitraukė atokiau ir, ištiesęs kaklą, toliau stebėjo duris.

Pro šalį plaukė išsigašinusios storos bojarinės ir pirklienės, užkliudydamos berniūkštį savo plačiais sijonais ir skepetomis. Išėjo keli žilabarzdžiai vienuoliai, susijuosę abitus storomis kanapinėmis virvėmis, kurių nubrizgę galai daužėsi jiems į kelius. Galop pasirodė ir pats Pskovo kunigaikštis Borisas su svita.

Berniūkščiui nušvito akys. Pagarbiai besilankstydamas, valdovui einant pro šalį, jis dar labiau sulinko, iš soboro išėjus kresnam, juodais lyg varno sparnas plaukais vyrui, užsimetusiam ant pečių kailinį apsiaustą. Kad tai įtakingas ir garbus žmogus, liudijo ne tik auksu siuvinėtas diržas ir sidabru puoštos pušnys raudonais aulais, bet ir rūsčios, veriančios akys, kuriomis jis, vos išėjęs, apžvelgė aikštę.

– Jūsų prakilnybe, – susvirpė berniūkštis žemai lenkdamasis, – jūsų...

Vyras pažvelgė į vaikėzą lyg į menką vabalą.

– Ko reikia?..

– Ponia Marfa liepė nuolankiai perduoti jūsų prakilnybėms, – užsikirsdamas sulemeno berniūkštis, – kad norėtų jiems pasakyti kažką labai svarbaus...

Vyriškis suraukė juodus antakius.

– Aš turiu lydėti šviesiausiąjį kniazių, – tarė jis. – Ko toji moteriškė vėl užsigeidė?..

Berniūkštis, sugniuždytas pono didybės ir atsainumo, nebedrįso nė akių pakelti, tik raudo ir balo, kol pagaliau išstenėjo, kad visa tai susiję su pagonių kraštu ir kažkokia pilim.

Vyriškis lyg ir susidomėjo. Jis nužvelgė aikštę akylu žvilgsniu

– čia jau šurmuliavo amatininkai, siūlydami savo prekes, – mažumą pagalvojo ir tarė:

– Gerai. Perduok Marfai, kad ateinu.

Berniūkštis lengviau atsiduso, nusilenkė dar sykį ir nukūrė aikšte. Vikriai peršoko per išdėliotų molinių puodų bei švilpynių eilę ir dingo siauroje gatvelėje.

Vyriškis, pasikasęs juodą barzdą, gūžtelėjo pečiais ir nuėjo iš paskos. Žmonės pagarbiai skyrėsi prieš jį.

Gal tik apsiverkusi tarnaitė, išbėgdama iš Marfos menės, nepastebėjo savo pono ir atsitrenkė į jį. Mergina dar labiau nusigando, prasižiojo, norėdama kažką sakyti, bet vyriškis nekantriai mostelėjo ranka, parodydamas, kad tarnaitė eitų sau, ir pabeldė į duris.

– Eik šalin, kvaiša! – irzliai suriko už durų.

Vyriškis kilstelėjo antakius.

– Oho!.. – tarė, įeidamas į vidų. – Keistokai priimi, mieloji sese.

Marfa, sėdėdama ant siuvinėtais patiesalais apkloto suolo, pakėlė akis, tačiau net pamačiusi brolį, nenusišypsojo. Vienoje rankoje ji laikė pintą krepšelį su saldumynais, kitoje – prakąstą meduolį. Įėjus Jefrosimui, ji ir viena, ir kita bloškė į šalį lyg mirtinai įkyrėjusius daiktus.

– Kodėl tarnaites virkdai? – lyg nepastebėdamas to, pasiteiravo Jefrosimas. – Kuo neįtiko?..

Marfa pašoko nuo suolo.

– Ne apie tą nevėkšlą kalba! – sušuko ji, treptelėdama koja. – Tau reikia pakalbėti su valdovu, kad jis duotų man palydą į ... – Ji prikando lūpą, nuožmiai sužaibavo akimis ir prakošė: – ... į Lietuvos žemes.

Jefrosimas švilptelėjo.

– Nepakako tau ten bėdos, ką? – su nuostaba žiūrėdamas į seserį, tarė jis. – Ir dar su palyda!..

– Ieškosiu teisybės, – kimiai tarė Marfa. – Jei nerasiu jos, užteks keršto.

Jefrosimas palingavo galvą.

– Pamiršk tu pagaliau tą Traupę, – tarė jis.

Marfa piktai pasižiūrėjo į jį ir norėjo kažką tarstelti, bet susivaldė. Nurijusi seiles, atsikrenkštė ir netikėtai ramiai pradėjo:

– Sakai, pamiršti... Žinau, mano nuoskauda tau nedaug tereiškia. Bet ten buvo pažeistos valdovo Boriso teisės! Ar pagalvojai apie tai?..

Jefrosimas kietai suspaudė lūpas ir trumpai pamąstęs linktelėjo.

– Tarsi taip. Esi jo pavaldinė. O aš.. Na, kaip žinai, šviesiausias Borisas man neabejingas.

– Jei būtumėm užėmę Traupę, ten išsiplėstų Pskovo valdžia, – kalbėjo toliau Marfa, vėl atsisėsdama ant suolo. Ji net numestą krepšelį pakėlė ir pasilenkė, rinkdama išmėtytus meduolius. – Deja, su šėtono pagalba niekais nuėjo mūsų viltys. O kas laimėjo, kai ten žuvo tiek tikrojo tikėjimo išpažinėjų?..

Jefrosimas atsiduso.

– Nemanyk, kad man nesvarbu, – tarė jis. – Tavo sūnus gi žuvo. Mano seserėnas. O kas laimėjo iš to? Labiausiai tas išsišokėlis pagonių kniaziukas Mindaugas. Tai jis ten savo valdas plečia. O tavo sūnaus man tikrai gaila.

Marfa pakėlė galvą. Akyse blykstelėjo tarsi ašaros, bet greičiau tai buvo pyktis. Ji prisiversdama dusliai nusijuokė ir tarė:

– Aš svajojau matyti jį tarp mūsų. Troškau, kad vestų mūsų krašto ir tikėjimo merginą, o ne tą... – Jos lūpos pabalo nuo tramdomo įsiūčio. – Tą šimtus kartų prakeiktą mergą, kuri jį nukirto!.. Ji šėtono įrankis, paties Belzebubo.

– Verčiau nusiramink, Marfa! – paliepė Jefrosimas.

Paveikta brolio griežto balso, moteris nutilo. Ji apsiblausė, pečiai sulinko ir atrodė, tarsi ji dar paseno gera dešimčia metų.

– Nekenčiu aš to krašto, – tarė ji ramiai ir šaltai. – Ir tų žmonių, ir jų vardų. Ir nieko gražesnio gyvenime neįsivaizduoju, kaip matyti tą bjaurią žemaičių mergšę prirakintą grandinėmis šlapiam rūsy. Per ją bėginėtų žiurkės ir šliaužiotų rupūžės. Mistų supuvusia mėsa. O gal geriau būtų, jei ...

– Pakaks, Marfa! – tarė Jefrosimas, mosteldamas ranka. – Ne ta mergina tavo užmačias sugriovė, bet...

– Bet jos aš labiausiai nekenčiu! – atšovė Marfa. – Ji nužudė mano sūnų.

Jefrosimas patraukė pečiais.

– Tai tavo skausmas. Be abejo, ir mano, nes esi man sesuo, – tarė jis. – Bet jei nori valdovo paramos, reikia kito priėjimo.

Marfa šnairomis dirstelėjo į brolį ir pasistengė suvaldyti staiga prasiveržusį pyktį. Prieš pašaukdama brolį, ji jau turėjo sugalvojusi, kaip jai atrodė, neblogą pasiūlymą.

– Mielas broli, – karštai sušnibždėjo ji, net pasvirdama nuo suolo į priekį, – aš nevirkaučiau dėl niekų ir neprašyčiau palydos Lietuvon, jei tai nebūtų Dievo lemta. Atsirado proga. Pasirodo, ta mergšė dabar atvykus pas Mindaugą.

– Na ir?

– Tai Mindaugą įvelia į tą sąmokslą. Negi nesupranti? Aš gyvenau tose žemėse nemažai metų ir žinau, kaip jie linkę galvoti. Mindaugo teisės Deltuvoje netvirtos, visi aplinkiniai valdovai tik ir ieško, kaip jam pakenkti. O jei mes parodom, kad Mindaugas irgi kaltas dėl Traupės užpuolimo...

Jefrosimas atsiduso.

– Gi ne Mindaugas puolė. Tai tu su Tolvaikiu pasikvietei pskoviečius... O kas blogiausia, dar ir Ordino brolius. Sakiau tau, jog iš to nieko gero nelauk.

Marfa, lyg neišgirdusi, tęsė:

– Mindaugas liks kaltas, nes jis iš to daugiausiai laimėjo. Visi bus pasiruošę patikėti pačiu blogiausiu... O Pskovo valdovas per savo ištikimą pavaldinę patyrė nuostolių... Už tai jis privalėtų reikalauti atlyginimo. Todėl jis turėtų skirti palydą... Tu tik jam išaiškink, broli.

– Galimybė lyg ir yra... – tarė Jefrosimas, vaikščiodamas po menę. – Tiesą sakai, Traupės pily nužudytas jos teisėtas paveldėtojas ir jei ji dabar pateko Mindaugo valdžion, tai jis už tai gal bus pasirengęs šį tą sumokėti. Gal išties vertėtų pajojėti į Nalšią, į Krėvos pilį pas Daujotą. Jo žmona apsikrikštijusi, mus mielai priimtų...

Marfos akys sublizgėjo.

– Taip! – sušuko ji, pliaukštelėdama delnais. – Tas Krėvos

kunigaikštis gali leisti mums netrukdomai keliauti per savo žemes. O nuo Krėvos ir Lietuva netoli... Tas slėnis, kur tėvas Nikolajus matė...

Ji nukando paskutinį žodį.

– Galėtume kreiptis į Mindaugą dėl Traupės paveldėjimo teisės, – pasiūlė Jefrosimas. – O tokią teisę turime! Tik reikia viską tinkamai pavaizduoti. Kad tai šėtono rankomis įvykdyta žmogžudystė, o tas šėtono įrankis yra... koks tos mergos vardas?

– Junda! – spjaute išspjovė Marfa.

– Tebūnie Junda,– patrynė delnus Jefrosimas. – Gal kas nors ir išdegs... – Jis dirstelėjo į pritryptas grindis, susiraukė ir piktai tarė: – O tu liepk tarnaitei viską išvalyti. Aš einu pas šviesiausiąjį Borisą.

5

Žmogysta perkreiptu sprandu

Ankstų rytojaus dienos rytą keliolikos raitelių būrys sparčia risčia patraukė vieškeliu į šiaurės vakarus. Jefrosimo įtikintas Pskovo valdovas davė nemažą ir gerai ginkluotą palydą, eiklius žirgus. Marfa buvo tiesiog atjaunėjusi, ankstesnio apsnūdimo ir tingulio jos veide neliko nė pėdsako.

– Perkirtę Lietuvos sieną, turėsime pasukti Deltuvos pusėn, – tarė ji Jefrosimui.

Brolis papurtė galvą.

– Vykstam į Krėvą, tad turime teisę iki pat valdovo pilies keliauti per Nalšią, – nesutiko jis. – Apie Deltuvą šviesiausiajam nieko nesakiau. Per Deltuvą mums reikėtų keliauti slaptai. Dėl to nesitarėm!

– Deltuvos nekliudysim, – užtikrino Marfa. – Stabtelsim pačiame pasienyje. Užsuksime ten į vieną rusų kaimą.

– Kodėl? – nustebo Jefrosimas. – Kam gaišti laiką?

– Turiu pasiimti ten vieną... – numykė Marfa.

– Ką vieną?

– Na... Žmogų.

– Žmogų? Nesakei nieko prieš tai. Kokį?

Marfa tik trūktelėjo savo apvaliais pečiais.

– Na, jis... Iš to meto, kai buvau Traupėje. Manau, kad mums pravers.

– Aa! – vis dar nieko nesuprasdamas, sumurmėjo Jefrosimas, tačiau nusileido.

Aplenkęs didelį pilką riedulį, kuris ženklino Pskovo valdų sieną, raitelių būrys lėta žingine įjojo į plačiąsias Nalšios žemes. Nuo dabar reikės laikytis būryje arti vienas kito. Jie keliavo su kniaziaus Boriso raštu Nalšios valdovui, tad Daumantui pavaldžių karių jiems nereikėjo bijoti, tačiau atsarga gėdos nedaro. Su apsauga visad drąsiau.

Jefrosimas atsisuko į Pskovo pusę ir persižegnojo. Persižegnojo ir palydos kariai. Arklių kanopų sukeltos, ant vieškelio lėtai sėdo gelsvos dulkės ir aitrūs sutryptų pelynų krislai.

– Tas kaimas turėtų būti kažkur čia... – Marfa, kiek leido jos nemenkas svoris, kilstelėjo balne ir apsidairė. – Gerai atsimenu tuos didelius rausvus akmenis ant kalvos... dar turėtų būt ir kreiva pušis. Štai ji!

Ant storo Marfos piršto, nukreipto tolyn, sublizgo raudona žiedo akis.

Jefrosimas įdėmiai pažvelgė nurodyta kryptimi.

– Matau ir akmenis, ir pušį, – tarė jis. – Bet daugiau nieko. Aplink tik plynas laukas.

Marfa šyptelėjo.

– Pajojėkim ant kalvos, – tarė ji. – Parodysiu vieną įdomų dalyką.

Ji paragino savo žirgą ir lėta žingine pasileido į kalvos viršūnę, kur augo pušis, į niūrius pilkus debesis iškėlusi praretėjusių šakų vainiką. Aplink kerojo krūmokšniai.

Keliolikos ginkluotų raitelių būrys sekė iš paskos.

Marfa sustabdė žirgą ant kalvos ir atsisuko. Jos veide švietė klastinga šypsena.

– Pažvelk į apačią, mielas broli, – pasakė ji, tapšnodama žirgui per sprandą.

Jefrosimas nušoko nuo žirgo ir, vesdamasis jį už pavadžio, priėjo prie stačios atšlaitės.

– Na, ir rado sau vietą!.. – ištrūko jam iš lūpų.

Po kojomis, gilokame slėnyje, kurio pakraščius rėmino pelkėtas miškas, šviežiais sienojais švietė neseniai statytos trobos. Kai kurie pastatai spalva priminė tuos pačius rausvus laukų riedulius – matyt, tai buvo iš molio drėbti tvartai ar sandėliai. Slėnio pakrašty matėsi iškirstų krūmokšnių žabų kaugės, kai kurios – apanglėjusios, vėjo išpustytais pelenais. Čia pat kilo aštri statinių siena; nespėjęs nuo lietaus pajuosti medis, kurio čia buvo priversta į kairę ir į dešinę, liudijo, kad sutvirtinimai pradėti statyti neseniai. Pačiame tų trobelių ir tvartų viduryje kilo stambesnio pastato sienojai. Panašu, jog čia renčiama cerkvė.

Žmonių, išskyrus per kauges laipiojančius vaikus, lyg ir nesimatė. Tik kur ne kur šmėsteldavo marga moteriška skepeta. Iš vienos trobos į dangų kilo pilkas dūmas.

– Fiūū!.. – švilptelėjo Jefrosimas, neatitraukdamas akių nuo reginio. – Tai čia tas rusų kaimas?.. Netikesnę vietą sunkiai berastum.

– Ką veiksi? Kai neliko gyvenimo Traupėje, reikėjo jiems ieškoti vietos, kur niekam neužkliūtų.

– Tos pelkės, matyt, driekiasi gana toli. Iš kvapo jaučiu.– Jefrosimas buvo medžiotojas ir vietovę gebėdavo įvertinti iš pirmo žvilgsnio. – Be abejo, vasarą neatsimuši nuo uodų ir gyvačių. Viena gerai, kad rasti jį nelengva. Kaip mes nusigausim žemyn?..

– Šlaito pakraščiu, – tarė Marfa, sunkiai nusliuogdama nuo balno ant žolės. – Ten yra krūmokšniais apaugęs takas. Žirgus teks vest už pavadžių.

– Tavo arklys ramesnis už sotų vienuolį, – numojo Jefrosimas. – Gali palikt jį čia. Nenuplasnos į dausas!

Marfa, nieko nesakydama, paėmė žirgą už pavadžio.

Siauras takas, besileidžiantis žemyn, suko tai į kairę, tai į dešinę. Po kojomis šiugždėjo nukritę lapai, šakos braukė gyvuliams per šonus, o neretai užvažiuodavo ir žmogui per veidą.

– Nešnekėt! – perspėjo Marfa. – Nors Traupės rusai ir savi žmonės, bet nežinia, kaip mus sutiks. Po tų įvykių jie į visus šnairom žiūri.

– O kur čia vietiniai?

– Netoliese niekas negyvena, bet Deltuvos pusėje, už pelkės, yra keletas kaimų. Tie kelis mėnesius net nežinojo, kad mūsiškiai čia atsikraustė...

– Na, tuo tai jau netikiu, – paprieštaravo Jefrosimas, atidžiai sekdamas siaurą taką. – Pagonys visur miškuose akis turi.

Marfa kažką sumurmėjo ir paslydo. Vos nenuvirto į taką gožiantį sustagarėjusių gervuogių brūzgyną. Išgelbėjo ją jos kantrioji kumelė, kurios pavadžio Marfa nepaleido.

Jefrosimas prunkštelėjo, bet nieko nebesakė, tik tvirčiau suspaudė savojo arklio pavadį. Šlaito takas jau baigėsi, ir jie vorele

išėjo į ganomą, kupstotą pievą. Statomoji gynybinė tvora buvo tik už kokio šimto žingsnių. Pasuko į dešinę, nes ten tvoroje dar žiojėjo platoka spraga.

Pasirodžius kaime ginkluotiems nepažįstamiems žmonėms, išsigandę vaikai susislapstė už kaugių. Kurie spėjo, spruko į trobas. Moteris, pasirodžiusi ant slenksčio, aiktelėjo ir išmetė iš rankų puodą. Karštas garuojantis viralas išsipylė ant žemės.

– Nesibauginkit, mes ne plėšikai!... – rusiškai sušuko Marfa.

Moteris nepasitikėdama nužvelgė ją. Kai žvilgsnis sustojo ties Marfos veidu, moters akyse kažkas pasikeitė. Ji pasitraukė atatupsta, susigriebė rankomis už krūtinės ir klyktelėjo:

– Viešpatie maloningas... bene šviesiausioji knia...

– Taip, moterie, taip!.. – griežtai nukirto Marfa. – Kodėl kaime nėra vyrų?.. Dar užpuls kas ir išpjaus kaip viščiukus!..

– Mišką veža, – baugščiai sumurmėjo moteriškė, neatitraukdama rankų nuo krūtinės. – Visai netoli... čia pat... O vyrų... vyrų taigi yra. Mūsų šventikas...

– Kur tas jūsų šventikas? – vėl nutraukė ją Marfa.

Moteris apsidairė.

– Vagi, ateina!.. – nudžiugusi sušuko.

Skrosdamas žolę tamsaus rūbo skvernu, prie jų ryžtingai pluošė aukštas, stambus vyriškis. Juoda barzda karingai styrojo, atkišta į priekį. Pilkose akyse nebuvo nė krislelio baimės.

– Kas šitie prašalaičiai? – storu balsu sugaudė jis. – Tegu nešdinasi į savo prakeiktus miškus! Stabmeldžiams čia ne vieta!..

– Tėve Spiridonai... – cyptelėjo moteriškė. – Kad savi!

– Tylėk, Dievo avie!.. – sugriaudėjo šventikas ir atsisuko į Jefrosimo būrį, pakėlęs stambų pirštą. Rodės, tuoj iš jo trenks žaibas.

– Mes tikrai ne stabmeldžiai, tėve, – svariai tarė Jefrosimas.

Tėvas Spiridonas suraukė vešlius antakius.

– Nejau pravoslavai?.. – tarė gaudžiančiu kaip varpas balsu.

– Kaip gi kitaip... Iš paties Pskovo. Štai kniaginia Marfa...

Tėvas Spiridonas suraukė juodus antakius ir įdėmiai pažvelgė į šalia Jefrosimo stovinčią Marfą. Jis į kaimą buvo pakviestas jau

po to, kai dar Traupėje buvęs popas mirė, tad iš matymo jos nepažinojo. Tačiau iš to, ką apie ją buvo girdėjęs, per daug geros nuomonės nesusidarė.

– Tai aš į šiuos kraštus pakviečiau jūsų pirmtaką, tėvą Kirilą, – pridūrė Marfa. Ją suerzino tai, kad tėvas Spiridonas, net sužinojęs, kas ji tokia, neparodė jokių pagarbos ženklų. Jei jo vietoje būtų buvęs tėvas Kirilas, tas iškart būtų nusilenkęs iki žemės ir jau bent triskart juos palaiminęs...

– Tegu ilsisi Kristuje,– tarė tėvas Spiridonas, net šiems žodžiams sugebėdamas suteikti rūstų atspalvį. – Jis nukeliavo į geresnį pasaulį, o mums tenka kentėti šitame. Tačiau pasikliauname Dievo galybe.

– Pasikliaunate Dievo galybe, bet statote įtvirtinimus. Pagirtina...– Jefrosimas jau spėjo atidžiai apžiūrėti statmenų rąstų sieną. Iš apačios ji atrodė ne taip įspūdingai, kaip nuo skardžio. Aukščio, tiesa, buvo pakankamo, bet trūko griovio, kuris neleistų priešui prie jos priartėti. Be to, bokštas dar buvo tik pradėtas.

– Užtat vieta gera gynybai, – padrąsinančiai pridūrė Jefrosimas, nes jam pasirodė, jog skvarbios Spiridono akys atspėjo, kaip jis įvertino kaimo įtvirtinimus.

– Tai Dievas mūsų uola ir tvirtovė. Šitie... – Spiridonas plačiu rankos mostu apvedė visą statomą sieną. – Šitie rąsteliai mūsų neapsaugos. Jie tik atitraukia žmones nuo Dievo namo statybos. Tačiau Adomo palikuonių baimė begalinė, o šėtonas visur aplink mus.

– Bet pagonys juk gana toli nuo čia?

– Toli... – paniekinančiai sušvokštė Spiridonas. – Ką reiškia tos mylios, ką reiškia tos pelkės... Gyventi mums visvien neduoda. Bet ir jiems ateis atpildo valanda!

Tarta buvo su tokia jėga, kad sukluso ir ant žemės poilsiui susėdę palydos kariai. Pakėlė antakius ir Jefrosimas.

– Ar tikitės pagalbos? Gal iš paties valdovo Daujoto?

– Tikimės pagalbos tik iš Dievo aukštybėse. Aš juos prakeiksiu! Prišauksiu ant jų galvų Dievo keršto.

– Prakeiksite?

– Prakeiksiu! – pakartojo tėvas Spiridonas ir tai pabrėždamas iškėlė ranką. – Jau kelias dienas meldžiuosi Viešpačiui ir jo šlovingiems šventiesiems, tokiems, kaip kariūnas Georgijus, kad suteiktų man stiprybės pasmerkti pagonių kaimą. Viešai jį prakeiksiu! – garsiai suriko jis, vėl išgąsdindamas baugščiąją moteriškę. – Prakeiksiu jų raganių akivaizdoje, nes kas jų burtai prieš galybių Viešpatį?!

Jefrosimas nelabai suvokė, ar pritarti popui. Nors jis tvirtai tikėjo Dievo galybe, tačiau visada būdavo už tai, kad Pskovo miesto siena būtų kuo stipresnė. Kai kurie jos tarpsniai jau buvo sumūryti iš akmenų.

– Mūsų tikėjimą reikia ginti ir stiprinti, – tarė jis. – Todėl ir statome sienas. Gerai darot ir jūs čia.

Tėvas Spiridonas pakėlė akis į dangų.

– Sienos negelbės. Prakeiksiu pagonis! – tarė jis tvirtai. – Prakeiksiu, ir Dievo kerštas juos sunaikins.

Griaudžiantys šventiko žodžiai paveikė Jefrosimą ir palydos karius, nekalbant jau apie aplink susispietusias kaimo moteriškes. Tačiau Marfai jie įspūdžio nepadarė. Ją vis dar graužė, jos nuomone, akivaizdi pagarbos stoka jos asmeniui ir aukštai kilmei. Ji paėjėjo keletą žingsnių į priekį, ir nors buvo žemo ūgio, atrodė pakankamai įspūdingai, kai išdidžiai tarė:

– Ką gi, prakeikite tuos pagonis, kai tik turėsite laiko... O mes čia atvykome su reikalu.

Tėvas Spiridonas pastebimai sutriko.

– Aš ieškau vieno žmogaus, – tęsė Marfa. – Palikau jį čia per patį persikraustymą. Buvo sužeistas. Žaizda galvoje pūliavo, nevaldė rankos. Fiodoras vardu. Ar liko gyvas?

– Aa!.. – atsitokėjo Spiridonas ir rūsčiai suraukė antakius. – Bene apie puskvaišį Skarmalių kalbi, moterie?..

– Puskvaišį Skarmalių?.. – nustebo Marfa.

– Ta Dievo blusa tūno antai ten, slėnio pakrašty, iš molio nudrėbtoje žeminėje, – mostelėjo ranka šventikas.

– Jefrosimai, tu padėsi man nueiti, – tarstelėjo Marfa. – Žmonės tegu pailsi, nubalnoja žirgus.

Apie karius jau būriavosi moterys, klegėjo iš trobų pasipylę vaikai. Marfa, linguodama apkūniais klubais, spėriai žingsniavo šventiko nurodyta kryptimi.

"Pasiutus boba!.. – pagalvojo Jefrosimas. Eiti kartu su ja jis nenorėjo, kad kariai nepamanytų, jog vos seseriai paliepus, jis ir bėga iš paskos. – Bet kad tik jai kas nenutiktų..."

Jis nerimaudamas dirstelėjo Marfai įkandin. Ta jau buvo pasiekus kažkokią apgailėtinai atrodančią žeminę.

"Et!.. Pati velnio močia jos nenurungs", – pagalvojo.

Tuo metu Marfa, priėjus lūšnelę, neramiai apsidairė. Visi pašaliai buvo priaugę dilgėlių ir kiečių, molinės sienos suskeldėjusios, o prie žeminės angos – durų ji neturėjo – lyg koks nelemtas ženklas mėtėsi apgraužti kaulai ir kailio skivytai.

Kažkas už nugaros lyg suurzgė, lyg atsiraugėjo. Marfa žaibiškai atsisuko ir suklykė ne savo balsu.

Priešais Marfą stovinti būtybė nelabai buvo panaši į žmogų. Ilgi, nešukuoti plaukai krito ant purvinų sudriskusių marškinių. Pro skyles švietė pajuodęs nuogas kūnas, bet būtybei tai, matyt, buvo nė motais. Susitaršiusi juoda barzda prisivėlusi kibių ir lapų, lūpų kampučiai šlapi nuo gleivių. Tačiau nykiausiai atrodė persikreipęs sprandas – žmogėno kaklas buvo ištįsęs ir sustingęs lyg pasiruošusios pulti angies. Juolab ir akys buvo piktos kaip nuodingos gyvatės.

Iš krūtinės apskurėliui vėl ištrūko neaiškus gargaliavimas. Marfa pasitraukė atatupsta ir lyg netikėdama tuo, ką mato, suvapėjo:

– Fio... Fiodorai?..

Žmogėnas pakreipė galvą, tarytum blogai išgirdęs. Nuožmią veido išraišką pakeitė nuostaba.

– A... gh?

Marfa kiek atitoko.

– Na ir atrodai, – tarė ji, linguodama galvą. – Lyg ką tik ištrūkęs iš pragaro. Pačiam velniui turėjai būt atgrasus.

Žmogėno akyse žybtelėjo pyktis.

– Gh! – suriko jis ir užsimojo kumščiu.

– Ei! Ei! Liaukis!.. – įsakmiai sušuko Marfa. Ji atsitraukė atatupsta, bet toliau trauktis nebuvo kur, nes nugara atsirėmė į

šiaudinį papilkėjusį žeminės stogą. – Ei, tik nedrįsk! Nedrįsk!

Žmogėnas nuleido ranką ir atsigręžė, nes pasigirdo bėgančių kojų tapsenimas. Jefrosimas su keliais palydos vyrais šnopuodami bėgo prie lūšnos. Pamatę apskurėlį, iškart griebėsi ginklų.

– Stokit!.. – šaižiai riktelėjo Marfa. – Nieko nedarykit! Jis nepavojingas!..

Jefrosimo ranka su kalaviju nusviro.

– Klykauji tarsi skerdžiama, o dabar – nepavojingas! – piktai burbtelėjo jis. – Ir apskritai, kas čia dedasi? Kas šitas pabaisa?

Atsitokėjusi nuo ką tik patirto išgąsčio, Marfa stengėsi atrodyti kuo oriau.

– Na, mielas broli,– tarė ji, braukdama lūšnos molio žymes nuo savo sijono, – prastas akis turi. Žmonių nepažįsti! Tai juk Fiodoras. Mano ištikimasis Fiodoras...

Jefrosimas apstulbo.

– Dieve sergėk! – tarė jis, spoksodamas į persikreipėlį, kuris nejaukiai muistėsi ir sunerimęs žvilgčiojo į ginkluotus karius. – Šita baidyklė... Fiodoras?!

Vos tikėdamas tuo, ką mato, jis pakratė galvą.

– Gh!..– suurzgė persikreipėlis, o jo murzinu veidu tarsi perbėgo šypsnys.

– O aš maniau, kad jis krito, tave narsiai gindamas. Kad jo lavonas jau seniai sudūlėjo Traupės papiliuose, – kišdamas kalaviją į makštis, kalbėjo Jefrosimas. – Argi tu pati nesakei, kad...

– Nieko aš tau nesakiau, – nutraukė jį Marfa ir susiraukė. – Palikau jį čia, kai keliavau į Pskovą, nes po Traupės jis nekaip atrodė. Maniau, kad neištemps, be to, mus vijosi pagonys, tad ir...

– Pametei jį čia lyg šunį, – tarė Jefrosimas, atidžiai pasižiūrėdamas į seserį. Neaišku, ko daugiau buvo jo žodžiuose – atsainumo ar paniekos.

Žmogėnas piktai suurzgė.

– Tai negi dėl jo mes čia atvykome? – stebėjosi Jefrosimas, nužvelgdamas niūriai dėbčiojantį Fiodorą. – Ką su juo veiksi? Vargu ar kalbėt bemoka. Jam gi sumišęs protas...

Marfa su pasidygėjimu numojo ranka.

– Šiaip ar taip, – kreivai šyptelėjo ji, – net toks Fiodoras tinka tam, ką esu sumaniusi. Gal net geriau.

Dabar, atsitokėjusi nuo išgąsčio, ji vėl atrodė pilna ryžto.

– Aišku, tokios baidyklės mes su savim pas garbingus lietuvių kunigaikščius nesivešim, – tęsė Marfa. – Reikia apkirpti tuos baisius jo gaurus ir išmesti lauk skarmalus.

– Gh!.. Ne!..– vėl suriaumojo žmogėnas.

– O kaip tu tai padarysi? – paklausė Jefrosimas. – Ši baidyklė nesileis nei kerpama, nei rengiama.

– Užtvokit jam kuo nors per galvą, vyrai, – šaltai tarė Marfa. – Tu ten! Nespoksok, o užtvok, kad sakyta!

Karys, į kurį dėbtelėjo Marfa, plokščiąja kalavijo puse vožė susigūžusiam Fiodorui per galvą, ir žmogėnas lyg pelų maišas minkštai susmuko tarp dilgėlių.

– Na ir puiku, – patenkinta tarė Marfa. – Paimkit tą nelaimėlį ir nuneškit į kaimą. Reikia jį aptvarkyti. Negali juk šitoks bjaurus ir purvinas pasirodyti jaunai ir gražiai nuotakai.

6

Sidabrinė strėlė

Išaušo pilkas rytmetis. Drėgna migla rasos lašeliais sėdo ant geltonų ir purpurinių klevų lapų, ir šie, lyg neišlaikę jų svorio, tyliai sklendė ant šaltos žolės. Balzgana ūkana gaubė šventųjų ąžuolų giraitę, rūke skendėjo ant kalvos stūksanti valdovo pilis, niekas nedrumstė slogios tylos, tik retkarčiais pro ūką lyg pro antklodę pasigirsdavo prislopintas gaidžio giedojimas.

Kokia bus diena, nelengva buvo nuspėti. Gal dar ilgai tvyros migla, palengva virsdama dulkiančiu lietumi, o gal pagaliau prasiverš saulė? Žynyčiose irgi jau niekas nebemiegojo, net pasiuntinukai ir mokiniai.

– O jeigu lis?.. – nuogąstavo Tautminas, iškišęs pro duris galvą ir spoksodamas į dangų. – Gal paskirti kitą dieną? Bet kažin ar tokių bebus?.. Pradės pliaupti lietūs, net Poklius giliau nulįs, kad nesušlaptų pakaušio.

Prūtas, pakirdęs iš susimąstymo lyg iš gilaus miego, piktai tarė:

– Ir koks gi tu žynys, Tautminai, jei nematai dienos ženklų!.. Pažvelk į ūkanas, lapus, patikrink, kaip elgiasi paukščiai, kokia vėjo kryptis. Nežinau, ko išmokysi savo mokinius. Nebent kasryt kaišioti galvą į lauką ir dejuoti: "O jeigu... o gal!.."

Tautminas sumurmėjo:

– Mokinių... Mokinių... tiek aš tų mokinių ir teturiu – kelis vaikėzus...

Prūtas dėbtelėjo į jį, bet nieko nebesakė. Norėjo atnašauti auką dangaus dievaičiams ramus ir susikaupęs. Juolab kad šis atnašavimas buvo susijęs su taikliąja šaule iš žemaičių.

– Pasiųsk Ramutį, tegu sukrauna aukurą, – paliepė jis stodamasis. – Medis turi būti švarus. Šiukštu, jokių drebulės ar karklo stagarų. Tik uosis arba ąžuolas. O vakar perlydytą ugnyje sidabrinę strėlę aš pats atsinešiu.

Tautminas neprieštaraudamas nulenkė galvą, bet širdy nebuvo labai patenkintas. "Ką nors galėjo patikėti ir man," – pagalvojo jis.

Išėjęs pro duris, net prisimerkė nuo ištryškusių per miglą pir-

mų saulės spindulių. Rūkas dideliais tumulais ritosi per pievą ir pamažu sklaidėsi, virsdamas rasa.

“Mat, neapsigavo senolis, – su nuostaba pamanė Tautminas. – Graži bus diena...”

Prie aukuro atsiklaupęs berniūkštis pagarbiai dėliojo sausšakes. Netoliese jau stovėjo ir abi žemaičių moterys. Ta aukštoji dabar atrodė dar aukštesnė. Ji beveik badavo per visą apsivalymo laikotarpį ir jos skruostai buvo pastebimai įdubę. Vyresnioji Tautminui pasirodė kažkuo panaši į Austėją – rami, protingų, gilių akių. Aukštosios šviesiaplaukės merginos akys atrodė tarsi priblėsusios. Ji nemirkčiodama žvelgė tiesiai į aukurą. Kryžlankis su strėline kabojo jai ant peties.

Tautminas palingavo galvą. “Taip, taip, čia tau ne kuodelį pešti, – sumurmėjo sau po nosimi. – Kai su dievais prasidedi, tai pigiai nepabaigsi.”

Mergina, tarsi atspėjusi jo mintis, giliai atsiduso.

– Anksti atėjot, – tarė Tautminas moterims. – Senolis dar meldžiasi...

Jis prisiminė, kaip Prūtas jį barė, kai ėjo pas jį pasitarti, ar ko reikia.

– Apsivalymas baigėsi. Galite kalbėti, – paaiškino jis, tačiau abi moterys vis vien tylėjo ir jis pasijuto nejaukiai.

– Eik jau, nesimaišyk, Ramuti, – atsisuko jis į darbą baigusį berniūkštį.

Šis linktelėjo ir nubėgo.

– Ne visai geri rytmečio ženklai, – pagaliau prabilo vyresnioji. Jos balsas skambėjo, tarsi ji kalbėtų pati sau. – Nežinau, gal aš apsirinku, čia svetimas kraštas, ir dievų kalba truputį kitokia. Bet migla podraug su saule... ir žąsų virtinė praskrido visai be balso. Į šiaurę, kur keliausim, o ne į pietus, kur priklauso.

Tautminas kilstelėjo antakius. “Na va, – pagalvojo jis suglumęs, – dar viena pranašystė. Ir ši atvykėlė ženklus skaito. Iš akių matosi, ne paprasta kažkokio rikio žmona...”

– Apeigom pasiruošta... – tarė jis kuo tvirtesniu balsu. – Vakar būrėm ir ženklai buvo geri. Jau ir aukota už jus buvo.

– Žinau, kad apeigos bus sėkmingos, – ramiai sutiko Medeina. – Aš ne apie tai.

"Visi kalba mįslėmis, – pagalvojo Tautminas. – Visi kažką lyg ir žino. Nejaugi tik man vienam gyvenimas toks slėpiningas, o dabar, kai reikia pradėti aukojimą, senolis Prūtas lyg tyčia nesirodo..."

Jis nekantraudamas apsižvalgė. Baltosios, ant stiebų iškeltos kumelių kaukolės jau kyšojo iš miglos, bet žynyčios, išskyrus patį kraigą, dar nesimatė. Šalia jo abi moterys taip pat atsigręžė, bet ne į žynyčias, o į aukuro ąžuolų pusę. Išties ten tarp storų kamienų kažkas sušmėžavo.

– Ei, kas tu? Išeik! – įsakmiai sušuko Tautminas. Balsą jis turėjo stiprų. – Čia niekam ne vieta!

Iš miglos nelyg pamėkliškas paukštis, plevėsuodamas drobinio rūbo skvernais, išniro keistas senis ir skubiu žingsniu artėjo. Medeina staigiai įtraukė kvapą. Šį veidą ji buvo jau mačiusi pakeliui į Šventaragio slėnį krūmuose, Mildai suklikus. Tada iš netikėtumo išties galėjai pagalvoti, jog regi ne žmogų, o nežemišką būtybę. Tačiau veidas liko įspūdingas ir pažvelgus atidžiau. Jį perkreipė, matyt, dar jaunystėje persirgta liga, neišdildomas žymes paliko amžius ir vėjas. Ir buvo dar kažkas, kas darė jį panašų į šmėklą, o ne į žmogų. Tai pabrėžė jo giliai įrėžtos, keistai žiburiuojančios akys.

Tautminas, piktai suraukęs antakius, dėbtelėjo į ne laiku įsiveržusį senį.

– Ko drįsti čia brautis, Mediveiša? – rūsčiai tarė žynys. – Ko nesmaksai savo pelkėse?..

– Laima atleis, kad braunuos. Nes reikalas svarbus, – švelniu, visai netinkančiu jo išvaizdai balsu prabilo senis. – Labai svarbus. Man būtina apie tai pranešti Prūtui.

– Pačiam Prūtui... – atsiduso Tautminas. – Žinai gi tvarką. Kreipkis į žynių tarybą. Jei taryba nutars, praneš Prūtui. O čia tau būti nevalia. Čia tuoj prasidės svarbus aukojimas... Dink iš čia, ir kuo greičiau.

– Žinau... Žinau ir kad jūs manęs prie Prūto greitai neprilei-

sit, o reikalas dega! – tęsė Mediveiša pavadintas senis. – Žinau ir kad jis čia būtinai ateis...

– Kokį tu gali turėti degantį reikalą, Mediveiša?

– Pasakysiu Prūtui! O tau tik tiek, kad dievai prakeiks ir tave, ir mane, jei tą reikalą atidėsime. – Senis susikryžiavo ant krūtinės rankas, pabrėždamas, jog pasitraukti nežada.

Tautminas apsidairė, tarsi ieškotų pagalbos, tačiau jos tegalėjo sulaukti tik iš kitų žynių. Bet tada išeitų, jog jis pats nesusitvarko, nors būtent jam šį rytą teko pareiga užtikrinti, kad apeigoms prie aukuro būtų pasiruošta. Laiko nebuvo daug, nes viską reikėjo baigti prieš saulei pasiekiant vidudienį.

– Sakai, tik žinią Prūtui... Ar ilga ta tavo žinia?

– Neilga, bet labai svarbi.

– Migla vis vien dar neišsisklaidė... Jūs čia palaukit, – tarė Tautminas Medeinai, skėstelėdamas rankomis ir tuo parodydamas, kad neturi kitos išeities. Medeina oriai palenkė galvą ir ramindama uždėjo ranką ant Jundos peties, nes pamatė, kaip suvirpėjo jos lūpos.

– Tai kalbėk, Mediveiša, – dusliai tarė vyriausiasis Šventaragio slėnio žynys Prūtas. Kiti žyniai gerai pažino jo balsą ir suvokė, jog jis itin nepatenkintas, kad tokiu metu yra trukdomas. Tačiau Mediveiša buvo per daug užsiėmęs savo rūpesčiu, kad kreiptų į tai dėmesį.

– Nebeliko mums kur trauktis, nebėra gyvenimo, garbusis Prūtai. Nebuvo nuo to meto, kai atsikraustė į mūsų kraštą tie svetimo dievo garbintojai. – Mediveiša giliai atsikvėpė. Buvo panašu, jog jis ruošiasi ilgai kalbai. – Nuo to meto, kai svetimo dievo šešėlis aptemdė mūsų trobų langus, sunyko derlius ir žvėrys apleido mūsų pelkes. Dar tikėjomės dievų užtarimo, bet dabar atėjo galas. Dabar tas rusų...

– Lukterk mažumėlę, Mediveiša! – Senasis žynys suraukė kaktą ir, atrodo, stengėsi prisiminti. – Tu kalbi apie tą rusų kaimą Deltuvoje?

– Jie buvo Deltuvoje, – paaiškino Krėvius, kuris įvykius įsimindavo tiksliausiai. – Traupės pilies rikio Kunto žmonos atkviesti. Čia dar vienas įrodymas, kad būtent per moteris visokios negandos ateina. Bet po Traupės užpuolimo jie perbėgo į Nalšios pakraštį. Atrodo, netoli Mediveišos pelkynų.

– Aa! – palingavo žilą galvą Prūtas.

– Mes Deltuvoje, jie Nalšioje, bet kraštas tai tas pats, – skubėjo dėstyti Mediveiša. – Tik trys mylios nuotolio, o gyvent nebegalim.

– Kodėl nebegalit?

– Rusų popas prakeikė mūsų kaimą, – dusliai tarė pelkių senis. – Prisišaukė savo dievo galią, o mūsų dievai?.. Mūsų dievai apleido mus. Ir žmonės pasimetė. Jie bijo! Todėl ir atvykau pas jus. Atvykau, nes iš Šventaragio slėnio kelias pas dievus trumpiausias...

Žyniai sustingo, tarsi juos būtų palietęs šaltas Mėnulės šešėlis. Tautminas užsikosėjo, įkvėpęs žynyčios deglo dūmo; nuo garsaus jo krenkštimo krūptelėjo ne tik pats kertėje tūnantis Ramutis, bet ir jo išmoningai suręstas sausšakių statinys – kažkuris šakaliukas sujudėjo ir virsdamas patraukė paskui save kitus.

– Svetimo dievo šešėlis užgulė mūsų kraštą, – tęsė Mediveiša, veriančiomis akimis apžvelgdamas žynius. – Ugnis nebeįsidega židiniuose, Gabiją matė pasivertusią mėlyna kate, sprunkančią iš kaimo! Šuliny ėmė žydėti vanduo – ir tai rudenį, prieš šalnas!.. Karvė atsivedė penkiakojį veršiuką, vištos pragydo gaidžiais. Bijau, kad neatsirastų maro mergelių!.. Jeigu sušmėžuos jų raudonos skaros, ne tik mūsų kaimui, ir kraštui galas!

– Nekalbėk taip! Dievai mus apsaugos, – nutraukė dar vis kylančią Mediveišos negandų eilę Tautminas. Pelkių žynys trumpam nutilo, ir visi pažvelgė į Prūtą. Tas sėdėjo nudelbęs akis, gilios raukšlės rėžėsi kaktoje.

– Kad jūs nesutarėt ten ir anksčiau, – pridūrė Krėvius. – Kai santarvė prapuola, ir dievams nėra kas veikia.

Mediveiša piktai susiraukė.

– Esmi tik Praamžiaus šešėlis, – tarė jis šiurkščiai, – tik dulke-

lė, nukritusi nuo jo kojų. Visa, ką galiu, tai prašyti jo, kad neapleistų manęs ir mūsų kaimo. Kartais Praamžius manęs neišklauso. Bet dabar prakeikė mus rusų žynys, prakeikė degindamas ugnį, mojuodamas kryžmai sukaltom lazdom ir giedodamas giesmes savo dievui. O mūsų dievai neatsiliepė ir žmonės prarado viltį. Todėl čia ir atvykau... Ar leis Šventaragio žyniai svetimiems dievams toliau alinti mūsų kraštą?

Žyniai nudelbė akis.

Net Prūtas, ir tas žiūrėjo kažkur virš ryto saulės raudonai nutviekstų ąžuolų viršūnių. Visi laukė, nes dabar eilė buvo kalbėti vyriausiajam.

– Yra čia dvi kliautys... – pradėjo jis lėtai. – Viena kliautis, kad jus, kaip sakai, apleido dievai. Bet tai yra tik antroji kliautis. O pirma yra tai, kad nebuvo gintasi, kad nebuvo santarvės. Teisingai Krėvius sakė – kur nėra santarvės, ten ir dievams nėra kas veikti. Tai ne rusų dievas atėjo į mūsų žemes, pirma atvyko jo žmonės. O jūs tai pakentėt.

– Ten Nalšios žemės... – tarsi teisindamasis tarė Mediveiša. – Ir kur kas žemės gauna, tai rikių teisė spręsti.

– Ne teisė, bet galia, – patikslino Prūtas. – Ir kol jie dievų valią vykdo, ta galia jie ir naudojasi. Bet pastaruoju metu rikiai dievų valios vis mažiau boja. Štai Mindaugas pilį pasistatė visai prie Šventaragio slėnio, Nalšios Daujotas nusileidžia savo žmonai, kuri svetimus dievus pamilo. Gerai, kad dar yra tokių kaip Bukontas, kurie laikosi senolių tvarkos. O šiaip valdovais per daug pasitikėti negalima. Jiems svarbu, kad žmonės duokles mokėtų, raitelius statytų. O tokiam darbui ir rusai geri...

– Taip, taip!.. – įsiterpė atkutęs Tautminas. – Jiems ar savi, ar svetimi dievai – didelio skirtumo nėra.

Prūtas linkterėjo galvą ir laukė, kol visi nutils, bet Tautminas, pagautas įkarščio, tęsė:

– Argi galima pakęsti, kad rusus atsiveda ne kaip vergus, bet kaip lygiateisius žemę dirbančius valstiečius? Ką ten lygiateisius? Tai jie mūsų žmonėms gyvent neduoda. O kol mes jiems nuolaidžiaujam, nepadės mums ir dievai. Išmušt juos reikia. Išmušt iki

vieno prakeiktus kitatikius, ir viskas grįš į savo teisėtą vietą!

Jis nutilo. Mediveiša pažvelgė pirma į Prūtą, bet to veidas nieko neišdavė. Tačiau priešiškumo jo veide nebuvo.

– Išmušt... – tarsi pats tokią galimybę svarstydamas, pakartojo Mediveiša. – Bet Deltuvoje dabar nevisai aišku, kuris rikis galią turi...

– Negi jums trūksta žmonių, Mediveiša? – įsiterpė Krėvius. – Žinau, kad esate susivaidiję, tačiau bendram reikalui aplinkiniuose kaimuose vyrų turėtų atsirasti...

– Taip... Vyrų yra. Ne viename žygyje dalyvavę... Be rikių, sakote?..

– Taip! – tyliai, bet tvirtai tarė Prūtas. – Žmonės patys privalo apginti savo kraštą. Tada dievai sugrįš. Manau, kad Krėvius sutiks tave palydėti ir pakalbėti su gretimų kaimų vyrais. – Jis žvilgterėjo Krėviaus pusėn ir tas klusniai linktelėjo. – Paimkit dar keletą jaunesnių žynių. Tokių, kuriems dievai liežuvio nepagailėjo.

Žvaigždautas, niūriai šyptelėjęs, pusbalsiu pridūrė:

– Va, ko turim, tai turim...

– Tai baigiam kalbas, – nusprendė Prūtas. – Ir eikit prie darbo. Svarbių reikalų daug. Dabar liko tas aukojimas už žemaičio rikio dukrą. Reikia, kad viskas vyktų kuo sklandžiau. Kas žino, gal ateityje mums reikės pasikliauti ir žemaičiais.

– Žemaičiais? – nustebo Tautminas, kuris paprastai niekad viešai nerodydovo abejonių vyriausiojo žodžiais.

– Keistų gijų kartais suverpia Laimos, – dar pridūrė Prūtas. – Ir keistos mintys aplanko mano žilą galvą. Štai ir dabar pagalvojau – o gal ir teks kada pasikliauti žemaičiais?

Jis pakilo eiti, ir plati jo dukslaus apsiausto rankovė supleveno tarytum pilka vėliava.

Kai Tautminas atėjo dar kartą patikrinti, ar prie aukuro viskas paruošta, Medeina pastebėjo, jog jo veidas buvo paraudęs iš

susijaudinimo. Kalbėti jis nieko nekalbėjo, tik nusilenkė šventiesiems ąžuolams ir apžiūrėjo, ar nesutriko prieš tai ant aukuro sukrautų prakurų tvarka. Tai atlikęs, atsistojo iš dešinės nuo aukuro ir sustingo, laukdamas apeigų pradžios.

Pievos viduriu, lydimas Žvaigždauto ir Ramučio, dabar artėjo senolis Prūtas, nešdamasis smilkstančią pintį. Ramutis ant ištiestų rankų, apdengtų baltu audeklu, nešė kažkokį pailgą švytintį daiktą. Raudoni saulės spinduliai, sumišę su sidabriniu jo švytėjimu, lyg lemtingas delčios ženklas virpėjo virš vaiko rankų.

"Patrimpe, žaliasis dieve. Nekliudyk mums šį kartą, – Tautminui per nugarą nubėgo šiurpuliai. – Tarsi Giltinės dalgis sidabru švytėtų!.."

Žemaitė šaulė, pamačiusi sidabrinę strėlę, nejučia krūptelėjo. Veidu nuslinko tamsus šešėlis.

Žvaigždautas rankose laikė ilgą ir puošnią erelio plunksną. Jos galas buvo apvyniotas drėgnomis samanomis.

"Kad rankos netyčia nepaliestų ir nesuterštų, – pagalvojo Tautminas. – Bet kodėl samanomis? Kodėl ne drobe?.." – jis nebespėjo toliau nieko pagalvoti, nes senolis padavė jam rūkstančią pintį ir paliepė:

– Uždek aukurą.

Tautminas pagarbiai paėmė pintį. Šitą darbą jis mokėjo atlikti gerai. Trumpam visi tarsi suakmenėjo, žvelgdami, ar ugnis įsikurs iš karto. Tautmino tiksliai pridėtos rusenančios pinties žiežirbą pagavo džiovintos laukų žolės, tos liepsną perdavė ketvirtainiais suklotoms kadugių šakelėms ir netrukus ugnis jau plazdėjo tarp paruoštų uosio pliauskų.

Saulė, apvali ir raudona, pamažu kopė virš ąžuolų viršūnių. Netrukus ją pasivijo pilkšvas aukuro dūmas. Tarytum milžiniškas žaltys jis ėmė rangytis storomis grublėto medžio šakomis, ištiesė išskydusią galvą į šviesulį, lyg ketindamas jį praryti, ir sutrūko gabalais.

Medeina krūptelėjo.

Senolis atsisuko į ją ir suraukė tirštus žilus antakius.

– Kas yra, moterie? – paklausė jis griežtai.

– Nieko. Laukiame, kad prasidėtų, garbusis žyny, – per jėgą šypteldama, sumurmėjo Medeina.

Žynys nusisuko, trumpam užmerkė akis, po to ištiesė rankas virš rūkstančio aukuro.

Junda suspaudė lūpas. "Kad greičiau visa tai baigtųsi, – prislėgta pagalvojo ji. – Nuo šito svetimo krašto man darosi bloga."

– Perkūne dievaiti, dievų Rikuži, – prakalbo Prūtas, rankomis tarsi glostydamas tirštus pilkus aukuro dūmus. – Tu prižiūri dievų ūkį, esi Praamžiaus dešinioji ranka, iš savo vežimo matai ir mus, mirtinguosius, ir savo šeimynykščius, kad ir kur jie būtų – žemėj, danguj ar vandeny, ar pilkom kerpėm, ar juodais žalčiais, ar mirusio dvasia pasivertusius... tad sakyk gi, kuris iš tavo šeimynykščių šitai moteriai, – Prūtas lėtai ištiesė ranką į Jundą, ir į šnerves jai priplūdo deginamo uosio kvapo, – davė dovaną, lyg Naktinyčios sparno šešėliu užklojo, lyg laumės plaukais supančiojo?.. Kur tas dievas, ar po žeme, ar virš jos?..

Aukuro dūmai slinko pažeme lyg rūko tumulai, žyniai stovėjo, užkandę žadą. Netolimam kaime vėl sukliko gaidys, pasigirdo šuns lojimas. Keliu pro pilies kalną prajojo vienišas raitelis.

Prūtas susirūpinęs žvelgė į aukurą.

– Dievas nieko nesako, – sumurmėjo jis. – Jis nenori. Deja... Nėra kaip perduot tos dovanos atgal dievams į Dausas.

Senolis atitraukė delnus nuo aukuro ir persibraukė rankove akis.

– Tai ji liks čia, žemėje... – tęsė Prūtas. – Sukaupsime ją į sidabrą, o jūs perduosit ją savo aukakalnio žyniams. Žemaitijoje kilus, ten ji ir liks. Kadangi tyli Perkūnas, tegu mums padeda Laima ir Gabija.

– Ir Giltinė, – pridūrė Žvaigždautas. Tamsiame bebarzdžiame jo veide it du nuodėguliai švietė niūrios akys.

Prūtas išskėtė rankas ir pusbalsiu murmėjo. Buvo tylu, tik Tautminas staiga šoktelėjo į priekį, saugodamas kairiąją plataus savo apsiausto rankovę, kuri lengvo vėjelio stumiama pavojingai priartėjo prie aukuro liepsnos.

– Pasiruoškit šauti, – tarė Prūtas pusbalsiu ir Junda nusiėmė nuo peties kryžlankį. Strėlinė išsprūdo iš rankų ir garsiai barkštelėjo,

atsitrenkus į žemę. Garso paveiktas krūptelėjo Tautminas, bet Prūtas to tarsi ir negirdėjo. Jis nuleido rankas ir prieš krūtinę septynis sykius kartojo abiem delnais brėžiamą sudėtingą ženklą. Pabaigęs paėmė nuo ištiestų Ramučio rankų sidabru švytintį daiktą ir iškėlė į saulę.

"Strėlė, bet be plunksnų... – pagalvojo Junda. – Kaip jie šaus tokią?"

Tačiau pasirodė, kad ji dar nebuvo paruošta. Prūtas, suspaudęs strėlę kaulėtais dešiniosios rankos pirštais, pirmiausia panardino ją į aukuro dūmus.

Šie lyg tiršta ūkana apgaubė senolį, ir tesigirdėjo tik jo balsas:

– ... namų dievo tarnaite Gabija, kiekvienos moters židinio gyvastie, sutrauk į šią strėlę pragaištingą taiklumą, paversk jį strėlės sidabru...

– ... ir tegu Laima tau padeda, – pusbalsiu pridūrė Medeina.

Žvaigždautas žiojosi, nes jo paskirtis buvo tarti tuos žodžius. Praverta burna jis atsigręžė į Medeiną ir pakartojo pašnibždom tą patį.

– ... ir tegu Laima tau padeda, – atsklido iš dūmų senolio balsas. – Ir... kaip? Reikia kraujo?.. Be kraujo nieko nebus?..

Jis padėjo strėlę tiesiai į aukuro ugnį ir po kurio laiko, tarsi ji nebūtų spėjusi įkaisti, dešine ranka iš ten ištraukęs, atsisuko į Žvaigždautą. Tas kaire ranka paėmė strėlę. Ji nusvilino jam pirštus, tačiau akmeninė jo veido išraiška nepasikeitė. Padėjo ją ant prie aukuro stovinčio akmens ir prie jos koto prispaudė dešinėje laikytą erelio plunksną. Plunksna tiksliai tiko kote iškaltan griovelin. Pasigirdo tylus šnypštimas, pasklido svylančios plunksnos kvapas. Laikydamas už plunksnos, Žvaigždautas pakėlė strėlę. Plunksna buvo pritvirtinta, strėlė paruošta šūviui.

Aukuro dūmai, ką tik sklaidęsi pažeme, pakilo tiesiu ir lygiu stulpu į dangų, o Prūtas, perėmęs strėlę, skubiu žingsniu priėjo prie Jundos.

– Šauk! – tarė jis dusliu balsu ir įbruko strėlę Jundai į rankas. Sidabras buvo karštas lyg ką tik iškepta duona.

– Kaip?.. Ką man daryti?.. – nesusigaudė mergina.

– Pirma privalai įtempt ginklą! – sušuko Prūtas, tarsi mokydamas mažą vaiką.

Nors ir visai sutrikusi, Junda stengėsi paklusti. Po ilgų nevalgymo dienų svirtis, tempianti plieninį lanką, sunkiai jos klausė. Ji sukando dantis ir pagaliau išgirdo pažįstamą trakštelėjimą, kuris reiškė, kad tampriai susuktos templės gyslos užsikabino. Neramios senojo žynio akys, klaidžiojusios po dangų, nušvito.

– Šauk! – skardžiai sukliko jis, rodydamas virš ąžuolų viršūnių. – Šauk!..Greičiau!..

Junda sutrikusi apsidairė.

– Į dangų žiūrėk! – šaukė Prūtas. – Į dangų!..

Šviesioje žydrynėje ant oro vilnies ramiai suposi raibas sakalas – jis suko ratus aplink aukuro dūmų stulpą, plačiai ištiesęs sparnus, lyg mėgaudamasis apačioj atsiveriančiu reginiu.

Junda nebesvarstė. Sidabrinė strėlė dilgino pirštų galiukus, o neregimoji gija, vedanti prie taikinio, buvo tokia ryški, kad net akis gėlė.

Ji pridėjo strėlę ir atsilošė, taikinio gija perbraukė debesis ir dangų, kol sustingo paukščio raibos krūtinės viduryje. Aikštę gaubiančioje tyloje kurtinančiai trenkė plieninis lankas.

Kažkuris iš žynių slopiai sušuko. Pašautas paukštis tarsi sustingo ore, bergždžiai mostelėjo dar kartą sparnais, apsivertė ir, tarytum slysdamas žemyn statmena dūmų juosta, žnektelėjo tiesiai į aukurą. Sučirškė plunksnos, pasmirdo degėsiais.

Ramutis pribėgęs pagaliu iškapstė paukštį ir, primynęs koja, ištraukė strėlę. Nupurtęs nuo plunksnos pelenus, padavė strėlę Prūtui.

Antgalio sparneliai buvo raudoni nuo kraujo.

– Įvykdyta, – sušnibždėjo žynys, – dievų dovana štai sukaupta šitoje strėlėje. Atiduokite ją kur pridera, Ventės aukakalnyje.

Jis padavė strėlę Medeinai, apsisuko ir, nebetaręs nė žodžio, nuėjo. Jam iš paskos nusekė žyniai. Paskutinis žygiavo Žvaigždautas – oriai ir su savo vertės pajautimu.

Tautminas vis atsigręždavo ir lyg su nuostaba, lyg su liūdesiu pasižiūrėdavo į moteris.

Junda stovėjo išbalusi, nuleidusi kryžlankį. Jai svaigo galva, o akyse plaukė keisti raibuliai. Ji nusekė akimis tolstančių žynių nugaras ir tik tada pažvelgė į motiną.

Sidabrinė strėlė gulėjo Medeinos delne lyg soti gyvatė. Raudonas antgalis švietė tarsi šliužo akys.

“Nejaugi?.. “– sumurmėjo Junda. Nepajėgdama dar suvokti, kas įvyko, ji išsitraukė iš strėlinės strėlę. Priklaupė, nes stovėdama to padaryti nepajėgė, ir svirtimi ėmė tempti kryžlankį. Sekėsi kaip niekad sunkiai. Pagaliau, sukaupus visas jėgas, ketvirtą kartą bandydama išgirdo pažįstamą trakštelėjimą. Pakėlė kryžlankio buožę, tačiau beveik nepajėgė jos nulaikyti. Kryžlankis suposi, oru nebesidriekė jokia gija. Šauti buvo neįmanoma. Junda suvokė, jog nepataikytų dabar net į gretimo ąžuolo kamieną.

– Motin!.. – Junda papurtė Medeiną už peties. – Motin!.. Aš nebegaliu... Nebegaliu. Nėra to... Nėra to!..

Jos balsas buvo šaižus ir trūkinėjantis.

– Nėra tikrumo?

– Nėra.

Ji nutilo, lyg užspringusi žodžiais.

– Ačiū dievams, – Medeina giedromis akimis pasižiūrėjo į sutrikusią dukterį. – Tikrumo rasi kituose dalykuose, dukrele. Daug svarbesniuose. Dabar tam atsirado vietos. Eime, tau reikia pailsėti, ir tada keliausime.

Junda atsiduso, pakėlė nuo žolės kryžlankį ir užsikabino ant peties. Ginklas jai pasirodė sunkus ir itin nepatogus nešti. Po kelių žingsnių akyse vėl ėmė plaukti keisti raibuliai, jie didėjo, plėtėsi, mainėsi kaip laumės juosta, kryžlankis akmens luitu ėmė slėgti petį, į šnerves vėl plūstelėjo aitrus svylančių plunksnų dvokas, ir Junda pati nepajuto, kaip, numetusi šalin ginklą su strėline, atsispyrė nuo žemės ir nuplaukė virš ąžuolų viršūnių...

– Dukrele!.. – išgirdo ji neramų motinos šūksnį. – Kas tau?.. Dukra! Junda!

Junda norėjo atsiliepti, tačiau nepajėgė, tarytum kas būtų ranka užėmęs burną. Ji jau neskrido, ji gulėjo kvepiančioje jonžolėmis ir čiobreliais Šventaragio slėnio pievoje.

– Kelkis, kelkis, dukra!.. Vardan židinio dievų!..

“Židinio dievų...” – aidu atsimušė Jundos ausyse; rodės, ji girdi ne motinos, bet rūstų Mediveišos balsą, gaudžiantį kaip varpas.

Vargais negalais pakilusi nuo žolės, ji su nuostaba pajuto, kad kojos, ką tik buvusios lengvesnės už pienės pūką, dabar tarytum švino pripiltos.

– Kas nutiko?.. – jų link bėgo žynyčios berniukas.

Ir jo vardą Junda prisiminė lyg pro miglą.

Medeina liūdnai palingavo galvą.

– Ak tu, sidabrine galvele, – tarė ji strėlei, pasikišdama ją po drabužiais. – Iš tiesų iščiulpei Jundos jėgą. Ką gi... teks palaukti kelias dienas, kol dukra sustiprės. Gal likimo deivės nebus mums rūsčios ir nieko blogo neatsitiks pakeliui į namus.

7

Krėva

Lietus pilkais ilgais siūlais driko iš dangaus. Krėvos pilis dūlavo pro miglos maršką lyg aukštyn įspėjimui iškeltas pirštas. Šitą įspūdį stiprino tai, kad pilies kalvos nesupo nei miškai, nei pavieniai medžių guotai, tik stūksojo galingas žemių pylimas, o jį juosė apsauginis griovys.

Pilis ir buvo ginkluoto būrio, besikasančio tuščia laukyme, tikslas. Bet raiteliai, norėdami sutrumpinti kelią, padarė klaidą – užuot joję vingiuotu, kur ne kur akmenimis grįstu keliuku, pasuko per laukus. Arklių kanopos klimpo į molingą dirvą, – ypač ten, kur valstiečiai rudeniop buvo suarę.

– Po velnių! – nusikeikė būrio vedlys, kresnas juodabarzdis. Lietaus lašai sruvo jo niūriu veidu. – Šita molynė man įkyrėjo iki gyvo kaulo. Žirgas eina lyg septynis pūdus neštų.

Šalia jojantis raitelis atsmaukė gobtuvą, ir pilki lietaus siūlai nudriko jam ant glotniai sušukuotų ir per vidurį perskirtų plaukų.

– Ko lydaisi!.. – piktai tarė juodabarzdis. – Dar neaišku, ar mūsų neišvys kaip kokių valkatų. Nepasitikiu aš tais pagonimis!

– Neburnok, Jefrosimai, – žiūrėdamas į priekį, tarė raitelis. – Aš juos pažįstu kaip nuluptus. Kalbą gi moku.

Juodabarzdis tik nepatikliai prunkštelėjo.

Pilyje pasigirdo skardus rago balsas, šmėkliškai nuaidėdamas tuščiais laukais.

– Na štai! – tarė Jefrosimas, kiek sunerimęs. – Mus jau pastebėjo. Budrūs, šunsnukiai...

Rago aidas dar tebeklydinėjo kažkur darganoj, kai jie prijojo griovį ir sustojo. Juodas vanduo padvelkė šalčiu. Ant paviršiaus sproginėdami tiško burbulai – tai reiškė, kad lietus greit nesiliaus. Krantai buvo pateižę, tad raiteliai nušoko nuo žirgų ir, vesdamiesi juos už pavadžių, priėjo prie pat vandens. Už gerų dešimties žingsnių, pakėlęs pirmgalį į ūkanotą dangų, storomis grandinėmis pritvirtintas kybojo sunkus rąstų tiltas.

– Iš kur?.. Ko norit?.. – suriko kažkas iš sargybinės bokštelio. Balsas kaip ir rago garsas keistai nuskambėjo darganotoj prietemoj.

– Mes pas šviesiausiąją kunigaikštienę, – nuolankiai tarė rai-

telis su gobtuvu, truputį grebluodamas, pasverdamas kiekvieną žodį. – Trylikos žmonių būrys iš Pskovo...

– Ginkluoti? – nutraukė jį kitas balsas, atšiaurus ir griežtas.

Raitelis su gobtuvu metė žaibišką žvilgsnį į Jefrosimą ir tuoj pat išvertė pasakytus žodžius. Vyriškis tik krenkštelėjo, lyg pykdamas, kam tokių paikų dalykų klausiama.

– Taip, žinoma! – suskubo atsakyti raitelis su gobtuvu. – Neginkluotiems keliauti nesaugu. Mūsų vos nenugalabijo užpuolę plėšikai...

– Kas? – vėl pasiteiravo atšiaurusis balsas.

Raitelis su gobtuvu sutriko, bet tik valandėlei.

– Tarsi jotvingiai. Kalbėjo panašiai, kaip jie... Žuvo du mūsų vyrai...

Ir prikando liežuvį lyg mirtinai apsimelavęs. Gerai, kad Jefrosimas nieko nesuprato. Būtų pamanęs: "Pasiuto boba!.. Sugadins viską!.."

– Aš esu Deltuvos Traupės rikio Kunto žmona, – gailiai tarė raitelis su gobtuvu. – To pat tikėjimo kaip ir šviesiausioji kunigaikštienė. Praneškite jai, kad atvykome...

– Deltuvos? Bet sakėte, iš Pskovo.

– Dabar iš Pskovo. Ir su linkėjimais Krėvos valdovui nuo šviesiausiojo Boriso. Bet gyvenau Deltuvos žemėse. Tačiau ten įvyko didelė neteisybė... Garbioji kunigaikštienė mus užtars.

– Tai ir iš Deltuvos, ir iš Pskovo? – nustebo atšiaurusis balsas ir nutilo. Po kiek laiko iš viršaus pasigirdo griežtas įsakymas:

– Nuleidžiam tiltą! Jokite vorele, po vieną. Ir kad nebūtų jokių kvailysčių!..

Raitelis su gobtuvu lengviau atsiduso, atsisuko į būrį ir pusbalsiu sumurmėjo:

– *Pavezlo!..* *

Sugirgždėjo grandinės, ir sunkus tiltas ėmė palengva leistis ant gynybinio griovio vandens. Kažkas ant pilies kuorų uždegė deglus, raudoni atspindžiai numirgėjo stačiais pylimo šlaitais.

Netrukus arklių kanopos dusliai sukaukšėjo į pakeliamo tilto

---

* Pasisekė!.. (*Rus.*)

rąstus. Pilies kieme juos pasitiko ginkluota sargyba.

Marfa baiminosi dėl Fiodoro, bet šis pribaugintas elgėsi santūriai. Gal trinktelėjimas kalavijo geležte per galvą padėjo? Tik į perkreiptą sprandą nemalonu buvo žiūrėti.

– Jie prašėsi pas kunigaikštienę, – paaiškino sargybai vyresnysis, pusamžis vyras nubalusiais smilkiniais. Tai jo atšiaurus balsas skambėjo iš bokštelio. – Ką gi, nuveskit. Ne visus!.. Šituodu!

Jis parodė ranka į Marfą ir Jefrosimą.

– Elgiasi kaip su gyvuliais, – sumurmėjo įsižeidęs Jefrosimas. – Tai ten, tai šen... Nenustebsiu, jei ir apnakvydins arklidėje. Iš pagonių visko gali tikėtis.

Marfa nieko jam neatsakė, tik tarusi: “Einam”, pasitaisė apsiaustą ir nužingsniavo. Jefrosimui neliko nieko, tik sekti paskui ją.

Raudonų plytų menėje kūrenosi židinys, ugnies atspindžiai linksmai mirgėjo ant sienų. Nuo gulto, apdengto storu lūšies kailiu, pakilo oraus stoto moteris. Jos veidas, apšviestas ugnies, išdavė ir smalsumą, ir pasitenkinimą pasirodžiusiais svečiais. Ant kaktos blausiai žibėjo sidabrinis lankelis.

– Sveiki atvykę į Krėvos pilį, broliai stačiatikiai, – tarė ji maloniu krūtininiu balsu. – Džiugu jus čia matyti ir man, ir mano vyrui – jis tuoj jus priims. Sargybos vyresnysis man minėjo įvykius Deltuvoj... Ar jūs dėl to atvykot?

Marfa pagarbiai, kiek tik leido apkūnus jos liemuo, nusilenkė Daujoto žmonai.

– Ir dėl to, šviesioji kunigaikštiene, – rimtai tarė ji. – Bet svarbiausia tai dėl Dievo galybės skleidimo... Todėl prašysime Krėvos valdovo, kad mums padėtų nukeliauti Lietuvon.

Galaunė pakėlė akis aukštyn, atsiduso ir persižegnojo.

– Nelengva tikrojo tikėjimo padėtis Lietuvoje... – atsiduso ji. – Per Nalšios žemes jūs galite keliauti. Mano vyras Daujotas jums suteiks leidimą. Bet Lietuvon? Tam reikia priežasties.

– Jų turime. Štai mano brolis – vienuolis, – tarė Marfa, staiga nutarusi, jog šitaip ką nors pasiekti bus lengviausia. Ji atsiduso ir parodė kunigaikštienei nebyliai stovintį Jefrosimą. – Tai dėl pavojaus

mūsų tikėjimui jis išmainė savo tikrąjį apdarą į kario apsiaustą. Per jūsų žemes taip sunku keliauti – tikrojo tikėjimo žmonės patiria daugybę negandų ir kliūčių...

Ji patylėjo, tarsi laukdama atsakymo. Daujoto žmona susivokusi palingavo galvą:

– Būtinai paprašysiu kunigaikštį. Kad į Lietuvą galėtumėt be pavojaus patekti, jums prireiks palydos iš Nalšios. Bet kunigaikštis sutiks. Ir Dievas jums padės.

– Būtume be galo dėkingi... – slėpdama pasitenkinimo šypseną, vėl nusilenkė Marfa. – Trejetas ginkluotų vyrų tikrai praverstų.

– Bent trys bus! – ryžtingai tarė kunigaikštienė. – O dėkoti daug nereikia. Jūs tikėjimo skleidėjai ir dar kilmingos šeimos, tad nesižeminkit prieš lygius sau!

"Žinoma, kad kilmingos, – paniekinamai pamanė Marfa. – Ir ne tokių iš rupūžės kurkulo išsiritusių, kaip jūsiškiai, o paties Naugardo valdovo Vsevolodo, Rusios pasididžiavimo, giminės..."

– Gerbiamas broli vienuoli, – laužyta rusų kalba Daujoto žmona kreipėsi į Jefrosimą, ramiai besišildantį prie židinio. Šis, be galo nustebęs, atsisuko.

– *Čto?** – lyg neišgirdęs paklausė jis.

Marfa sukrenkštė lyg užspringusi ir ėmė kosėti.

– Atleiskite, – sušvokštė, laikydamasi rankomis už krūtinės, – kelionėje kiek peršalau...

Galaunė palingavo galvą.

– Taip, oras iš tiesų bjaurus, – liūdnai tarė ji. – Visada toks rudenį, o ypač mūsų kraštuose.

Susizgribusi ji pliaukštelėjo rankomis ir atsiprašančiai tarė:

– Prašom man atleisti! Visai pamiršau, kad jūs alkani ir sužvarbę. Prašom į menę. – Kunigaištienė svetingai nusišypsojo. – Stalą liepsiu padengti anksčiau, nors iki vakarienės dar nemažai laiko.

– Čto?.. – vėl paklausė Jefrosimas, suraukdamas antakius.

– *Nakrojut na užin*,** – burbtelėjo Marfa ir tyliai sušnypštė

---

* Ką? (*Rus.*)

** Padengs vakarienei. (*Rus.*)

broliui į ausį: – *Ja tebia predstavila kak monacha, znaj eto!**

– *A kakovo čior...*** – žiojosi Jefrosimas, bet plykstelėjusios Marfos akys privertė jį nutilti.

Pskovietis piktai suraukė kaktą. Dviprasmiška padėtis ir keistas sesers melas jį trikdė ir erzino.

Nulipę sraigtiniais laiptais, patraukė ilgu plačiu perėjimu. Pirma ėjo kunigaikštienė, truputį pasikėlusi sijonų kraštus, kad netyčia nebrūkšteltų per balutę, telkšančią ant akmeninio grindinio. Ant sienų, įstatyti į apdailintus jaučių ragus, liepsnojo deglai, nušviesdami niūrius skliautus.

– *Zapomni sebe, čto ty monach iz sviatovo Georgija*, – vėl sušnypštė Marfa Jefrosimui į ausį. – *I esli nado budet govorit, to i govori pro eto...* ***

Jefrosimas krestelėjo galvą, lyg sakydamas – "nemokyk protingo!.."

Nežiūrint deglų šviesos, perėjimas liko nejaukus. Tačiau netrukus svečių nuotaika pasitaisė. Didelėje menėje, kurią apšvietė ne tiek deglai, kiek liepsnojantis židinys, tarnai baigė dengti skobnį. Blausiai švytėjo sidabriniai indai, keptos žvėrienos kvapas maišėsi su smalingu pušies dūmu. Išalkę pskoviečiai nejučia nurijo seiles.

Kunigaikštienė atsigręžė. Jos veidas švytėjo pasitenkinimu. Mostu liepusi svečiams sėstis ant kailiais užklotų suolų, priekabiai apžiūrėjo skobnį, kažką pasakė priėjusiam tarnui.

– Žiūrėk, kad būtų senas ir stiprus, – pridūrė.

Tarnas nusilenkęs išėjo.

"Turbūt apie midų," – pamanė Marfa. Nelabai ji mėgo tą gėrimą – atrodė jai per saldus ir lipnus.

– Kur kunigaikštis?.. – paklausė Daujotienė įėjusio vyriškio.

Šis, matyt, buvo svarbus pilies karys, nes dėvėjo brangius grandijų šarvus, o tamsiai raudonas apsiaustas, nerūpestingai užmestas ant sulenktos rankos, buvo apsiuvinėtas sidabrinėmis

---

* Aš tave pristačiau kaip vienuolį, žinok tai! (*Rus.*)

** O kokio vel... (*Rus.*)

*** Atsimink, kad esi vienuolis iš švento Georgijaus vienuolyno. Ir jei reikės kalbėti, tai ir kalbėk apie tai... (*Rus.*)

skardelėmis. Nepatikliai dirstelėjęs į pskoviečius, tarė dusliu, gergždžiančiu balsu:

– Kalvėje, kunigaikštiene. Tikrina, kaip grūdinamas jo naujasis kalavijas.

– Bet jam gi pranešta, kad atvyko žmonės iš Pskovo?.. – Kunigaikštienė prisėdo greta svečių.

– Taip, kunigaikštiene, – linktelėjo vyriškis. – Išgirdęs apie Traupę, jis susidomėjo ir pasakė, kad tuoj ateis.

Marfa sukluso, pirštais gniaužydama apsiausto kraštą.

Daujotienė šyptelėjo ir tarė:

– Pasikalbėti turim ne tik apie Traupę, bet ir apie mūsų brolių tikratikių reikalus.

Karys apsiniaukė ir, nedraugiškai dėbtelėjęs į pskoviečius, burbtelėjo:

– Kaip jūs pasakysit, kunigaikštiene.

– Nesikuklink, sėsk į savo vietą, Daugirdai, – švelniai tarė Daujotienė.

Karys, netardamas nė žodžio, atsisėdo prie skobnies.

Ant laiptų pasigirdo balsai ir netrukus, lydimas gero penketo vyrų, į menę įėjo pats kunigaikštis.

Daujotas buvo kresnas, tvirto sudėjimo vyras jau žilstančia barzda. Dėvėjo paprastą gerai išdirbtos stirnos odos striukę, tik šermuonėlių kailiais apvesti kraštai ženklino jo išskirtinę padėtį. Žvilgsnis, kuriuo jis nudelbė svečius, buvo tiriantis ir ypatingo džiaugsmo nerodė.

Daujotienė pašoko jo pasitikti.

– Mūsų tikėjimo broliai... – pradėjo ji, bet kunigaikštis, mostelėjęs palydovams, kad sėstųsi, nutraukė:

– Žinau, žinau, Galaune.

Atsisėdęs galustaly, nesivaržydamas vėl įsmeigė įdėmų žvilgsnį į pskoviečius. Marfa nesmagiai pasimuistė. Sunerimo ir Jefrosimas, bet stengėsi to neparodyti.

Tarnas įpylė kunigaikščiui midaus į didelę sidabrinę taurę. Daujotas suėmė ją stambia ranka, gurkštelėjo ir, nenuleisdamas akių nuo pskoviečių, tarė:

– Vadinasi, teigiate, jog Traupėje nužudytas teisėtas paveldėtojas. Hm... Esu apie tai viena ausim girdėjęs. Kaip gi tai atsitiko?..

Marfa atsiduso ir ėmė iš lėto dėstyti. Pabrėžė savo kančią, Tolvaikio visapusišką kilnumą ir klastingus žemaičius, kuriems padėjo ir pats nelabasis. Apie Ordino karių dalyvavimą neužsiminė. Neįtariai kunigaikštienei to pakako ir nuo Marfos giliais atodūsiais pertraukiamo pasakojimo ji pastebimai susigraudino. Jos vyras klausėsi kur kas šalčiau, tačiau akivaizdžiai pasakojimu domėjosi ir jis. Net Jefrosimas, lietuviškai nesuprasdamas, pradėjo šį tą suvokti: žodžius "Traupė", "Tolvaikis", "nužudė" lietuviškai jis buvo jau ne kartą girdėjęs ir dabar nusisuko į židinį, slėpdamas kreivą šypseną. "Marfa mala kaip prisukta, – mąstė jis. – Kertu lažybų, kad nepaminėjo, jog tai ji prikalbėjo kniazių Borisą pasiųsti Deltuvon vyrus. Dauguma jų taip ir negrįžo..."

– Todėl mes ir keliaujame į Lietuvą, – nuleidusi galvą, lyg prislėgta savo pasakojimo, baigė Marfa. – Teisybė juk turi būti. Tai, be abejo, supras ir Vilniaus valdovas Mindaugas...

Kunigaikštienė karštai pritardama sumurmėjo:

– Supras jis. Turės suprasti... Ar ne taip, Daujotai?

Daujotas gurkštelėjo lašelį iš taurės ir tik tada pakėlė galvą.

– Na, su Mindaugu... Bet ką pasakojate, tai tikrai stebėtina.. Aš girdėjau truputį kitaip... Ką tu apie tai manai, Gerbūtai?..

Vienas jį atlydėjusių pilėnų, jau ketinęs pjautis kepsnio, stabtelėjo. Peilis sustingo ore.

– Genys margas, o varna vienos spalvos, – ramiai atsakė jis. – Taip privalėtų būt ir su tiesa. Reikės išsiaiškinti.

Jo peilis nusileido ir įsmigo į gražiai apskrudusią stirnos kulšį.

– Ką gali žinot, kiek čia tiesos, kiek pramano, – užsigalvojęs burbtelėjo Daujotas, pirštais barbendamas į skobnį.

Marfa buvo bešokanti prieštarauti, bet susivaldžiusi prikando lūpą.

– Kad Mindaugas skverbiasi į Deltuvą – tiesa... – negarsiai tęsė Daujotas, pasikasydamas barzdą. – Ką tu apie tai manai, Gerbūtai?..

Gerbūtas, jau atsikandęs kepsnio, kažką burbtelėjo pilna burna ir gūžtelėjo pečiais.

– Su Mindaugu reikia atsargiai, – atsiliepė pilėnas su grandijų šarvais. – Nepaneigsi, jog dievai jo pusėje. Žiū, kaip iškilo! Kai traukėm į Volynę, buvo tik jaunesnysis brolis. O dabar...

Daujotas linktelėjo ir atsiduso. Kunigaikštienė, pagarbiai kostelėjusi, tarė:

– Mūsų tikėjimo broliams reikėtų įgaliojimų, kad galėtų netrukdomi keliauti iki Mindaugo žemių ir būti priimti jo pilyje. Manau, kad tu, valdove...

– Taip, taip, – nutraukė ją Daujotas. – Žinau ir suprantu. Ką gi, gaus jie įgaliojimus.

– Ir keleto ginkluotų vyrų palydą, – vėl įsiterpė Galaunė.

Kunigaikštis kilstelėjo antakius, lyg sakydamas: “Oho! Ar ne per daug norit?” Jis suraukė antakius ir kurį laiką mąstė.

– Gal ir praverstų. Ar nemanote, vyrai? Tegu jie ten pasiaiškina dėl Deltuvos... O mūsų kariai pažiūrės, kaip Mindaugas tą pilį virš Šventaragio slėnio statosi...

Gerbūtas neskubėdamas dar vis kramtė ir tik linktelėjo galvą. Daugirdas atsilošė į sieną. Židinio atšvaitai žaidė ant šarvų.

– Jei ras Vilniuje, – tarė jis. – Dabar Mindaugas vis pakeliui... Žinia – vilkas bėga, vilkas tunka.

Vėliau, jau einant naktigulto, po sočios vakarienės ir šnekų su kunigaikščiu ir jo pačia, Marfa dar spėjo sušnibždėti broliui:

– Pavyko puikiausiai! Gausime ir Daujoto įgaliojimus, ir trijų vyrų palydą. Kelias į Vilnių tiek pat atviras, kaip į Pskovo turgų...

Jefrosimas pakraipė galvą. Sesers sumanymai per dažnai prinokindavo karčius vaisius, tad jis neskubėjo pritarti. “Duok Dieve, kad bent dabar pavyktų, – pagalvojo jis. – Jau metas sulaukti bent kokio laimėjimo. Mūsų nuodėmės negali būti tokios didelės, kad to nenusipelnytume.”

Virš pilies, pilni lietaus, slinko sunkūs debesys, arklidėse retkarčiais suprunkšdavo žirgas. Niekas daugiau nedrumstė nakties tylos. Tik nuošaliam šeimyninės kampe, palinkęs prie molinio žibintuvo, sėdėjo žmogus. Gal jis snaudė, gal mąstė, gal tiesiog žiūrėjo į smilkstantį dagtį. Kreivai nusukta ir lyg priplota prie vieno peties galva linko vis žemiau, o veide klaidžiojo keista šypsena.

8

Kelionė namo

Praėjo kelios dienos po aukojimo. Medeina kuo toliau, tuo labiau nerimavo, bet stengėsi neišsiduoti, be to, buvo gaila nusilpusios, sutrikusios Jundos. Tiesa, ji lyg ir taisėsi, nemažai valgė ir miegojo, tačiau veidas tebebuvo blyškus, akys blausios – gal dėl to, kad Junda visai nebeturėjo ūpo nei jodinėti, nei šaudyti, sėdėjo pilies kamaroje prie lango ir spoksojo, kaip kieme slenka gyvenimas.

Kelis kartus Medeina norėjo pasikalbėti su Prūtu, tačiau susilaikė. Ar jis supras jos nerimą ir tuos keistus ženklus, neduodančius Medeinai ramybės?.. Naktimis mėnulį dengdavo juodi gauruoti debesys, pilnaties akis įgaudavo šaltą žalsvą atspalvį, ir jos šviesa ne ramino ir migdė, kaip buvo įprasta, o kėlė nesuvokiamą siaubą.

Pagaliau atėjo kelionės rytas.

Vos prabrėškus ir pilkai šviesai apsėmus po pilim miegantį slėnį, į pilies kiemą, kur prunkštė pabalnoti žirgai, lydimas Ramučio, oriai įžengė Prūtas ir iškart patraukė Medeinos link.

– Tebūna palankus jums Keliukis, – tarė senolis, skvarbiai nužvelgdamas ant arklio sėdinčią Jundą. – Ir ypač jai... – mostelėjo ranka.

Medeina linktelėjo. Tai, kad vyriausiasis žynys taip anksti atskubėjo į pilies kiemą, reiškė kažką svarbaus. Tik ne tai, kad jis nori atsisveikinti. Priežastis turėjo būti kita.

Medeina neklydo.

– Moterie, – be jokios įžangos pradėjo senolis. – Dievai, kurie taip palankiai atsiliepė į tavo prašymą, nusisuko nuo Mogilės kaimo... Namų židiniai ten išblėso ir žmonės bijo sugrįžti. Bijo sugrįžti, nes kaimą prakeikė rusų dievo žynys. Ar tau baisi rusų dievo galia?..

– Dievų galia baisi, kai esi jiems nusižengęs, – trumpai atsakė Medeina. – Mogilės? Berods girdėjau tokį kaimo pavadinimą Deltuvoje...

– Iš tiesų. Mogilės kaimas beveik tau pakeliui. Bet klausiu tavęs ne tik dėlei to. Pelkių žynys, o ir aš bei kiti dievų patikėtiniai nusprendėme, kad... – Prūtas trumpam nutilo, tarsi ieškotų

tinkamesnių žodžių, bet taip jų ir nerado. Atsikrenkštęs tęsė: – Nusprendėme, kad tai tu, moterie, gali padėti Mogilės gyventojams. Gali atkeikti Mogilės kaimą, idant ten sugrįžtų ir mūsų dievai, ir mūsų žmonės.

Medeina nejučiomis pakėlė dešinę ranką prie kaktos. Tai jai leido pridengti akis nuo veriančio Prūto žvilgsnio.

– Mes meldėmės vakar, – kalbėjo Prūtas, oriai iškėlęs galvą, – ir dievai pritarė mūsų sprendimui. Tad, moterie, įduodu tau jų palaiminimą. Keliauk ir vykdyk dievų valią. Juolab ilgai nesugaiši – Mogilės kaimas jums pakeliui.

– Aš... Aš pasistengsiu, – Medeina patrynė kaktą ir atsiduso. – Esu išties skolinga. Ir jums, ir dievams. Bet sakėte, rusų žynys prakeikė tą kaimą. Jei tai jau kartą įvyko, kas sukliudys, kad neįvyktų vėl?

– Vėl neįvyks. Tai jau tikra...– Prūtas stabtelėjo ir, kai jam pasirodė, jog Medeina laukia paaiškinimo, pridūrė: – Nebėra tos svetimšalių dievo buveinės. Dabar joje pelėdos teklykauja...

– Ir rusų dievo žynio?

– Ir rusų dievo žynio nebėra, – tvirtai pakartojo Prūtas. – Bet jo užkeikimas liko.

– Ir žmonės dar bijo, – atsiduso Medeina. – Baimė gali būti didesnė už mirtį.

– Dievų baimė privalo būti didesnė!.. – Prūtas, suraukęs antakius, žiūrėjo į dangaus pakraštį, kuris po truputį šviesėjo; diena žadėjo būti ūkanota, nebent koks pragiedrulys kartais švysteltų.

– Į Mogilės kaimą turi grįžti žmonės, – pusbalsiu tarė jis. – Į kaimo židinius turi grįžti namų dvasios, jų pamatuose vėl apsigyventi šventieji žalčiai... Tebūna palankus jums Keliukis.

Nieko daugiau nesakydamas, jis apsisuko ir nuėjo vartų link. Iš paskos nutipeno berniūkštis.

Medeina nusišluostė kaktą. Jautė, kad ją sudrėkino smulkūs vėsaus prakaito lašiukai.

Dievų ištarmė ne visada būna aiški. Ką gi...

Ji paėmė žirgą už pavadžio.

– Eei!.. Pirmyn!.. – sudavęs kojomis Sarčiui į šonus, kiemu

pralėkė Einius. Svetimas kraštas jam buvo pabodęs, ir jis veržte veržėsi kelionėn.

Raiteliai išjojo pro vartus.

Pilies sienos tolo, kol galop pasislėpė dar neišsisklaidžiusioje migloje, ir tik duslus šuns lojimas liudijo, kad kažkur netoliese yra žmonių gyvenama vieta.

Pro akis slinko tušti laukai.

Šventaragio slėnis liko už nugaros lyg grėsmės pritvinkęs debesis. Visi lengviau atsikvėpė. Net arkliai ėmė linksmiau prunkščioti, ir jų kanopos caksėjo į žvyrkelio akmenukus lyg skambūs plaktukėlio dūžiai.

Du kariai kaip žvalgai jojo pirmi, pralenkę būrį dviem šimtais žingsnių, nors pavojaus, regis, nereikėjo laukti. Baigėsi paskutinės saulėtos rudens dienos, oras buvo sunkus ir tirštas, dar negildantis kaulų žvarba, tačiau kaip tik toks jis ir buvo pavojingas – galėjai peršalti ir susirgti nei iš šio, nei iš to. Todėl visi ir suposi į apsiaustus, kišo nosis į kailines apykakles. Net guvi ir linksma Milda buvo pritilusi, tik didelės akys švietė iš skepeta apmuturiuoto veido.

Junda, palenkusi galvą prie arklio karčių, retkarčiais kilsteldavo akis ir žvilgteldavo į šalia jojančią motiną. Mergina atrodė nuliūdusi ir neišsimiegojusi.

Medeina susirūpinusi dirstelėdavo į dukterį. Nors svarbiausias jų kelionės uždavinys buvo atliktas ir baisioji Jundos galia lyg paprasta balana slėpėsi Medeinos rūbų klostėse, motina nerimo. Greičiau pasiekti Ventės aukakalnį ir atiduoti Laimai nelemtąją strėlę!.. "Tik tada bus ramu, – tarė ji sau. – O dabar jaučiuosi taip, lyg mūsų pėdomis sektų nuodais alsuojanti Giltinė..."

Einiui nusibodo ramia risčia sekti paskui moteris, ir jis, šmaukštelėjęs savo Sarčiui vytine, nušuoliavo į priekį. Būrys keliavo siauru, patižusiu keliu per girią. Juodi eglių bokštai stūksojo iš abiejų pusių tarsi sienos, grasindami suspausti. Žalzganas balų vanduo tvoskė dumblu.

– Man pradeda atrodyti, kad mes ne tuo keliu jojam, – tarė Medeina priekyje jojančiam kariui. – Ar tik nebūsim nuklydę?

– Nemanyčiau, – akylai žiūrėdamas į priekį, atsakė šiuo metu vedliu jojantis karys. – Aš pamenu šitą akmenį. Jame buvo įspaustas Perkūno strėlės ženklas.

– Perkūno strėlės? – sunerimo Medeina, sustabdydama žirgą prie didelio samanoto akmens, gulinčio beveik ant kelio. – Bet kad čia ne strėlės ženklas, o brastos. Parodyta, kad pavojinga bristi, labai gilu.

Milda sumirksėjo akimis ir sumurmėjo į apykaklę:

– Gilu?.. Čia ir varlė neprigertų.

– Ženklas labai senas, – susimąsčiusi tarė Medeina. – Gal pelkė užako?..

– Pažiūrėsim... – Karys negaišdamas paragino žirgą ir nušuoliavo, tik akmenukai pažiro iš po kanopų. Jį nusekė Einius. Vos abiem raiteliams pasukus už posūkio, kurį uždengė tamsus eglynas, kanopų garsai staiga nutilo. Tarsi juos būtų kas nukirtęs. Liko tik gūdus eglyno ošimas.

– O kas ten, už posūkio?! – sunerimus sumurmėjo Milda, įsikibdama į arklio karčius. – Aš ten nejosiu!..

– Nekalbėk niekų, – Medeina papurtė galvą ir lėtai nujojo į priekį. Dar nepasiekus posūkio, žvyruotą siaurą kelią pakeitė sumindžiotų samanų takas. Taškydamas žirgo kanopomis patižusias samanas, atskubėjo sušilęs Einius. Apsiaustas karojo jam ant vieno peties, kepurė buvo pakrypusi į šoną, bet jis to nepaisė.

– Narūnas su Eitminu aptiko senį kaip kukį! – pranešė jis, modamas ranka. – Toks dailus, kad kaip sykis Mildai į vyrus...

– Palik ją ramybėje, – pabarė sūnų Medeina. – Jai ir taip nedrąsu. Koks ten senis?..

Ji paragino žirgą ir tik aplenkus juodą eglių sieną iš tolo pamatė, jog siaurame sumaknotame kelyje, apsuptas prunkščiančių žirgų, stovi žilas apdriskęs senis. Visa savo povyza jis rodyte rodė, jog šitas šurmulys jam visai nerūpi. Stūksojo akmeninis, lyg Poklių pamatęs.

– Šventoji deive!.. – nustebo Medeina. – Nejaugi čia Mediveiša!..

– Koks dar Mediveiša?.. – nustebo Einius.

– Jis buvo Šventaragio slėny, – paaiškino Medeina. – Nors...

Priartėjo ir lėtai iš paskos jojanti Milda. Pamačiusi senį, ji sukliko:

– Nagi kukis!.. Tai tas! Kur smaksojo krūmuose!..

– Cit! – sudraudė ją Medeina. Senis pasuko į juos veidą. Bet jo žvilgsnis buvo bereikšmis ir tuščias. Giedravalkis lyg pilkšva plėvė dengė akių baltymus. Nosies šnervės išsiplėtė, tarsi mėgautųsi priartėjusių žmonių kvapu.

– Ne Mediveiša, – sumurmėjo sau Medeina. – Bet, o dievai, tai jo dvynys. Tik aklas.

Senio lūpos sučepsėjo ir jas iškreipė pašaipi šypsenėlė.

– Egi, egi... Jūs paklydot, – tarė jis dusliu balsu. – Tiek šviesių galvų nelyg kopūstų ir paklydot...

Kariai susižvalgė. Vyriausiasis jų, Eitminas, gūžtelėjo pečiais. Jis nemėgo, kai buvo abejojama jo sugebėjimais. Tuo labiau, kai abejojo aklas skarmalius.

– Nesišakok! Jei paklydom, rasim ir tikrąjį kelią.

Senio lūpas vėl iškreipė šypsenėlė.

– O kaip gi?.. – pasiteiravo jis lipšniai. – Kaip gi, kaip gi jūs rasit, pasakykit?

– Josim pirmyn, o paskui darysim lankstą per eglyną, – paaiškino karys.

Senis taip prajuko, kad net skarmalai ant kūno ėmė kilnotis.

– Vai vai vai!.. – suriko jis. Tai jį taip pradžiugino, kad juoko ašaros ištryško iš neregių akių. – Pirmyn!.. Lankstą!.. Ar bent žinot, kas ten, prieky, yra, a?..

– O kas?! – išsigando Milda. Ji niekaip nepajėgė atitraukti nuo senio savo išgąsčio pilno žvilgsnio.

Senis, nekreipdamas į ją dėmesio, sukikeno ir tarė:

– Liū–ū–ūnas, mielieji mano, gramzdus ir gilus liūnas!.. Ten baisybės vaivorų ir gyvačių. Net nežinau, kurių daugiau.

Jis išsišiepė į nuščiuvusius žmones ir patrynė delnus.

– Negi teks grįžti? – Medeina sunerimusi atsigręžė atgal. Nujotas kelias atrodė tuščias ir gūdus.

Senis surūstėjo.

– Ne! – suriko jis, iškeldamas gyslotus kumščius. – Nedrįskit! Seniai šituo keliu niekas nejojo. Jūsų vėles pasiglemš Žlibius. Prarys nelyg garnys varlę!

Junda jautėsi nejaukiai.

– Motin, – pašnibždom tarė ji, – ko gero, jis pamišęs. Paliekam jį ir keliaujam toliau.

Einius jai pritarė.

– Tylėkit! – sudraudė juos Medeina. – Žodis ne žvirblis, paleidai ir nesugausi. Nežinia, į kieno ausį paklius. Pasakyk mums, senoli, kur kelias į Mogilės kaimą?..

– Velniakeliu per liūną, – klastingai mirktelėjo senis ir susidėjo rankas ant krūtinės. Jam išsišiepus matėsi tik keli pageltę dantys. Rodės, jis tik ir telaukia, kad visas būrys atsiklauptų prieš jį ir imtų maldauti parodyti kelią. Bet tam, rodos, tebuvo pasiryžusi vien Milda, kuri, išpūtusi akis, spoksojo į senį ir vos sulaikė ašaras.

– Tai negi jis žinos, kur tas kelias? – suabejojo karių vyresnysis Eitminas. – Kaip aklas gali parodyti kelią?

– Kad aklas, tai tuo labiau gali, – ramiai tarė Medeina. Senio balkšvos akys tarsi nužvelgė ją ir jis pritardamas palingavo galvą. – Čia jis iš kvapų viską pažįsta.

– Ir naktį, ir dieną... – sukikeno senis. – Tai jūs apžlibę!

– Tai sakyk, kur tas kelias? – sausai tarstelėjo Eitminas.

– Ch–o–o!.. – tarė senis, paniekinamai šniurkšteldamas. – Kelio jis nori? Sakiau jau – Didžioji Motina geidauja aukų. Tik tada ji leis man parodyti velniakelį. Va šitos mergšės...

Senis kaulėtu pirštu parodė tiesiai į Mildą. Milda neišlaikė – viena ašara lyg pupa nusirito skruostu, ji nubraukė ją skepetos kraštu ir proverksmiais sumurmėjo:

– Dievulaiti mielas... Tas senis nori mane paaukoti?!.

Piktai susiraukęs, aklasis sušnypštė:

– Paika lyg kempinė mergiūkštė!.. Deivė visada troško vėlių, o ne kūnų! Ot tavo vėlė tai būt jai gardumėlis...

– Pakaks tos gaišaties. Josime... – nusprendė Eitminas, praradęs kantrybę. – Senis niekus tauškia. Gal jokio liūno ir nėra.

– Aa, koks paikas... Jokite, jokite! – suriko senis, grūmodamas kumščiais. – Pala, pala, dar kruvinom ašarom šauksite mane, kad jus kur Naktinyčia sparnu perbrauktų!..

Raiteliai, aplenkę beburnojantį senį, nušuoliavo į priekį, tik žvyro akmenukai pažiro į šalis.

Pajojus toliau, eglynas praretėjo, eglės sumenko. Daugėjo nudžiūvusių, juodomis šakomis styrančių eglių kamienų. Pagaliau teliko tik kelios nuskurusios eglaitės, pakilusios vos per sieksnį nuo žemės. Prieš keliautojų akis atsivėrė žemais krūmokšniais ir vaivorų kupsteliais apaugęs plotas. Ir taip nelengvai atsekamas kelias suko jo pakraščiu ir baigėsi ties duobe, pilna išvartų. Nuo pilkomis kerpėmis apsitraukusio dylančio beržo stuobrio lyg žaibas švystelėjo žalias driežas.

– Čia gi pievelė!.. – sušuko patenkinta Milda. – Turėtų būt smagu joti!..

– Ek tu, varškine galvele! – suniekino ją Einius. – Ar pelkės gyvenime nesi mačiusi? Pamėgink ja pašuoliuoti – tuoj atsidursi pas Kaulinį diedą.

– Taip... Senis, ko gero, teisybę sakė, – atsiduso Eitminas. – Ir galo nelabai matyt. Ką darysim, vyrai?

– Arba grįžtam, arba ieškom tos kūlgrindos, – atsiliepė vienas iš karių. – Gi sakė, kad yra.

– Chm... – tarė užsigalvojęs Eitminas. – Tai būtų tas pats, kaip šieno kupetoj adatą rasti...

Iš krūmų, suplakęs sparnais, pakilo kryklių pulkelis. Vakarėjo. Pilkas ir sunkus oras vis labiau blausėsi ir temo, pakilęs vėjelis šnabždėdamas perbėgo šaltekšnių viršūnėmis ir vėsiu šiurpuliuku įsisuko po apsiaustais.

Medeina stengėsi neparodyti savo vis didėjančio nerimo vaikams ir palydai. Negana to, kad iškvaišęs pelkių senis neparodė kelio į Mogilės kaimą, dabar buvo galutinai aišku, kad jie pasiklydo. Ir ji jautė, jog į milžinišką šliužą panašus pavojus alsuoja į nugarą.

Koks pavojus – apčiuopti ji negalėjo, tik juto jį visu kūnu.

9

Mindaugo pilyje

Šiauros Mindaugo pilies langų kiaurymės, iškirstos storose rąstinėse sienose ir panašios į šaudymo angas, rūsčiai žvelgė žemyn, į Šventaragio slėnį, kur tarp ąžuolų į šaltą rudens dangų kilo lengvas aukuro dūmas. Šalna, pakandusi medžių lapus, nublaivino ir padangę, nustūmė pilkšvus sunkius debesis, – amžinoji dievaičio Mėnulio buveinė plytėjo virš galvos lyg išbalinta drobė.

Už geros mylios keliu pilies link skubėjo juoda raitelių vorelė. Arklių kanopos caksėjo į šalnos sustingdytus grumstus, raiteliams iš burnos veržėsi šiltas garas. Jie nesikalbėjo, tik retkarčiais jojęs priekyje neaukštas gaubtu apsigaubęs raitelis atsisukdavo ir mesdavo trumpą žvilgsnį į kitus, tarsi ragindamas – greičiau!..

Jis vos neužlėkė ant kelių valstiečių vaikų, kurie su stagarų kūleliais ėjo per kelią.

– *Čtob vas lešij poputal!..** – suriko raitelis keistai aukštu, tarsi moterišku balsu. Jo akys piktai blykstelėjo. – Šalin iš kelio, apdriskę šuniūkščiai!.. – pridūrė lietuviškai.

Vaikai lyg pabaidyti zuikiai nukūrė pakele, mažiausiasis net kūlelį pametė.

Raitelis bakstelėjo žirgui pentinais į šonus ir vėl pasileido risčia.

Kresnas barzdotas vyras, paraginęs savo juodbėrį, prisivijo piktąjį raitelį ir sušuko:

– Be reikalo tuos vaikigalius gąsdinai!.. Atmink, kad mus lydi trys Nalšios vyrai.

– Tfu, kad tave, – atšovė raitelis, nusismaukdamas gobtuvą, lyg jam būtų pasidarę karšta. Pasirodė skepeta aprišta Marfos galva. – Smerdai visur smerdai. Naujiena būtų, jei valdovas kreiptų į juos dėmesį. Tegu dirba savo darbą ir nesimaišo po žirgo kanopom.

– Taaip, – lyg su pašaipa, lyg juokaudamas nutęsė kresnasis vyras, viena ranka pasiglostydamas žilstančią juodą barzdą. – Esi apsigimusi valdovė, Marfa, tik kur tavo pavaldiniai?

Raitelė tik sušniurkštė.

– Pakviesk man Fiodorą! – įsakmiai tarė.

Kresnasis vyras suraukė antakius.

---

* Kad jus miškinis paklaidintų!.. (*Rus.*)

– Pasakysiu, kad kvietei, – tarė jis sausai, – bet atmink: tavo įsakinėjimai man ima atsibosti. Žinok savo vietą, moterie.

Jis apgręžė arklį ir grįžo prie atsilikusios vorelės.

Moters veide pasirodė paniekinama šypsena. Ji staigiu judesiu užsimetė gobtuvą ir, suspaudusi melsvas nuo žvarbos lūpas, pusbalsiu tarė:

– Kvailys.

“Nieko jis nesupranta, – su piktdžiuga pagalvojo Marfa. – Jis ir nenutuokia, ką aš sumaniau. Jam terūpi, ką pagalvos šitų prakeiktų pagonių valdovas, kokią naudą tai duos kniaziui Borisui... O keršto saldumas?.. Ar jis tai supranta? Ar supranta, koks bus džiaugsmas, pamačius baimę tos prakeiktos mergos akyse? Ir ta motina... Ta, kuri į mane žvelgė iš aukšto... O!.. Išgaruos visa jos didybė. Kaip mat išgaruos... Tai jos abi kaltos dėl tos velniavos Traupėje... Bet...”

Marfa skausmingai susiraukė. Ji susigūžė, lyg iš tikrųjų būtų pasidarę šalta.

– Nuo!.. – sušuko ir vėl sudavė pentinais ristele bėgančiam žirgui į šonus.

Stambus eržilas šnarpšdamas aplenkė ją, ir balne sėdintis vyras atsuko į Marfą nejudrų veidą. Užgriuvę vokai slėpė akis.

– Fiodorai, – garsiai tarė Marfa, – mes jau netoli tikslo. Jos turbūt šitam slėny arba pily. Atsimink, kad turime būti labai atsargūs. Turime elgtis su jomis lyg su stiklo indais, kol išviliosime iš čia. Bet paskui...

Ji šelmiškai mirktelėjo Fiodorui ir sukikeno. Fiodoras tylėjo, neatmerkdamas akių.

– Paskui jos tebus molio puodynės, – sušvokštė ji. – Trenkei kartą kitą, ir pažiro šukės...

Fiodoras kilstelėjo akių vokus. Nedaug tegalėjai ir dabar iš akių išskaityti. Jos žvelgė blausiai ir be išraiškos.

– Nejaugi dar vis nesupranti?.. – paklausė ji aštriai. – Tu būsi mano keršto įrankis. Suvoki tai?.. Jų nežudysim iš karto. Tai tu... Tu jas pažeminsi, kaip pažemint tegalima...

Fiodoras pakrutino savo perkreiptą galvą. Nebuvo aišku, ar ją papurtė neigdamas, ar palingavo pritardamas.

– Jei nesupranti, tuo geriau... – išsiviepė Marfa. – Ačiū Dievui ir Svarogui!.. Keršto saldumas skirtas man... O tau, mulki nelaimingas, tau irgi bus malonumo. Gausi ją už vergę.

Fiodoras sumirksėjo užgriuvusiais akių vokais. Vis dar nebuvo aišku, ar suprato.

– Tą raganą... – pakartojo Marfa. – Kuriai šėtonas taiklumą dovanojo. Kuri Tolvaikį nušovė, o tau sprandą susuko. Ar patiks?

Fiodoro lūpas iškreipė kreiva šypseną, o paskui iš krūtinės gilumos pasigirdo garsas, panašus į patenkinto plėšrūno urzgimą.

– Patiks, – kimiai tarė jis.

Marfa piktai sukikeno ir patapšnojo žirgui per sprandą.

– Na pagaliau! Visada buvai geras tarnas, Fiodorai, – tarė ji. – O dabar privalai manęs klausyti dar labiau. Tik manęs. Supranti?

Nors galva ir buvo perkreipta, buvo aišku, kad Fiodoras ją linguoja pritardamas.

Aplenkęs šventųjų ąžuolų giraitę pagarbiu lankstu, kad nepapiktintų žynių, raitelių būrys prijojo prie kalvos. Rūsčios pilies sienos didingai kilo į dangų ir, rodos, su tyliu priešiškumu sutiko atvykusius svetimšalius.

Palikę būrį kieme, Marfa ir Jefrosimas patraukė prie valdovo rūmų. Pagyvenęs karys grandijų šarvais, pasitikęs juos prie durų, neparodė nei nustebimo, nei tinkamos pagarbos.

– Tai ir būsit tie pskoviečiai? – burbtelėjo jis. – Valdovo, kaip jums sakė prie vartų, nėra. Apie jus pranešėm kunigaikštienei. Jinai jūsų laukia didžiojoje menėje. Eikite paskui mane.

Marfa atsiduso.

– Kaip gaila! – tarė. – Mes vežėme jam sveikatos ir stiprybės palinkėjimus nuo Pskovo kniaziaus šviesiausiojo Boriso...

Pilėnas metė aštrų žvilgsnį per petį:

– Atvežėte laišką?

– Ne, ne laišką... – sutriko Marfa, toliau eidama paskui karį. – Laišką veža kiti... Tiesa, dar norėtume sužinoti, kur yra tokios

moterys iš Žemaitijos... Viena iš jų puikiai šaudo, matyt, pats Kovas ją globoja. Drąsi mergina, o ir ūgio, ir jėgos jai dievai nepagailėjo!..

– Aš domiuosi tik savo valdovo reikalais, – sausai atkirto pilėnas ir paspartino žingsnį.

Marfa prikando lūpą, nes paprasta nepagarba dabar skambėjo tarsi patyčios. Tačiau reikėjo valdytis.

– Ji mūsų pažįstama ir vylėmės sutikti...

– Žmonės iš Pskovo, – sustojęs ant atvertų durų slenksčio, garsiai šūktelėjo pilėnas. – Bojarinas Jefrosimas ir jo sesuo Marfa.

– Tegu užeina, – atsiliepė pavargęs, duslus moteriškas balsas.

Mindaugo žmona, susisupusi į kailinius, sėdėjo prie menės lango, ir blyški dienos šviesa krito ant jos veido. Kunigaikštienė akivaizdžiai nesveikavo; ant skruostų matėsi raudonos dėmės, akys buvo įkritusios, lūpų linija beveik nesiskyrė nuo išbalusios odos.

Greta jos, ant gauruoto lokio kailio patiesalo, sidabrinių pinigėlių vėriniu žaidė kokių penkerių metų vaikas, ilgi šviesūs plaukai driko jam ant raudono durtinio. Pamatęs svetimus žmones, pakėlė akis ir smalsiai į juos įsispoksojo.

– Ringaile! – pašaukė Mindaugienė.

Įbėgo jauna mergina.

– Išvesk Vaišvilką, – paliepė jai kunigaikštienė ir tvirčiau apsisiautė kailiniais. Matyt, ją krėtė šaltis.

Mergina, paėmusi vaiką už rankos, išsivedė. Sidabro vėrinys liko ant patiesalo. Kunigaikštienė akimis paglostė paliktą žaislą ir tarsi atsiminusi, jog prieš ją stovi svečiai, lengvai linktelėjo galvą. Į priekį išėjo kokios trisdešimties metų vyras ir nusilenkė daug žemiau. Jam teko vertėjo pareigos. Vyresnysis karys liko stovėti netoli durų, bet buvo akivaizdu, jog ir jis pokalbyje dalyvaus.

– Atvykote iš Pskovo? Su Nalšios Daujoto įgaliojimais?.. – Kol vertėjas sklandžiai kartojo jos žodžius, Mindaugienė įsmeigė į svečius karščiuojančias, bet stebėtinai skvarbias akis. Pirma ji nužvelgė Marfą ir tuo tarsi jai perdavė balsą.

– Taip, šviesioji kunigaikštiene, – nusilenkė Marfa. – Su Nalšios valdovo ir jo kilmingos žmonos įgaliojimais bei linkėjimais.

– Apgailestauju, kad nėra paties valdovo, – kunigaikštienė

pakilo nuo suolo ir priėjo arčiau pskoviečių. Dabar gerai matėsi tamsūs ratilai po jos akimis ir raukšlelės lūpų kampučiuose. – Tačiau štai ten stovi valdovo patarėjas, jis mane patikslins, jei suklysiu. O Mindaugo valią ir jo mintis aš pažįstu gerai. Taigi, klausau.

Dabar žingsnį į priekį žengė Jefrosimas. Jis nusilenkė beveik taip pat žemai, kaip lenkdavosi Pskovo kniaziui.

– Kas svarbiausia, turiu didžią garbę perduoti linkėjimus valdovui Mindaugui nuo šviesiausiojo Pskovo kniaziaus Boriso. Linki jis geros sveikatos ir daug sėkmės ir tikisi, jog jų draugystė stiprės ir ateityje...

Jefrosimas kalbėjo lėtai, o vertėjas bėrė lietuviškus žodžius tarsi kur skubėtų. Vos jam baigus kunigaikštienė linktelėjo galvą.

– Dėkojame, – tarė ji paprastai. – Vilniaus valdovas taip pat perduoda linkėjimus Pskovo kniaziui.

Ji nutilo ir laukė. Atrodė, kad kunigaikštienė nekantrauja.

– Vienas reikalas, kuris rūpi mano valdovui, yra toks... – tarė Jefrosimas, atsargiai rinkdamas žodžius. Nors pats ir neturėjo galimybės patikrinti, ar vertėjas juos tiksliai verčia, bet tai gebėjo padaryti Marfa. – Beveik prieš metus kaimyninėje Deltuvoje klojosi skaudūs įvykiai. Žuvo teisėtas Traupės žemių įpėdinis, liko žiauriai nuskriausta šviesiausiojo Boriso pavaldinė, šio jaunuolio motina. Buvo šiurkščiai pažeistas teisėtumas. Galiu pranešti, jog ir Nalšios valdovui, garbiajam Daujotui, tai sudaro rūpesčių...

Jefrosimas palaukė, nes buvo akivaizdu, kad kunigaikštienė vertėjo žodžius atidžiai seka.

– Deja, iš mirusiųjų pasaulio sūnaus motinai negali grąžinti net valdovai,– tęsė jis. – Bet į pažeistą teisę jie gali ir privalo atkreipti dėmesį. Esu tikras, jog maloningasis valdovas Mindaugas panorės...

Jefrosimas norėjo tęsti, tačiau vertėjui išvertus šiuos žodžius, Mindaugienė papurtė galvą.

– Kieno teisę? – pakartojo vertėjas jos tiesų klausimą. – Deltuva yra dalis mano valdovo, Mindaugo, tėvonijos. Tai ten buvo antpuolis. Tuo nuožmiu antpuoliu ištiės buvo pažeista teisė, tačiau Traupėje liko Mindaugo vietininkas. Atleiskit, kuo jis vardu?

– Rikis Kuntas, – tuoj pat pridūrė prie durų stovintis patarėjas.

– Taigi, garbusis rikis Kuntas.

– Tačiau teisėtas paveldėtojas juk žuvo... – sutrikęs pratarė Jefrosimas.

Vos išvertus šiuos žodžius, kunigaikštienė vėl papurtė galvą.

– Jei Kuntas nepaliks palikuonių, valdovas Mindaugas skirs paveldėtoją. Tik jam priklauso ši teisė. Tik jam, ir niekam kitam.

Tarta buvo be jokių pagražinimų. Ir Mindaugienės įsitikinimas, ir patarėjo akmeninis veidas aiškiai ženklino, jog tai yra Mindaugo nuostata. Deltuva priklauso jam, ir jokių pašalinių įsikišimo jis nepakęs ir į jokias derybas neis.

Jefrosimui net kvapą užgniaužė nuo tokio atsakymo. Jis jau buvo paruošęs pasiūlymus, kaip atitaisyti skriaudą, kurią per savo pavaldinę patyrė šviesiausiasis Borisas. Tie pasiūlymai lietė Polocko žemes, naujas sutartis, lengvatas vežant prekes ar samdant karius ir daug kitų. Tačiau taip vienu kirčiu nukirtus derybų galimybes, visos prarado prasmę.

– Perduosiu tai šviesiausiajam Borisui, – tramdydamas įniršį išspaudė Jefrosimas. – Taip pat ir Nalšios valdovui...

– Daujotas pats privalo tai žinoti, – trumpai užbaigė Mindaugienė. – Atleiskite man, moteriai, jei ką būsiu nepakankamai aiškiai pasakiusi.

– Aiškumo netrūksta... – sumurmėjo Jefrosimas. Jei prieš jį būtų buvęs vyras, kad ir pats Mindaugas, jis būtų atviriau parodęs savo pyktį. Tačiau priešais stovėjo serganti moteris, kuriai, atrodė, net stovėti buvo nelengva, ir Jefrosimas net pasijuto dėl to kaltas.

– Tai... Tai gal atleisite, – pradėjo jis ir, žvilgtelėjęs į Marfą, suprato, kaip sunkiai tramdo savo pasipiktinimą jo sesuo. Atrodė, ir kunigaikštienė pastebėjo, kaip tirštai paraudo Marfa.

– Jūs negaluojate, gerbiamoji? – paklausė ji. – Gal pakviesti žynį? Atleiskite, ir mano sveikata truputį pašlijusi...

Šis moteriškas pasidalinimas negalia jai tarsi suteikė galimybę nebepaisyti svečios šalies pasiuntiniams paprastai skiriamo mandagumo. Kunigaikštienė lėtai nuėjo prie kailiu užkloto suolo ir sunkiai atsisėdo.

Marfai nereikėjo laukti, kol vertėjas išvers.

– Nė, aš... Aš, ačiū Dievui, sveika... – iškošė ji pro dantis, laiku atsiminus, jog reikia atsakyti rusiškai. – Mes, matote... Turėjau dar klausimą. Apie dvi kilmingas moteris iš Žemaitijos. Viena jų taikli šaulė. Gal jūsų pilėnai ką nors apie jas žino?

Kad iš nekantrumo nesudrebėtų rankos, Marfa prispaudė jas prie krūtinės.

Vos išvertus, kunigaikštienės veidas pagyvėjo.

– Iš Žemaitijos! Tai ir aš gi žinau. Oo, jūs turite omenyje merginą, kuri savo taiklumu visus pribloškė?..

– Tai ta!.. – tarė Marfa garsiai, ir vertėjas įtariai pažvelgė į ją, nes jis kunigaikštienės žodžių išversti dar nebuvo suspėjęs.

– Puikiai prisimenu! – Kunigaikštienė sugebėjo net šyptelėti. – Visi buvome nustebę. Ypač Galaunė, Daujoto žmona. Ji tuo metu svečiavosi čia, pily. Matėme tuos visus šaudymus.

– Taip. Tai ta, – dusliai tarė Marfa. – Kur ji dabar?..

– Iš pradžių nelabai norėjau tuo tikėti, – tęsė Mindaugienė, tarsi neišgirdusi paskutinio klausimo. – Įsivaizduokit tik, merginos motina padėjo plaštaką ant medžio kamieno, o duktė šaudė. Ir ne iš lanko, bet iš kryžlankio. Ir pataikė tiesiai tarp pirštų. Net tris kartus. Iš neįmanomo atstumo!

– Ta... – pakartojo Marfa. – Ar galėtumėt pasakyti, kur ji?

– Dabar?.. – Mindaugo žmona atsilošė į sieną ir užsimerkė. Atrodė, kad ją apvaldė silpnumas. – Tai buvo jau prieš mėnesį. Kur ji dabar, tikrai nežinau... Gal grįžo į Žemaitiją...

Prie durų stovintis nekalbusis patarėjas grandijų šarvais pajudėjo jų pusėn. Tai rodė, jog pokalbis pasibaigė.

– Valdovo žmona nesveikuoja. Prašome...

Jefrosimas jau žengė durų link. Marfa, bejėgiškai skėstelėjusi rankomis, pajudėjo įkandin jo. Tarpduryje ji nebesusivaldė.

– Nejaugi niekas nežino, kas nutiko toms žemaičių moterims?.. – pratrūko ji. – Kur jos?.. Išvyko?.. Ar pasiliko čia, Vilniuje?..

Tylusis patarėjas, kaip ir prieš tai, atsainiai papurtė galvą.

– Aš užsiimu savo valdovo reikalais, – tarė jis atšiauriai. – Tik tuo. Linkime jums sėkmingos kelionės...

10

Persekiojimas

Krūmokšniuose kažkas sušlamėjo. Tarsi koks lokys ar šernas pro juos brautųsi.

– Ai!.. – sukliko arčiausiai stovėjusi Milda.

Iš šaltekšnyno pirmiausiai išlindo senio galva, paskui pasirodė jis visas. Senis atsistojo, sukiodamas galvą į visas puses. Nosies šnervės gaudė orą, tarsi tikrintų, ar visi raiteliai čia atjojo.

– Deivė neklydo, – tarė aklasis ir sukikeno. – Ji neklysta niekad. Tai ar nusilenksit jai, bėdžiai nelaimingi?..

– Tai sakyk, ką mes turime daryti? – Medeina tiriamai pažvelgė seniui į nereges akis.

Šis, tarsi pajutęs Medeinos žvilgsnį, pats skubiai užsimerkė ir sumurmėjo:

– Nagi, ką?.. Privalu žinot. Reikia paaukoti vieną vėlę. Vieną vėlę iš viso būrio, – argi tai daug?..

– Jis nori mano vėlės... – suaimanavo Milda. – O dievai! Kaip aš grįšiu Ventėn?..

Senis susiraukęs dėbtelėjo į ją.

– Egi kam tau ji? – rūsčiai tarė jis. – Esi ir taip tuščia kaip ant mieto pamauta puodynė...

Atrodė, jis norėjo eiti Mildos link, bet staiga sustojo. Pasisuko į priešingą pusę, įtraukė galvą į pečius ir susigūžė.

– Nedrįsk... Nedrįsk čia lįsti! – suriko. – Tai aš aptikau vėlę Didžiajai Motinai.

Atsigręžė ir visi kiti. Ten, kur samanų kelias, atrodo, smego į neperžengiamą liūną, staiga atsirado kitas senis. Ūgiu ir išvaizda jis buvo stebėtinai panašus, nors ir ne taip apskretęs. Be to, iš laikysenos buvo aišku, jog jis regi.

– Praamžiau dieve!.. – ištrūko jam iš lūpų. – Tai juk žmonės iš Šventaragio!.. Ir pataikėt ant žlibiaus Preivilo...

– Mes iš Žemaičių, – pataisė jį Eitminas, o Medeina atsiduso:

– Perkūne dievaiti, štai ir Mediveiša. Bet nemanau, kad paklydome. Šitas senis mus paklaidino.

– Nedrįsk brautis!.. Nedrįsk, tu smarve, – širdo aklasis. Jis skeryčiojo rankomis, vėjelis, nušlamėjęs per liūną, pašiaušė jo retus žilus plaukus. Atrodė jis tarsi koks nušiuręs, įsirdęs apuokas.

Mediveiša jau buvo taip arti, jog matėsi, kad ir jis įpykęs.

– Ko čia vargini keleivius, tu, liūno knysly nelemtas! – šaukė Mediveiša. Jei tas atrodė kaip nušiuręs apuokas, tai Mediveiša daugiau buvo panašus į įkiršintą tetervіną. – A, jis savo uosle atseka! Nosis it paties babaužio, atrandančio vaikus pagal pieno kvapą!.. Kaip tu nesuuosi arklių ir vyrų prakaito!..

Aklojo šnervės vos vos suvirpėjo.

– Tai tu nieko nematai, Mediveiša, – įniršęs suniurzgė jis. – Žlibas nelyg tik gimęs šunytis... Ne tik dievai, net nušiuręs kaukas tavęs neklauso. Nedrįsk čia man painiotis...

– Pradink!.. Pėdink į savo irštvą!.. Ar žinai, ką čia klaidinai savo liūnuose?

– Vėlę... Didžiajai Motinai...

– Tu žlibiau nelaimingas... Čia gi žynė, kuri atkeiks kaimą.

Aklasis iškėlė rankas ir sukrutino pirštus, nukreiptus Medeinos link. Jis užsimerkė ir giliai įkvėpė orą. Atrodė, kad jo veidas kiek pabalo.

– Nesistenk... Tie burtai ne tavo jėgoms, – tęsė Mediveiša atšiauriai. – Tu tik kenkti sugebi, tik kenkti ir dar kvailus žmones gąsdinti. Tavo deivė papelky murkdosi arba pelėda pasivertusi kaukus peri. Ne veltui Ganda ją vadina!..

Aklasis spragtelėjo pirštais ir sušnypštė lyg ant įkaitusio židinio akmens palietas viralas.

– Tai per jį čia tiek bėdų! – Mediveiša dabar atsigręžė į Medeiną. – Jis manė, kad jis didesnis žynys už tą juodą nelyg varnas rusą... Kalbėjo žmonėms, kad nieko nebūsią, o tas prakeikė, ir židinio deivės apleido kaimą. Tai ruso paklausė dvasios, o ne tavęs, tu prasmirdęs skarmaliau. Dievams dėkui, kad Šventaragio žyniai mums padėjo. Tačiau bėda dar nesibaigė.

Akląjį suėmė toks įtūžis, kad jis nebesugebėjo tinkamai atsakyti. Švokštė kažką pro savo pageltusius dantis ir grūmojo liesais kumšteliais.

– Eik į savo tamsybes ir ten garbink Mogilę, – nekantriai tarė Mediveiša. – Nes neištvėręs vošiu per momenį.

Aklasis taip staigiai apsisuko, kad net skarmalai subangavo.

Jau buvo bežengiąs į krūmus, jau lapai buvo beužsiskleidžią jam už nugaros, kai lyg gyvatės įgeltas stryktelėjo, ištiesė kumštelį keleivių pusėn ir kažką nuožmiai sukriokė.

– Perkūno ugnie šventoji!.. – aiktelėjo Mediveiša. – Tas nelemtas žabalius nori jus prakeikti!..

Medeina žengė į priekį.

– Aš nebijau jo prakeikimo, – tarė ji ramiai. – Tegu mane pirmąją prakeikia.

Aklasis krūmuose tik suurzgė. Įbedęs nereges akis į Medeiną, žiojosi, – rodės, tuoj prapliups baisiausiais prakeiksmais, – bet staiga kiauktelėjo lyg paspirtas šuniūkštis ir įsikando iškeltą grūmojimui kumštelį.

Pelkių senis pagarbiai žvilgtelėjo į Medeiną.

– Prūtas žino, ką siunčia, – sumurmėjo sau į barzdą. – Taip ir reikia tam irštviniui, atmušė iltis.

Aklasis dar kartą gailiai kiauktelėjo ir lyg primuštas šuniukas sunkiai nusvirduliavo per krūmus. Užkliuvęs už eglaitės, parpuolė ir nuropojo per samanas, maigydamas vėlyvuosius šungrybius, margais tilteliais pabirusius papelky, kol dingo už didelio apsamanojusio kelmo.

Visi, netekę žado, žiūrėjo jam įkandin.

Pirmasis atsipeikėjo Einius.

– Papasakosiu Ventėje, jog regėjau kukį, – tarė jis lyg su pagarba, lyg stebėdamasis. – Ir kad jo galia niekis prieš motinos.

– O ką gi aš būčiau veikus be vėlės? – suaimanavo kiek atkutusi Milda. – Kaip putrą iš ryto išvirčiau? Net galva sukasi!..

– Tavo galvelė varškinė, – numojo Einius. – Kaip ji suksis?

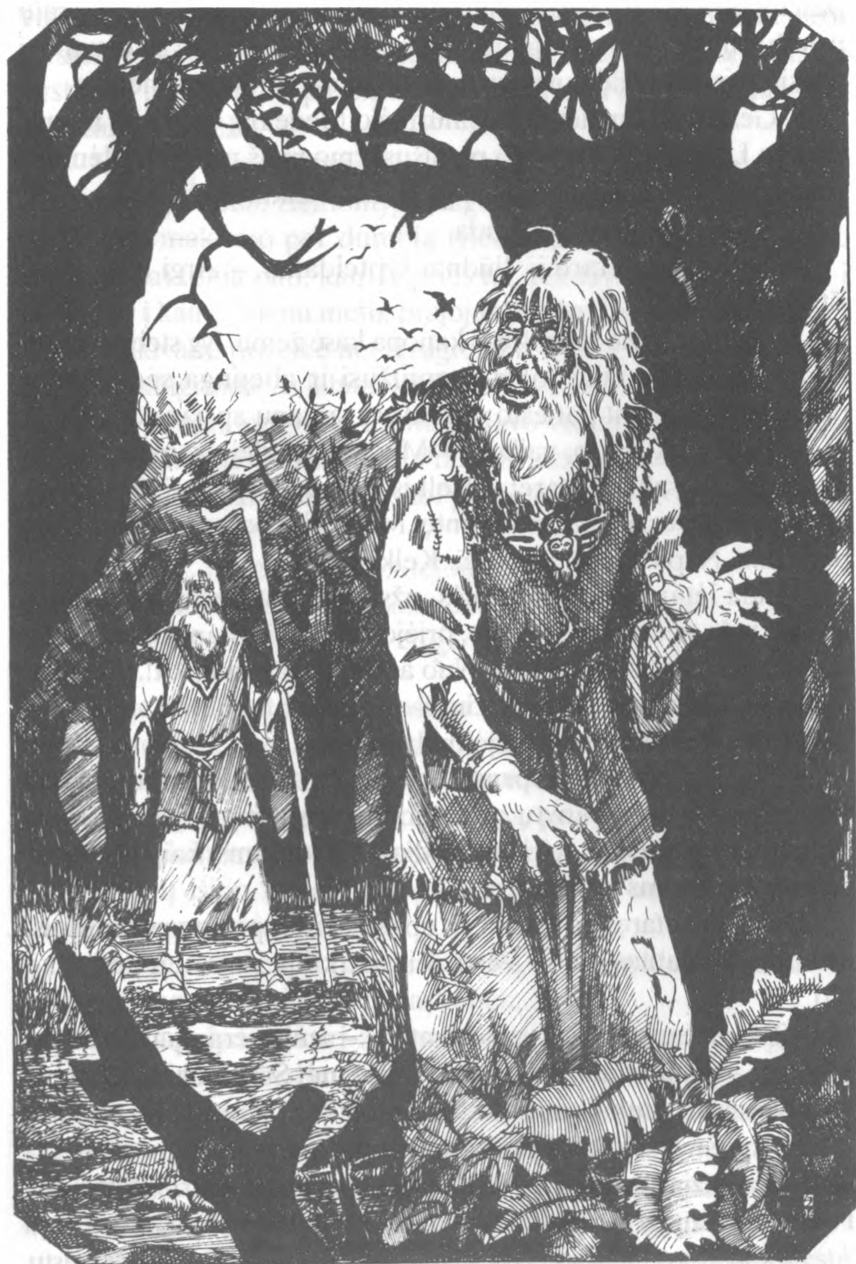
Pelkių senis dėbtelėjo į juos niauriu žvilgsniu, kuris rodė, jog dabar juokams ne vieta.

– Deivė tai deivė, – rūsčiai tarė jis. – Ir tas žlibius su ja išties šnekasi. Ir vardas jos žinomas. Giltinė ji, štai kas.

Medeina, tebežiūrėjusi į tą pusę, kur nuropojo aklasis, staigiai atsigręžė.

– Giltinė? – pakartojo tyliai.

Medeina sunerimusi apžvelgė būrį – susimąsčiusią Jundą, Einių,

paslapčia besižodžiuojantį su įraudusia Milda, karius, kurie, pratę prie žygių ir mūšio pavojų, jautėsi nejaukiai, susidūrę su dievų bei dvasių pasauliu. Tai buvo žynių sritis, ir dabar jie pasimetė.

– Gerieji miškų dievai, – sumurmėjo Medeina, – padėkit mums, vardan Laimos. Ne deivę, o pamišusį žmogų aš nuvijau. Mėnulės pasiųsta neganda slenka mūsų pėdomis. Reikia skubėti.

Jos šnabždesį išgirdo Junda.

– Et, motin, – tarė ji, liūdnai šypteldama. – Argi nuo dievų ištarties pabėgsi?..

Palšvoji kumelė šnarpštė ir kanopa kasė žemę, lyg stebėdamasi, kodėl jos šeimininkė tokia sugniužusi ir abejinga sėdi, žemai nuleidusi galvą, ant patiesto ant žalsvų samanų apsiausto.

– Nekalbėk šitaip, vaikeli, – Medeina padėjo rankas Jundai ant pečių ir įsakmiai tarė: – Kelkis! Pamiršk visa tai, kas buvo. Dabar svarbiausia – pasiekti Ventę. Mediveiša parodys mums kelią per liūną. Nepasiduok Slogutei. Kelkis!..

Junda lėtai pakilo nuo žolės, užsimetė ant pečių suglamžytą apsiaustą ir, netarusi nė žodžio, priėjo prie nerimstančios kumelės.

– Ė, ne!.. – sušuko senis. – Nuo arklių tai jau nulipkit!.. Saugiau bus, jei vesitės juos už pavadžių.

Nužvelgęs būrį, jis vyptelėjo ir tarė:

– Nesibaiminkit, neprasmegs jūsų ristūnai, nebent koks vienšniurkšlis užsimanytų arklienos ir nusitemptų už uodegos. Velniakelis platus, ne tokiems arkliams ir kariams, kaip jūs, buvo grįstas, o tikriems milžinams.

Daugiau netaręs nė žodžio, jis apsisuko ir nupėdino per kemsus, atsargiai keldamas kojas. Vesdamiesi arklius, paskui jį patraukė kiti.

– Turime suspėti, kol vakaras ateis! – senis neramiai dirstelėjo į dangų. – Šiąnakt nesimatys nei Kaušo, nei Šuns galvos. Dangus lyg atvėsusiais taukais aptrauktas, kad jį kur plynios, tokį orą.

Jis nusišnypštė nosį į rankovę ir sumurmėjo:

– Praamžiau šviesusis, padėk mums, kad nenumarmėtume pas Poklių. Turėtų jis darbelio, kankindamas mūsų sielas...

Arklių kojos giliai smego į dumblą, jie prunkštė ir baidėsi keistų

vakarinio liūno garsų – kažkas gailiai klykavo, retkarčiais pasigirsdavo tolimas tarytum jaučio baubimas, – rėkė baublys, – ir vis tirštėjant prieblandai, pažeme ėmė vinguriuoti keisti šešėliai – lyg gyvačių, lyg driežų.

– Et, – lyg atspėjęs neramias keleivių mintis, paguodė senis. – Žemynos gyvulėliai žiemomygio atgulė. Neturėtų cvaktelėti.

Toliau maknojo per dumblą tylėdami. Vietomis, nors pelkė atrodė visai tokia pati, kaip ir prieš tai, tekdavo staigiai pasukti į dešinę ar į kairę. Vienu metu, prajojus pro pat gličiais maurais aptrauktą akivarą, prireikė net apsigręžti ir trumpam maknoti atgal. Pagaliau kūlgrinda vis labiau kilo į pelkės paviršių. Arkliai ir žmonės ėmė žengti lengviau. Pasitaikydavo vis daugiau kupstų, apaugusių pušaitėmis ir berželiais. Prietema tirštėjo, ir senis jau beveik nosimi matavo liūno paviršių, kol pagaliau atsitiesė ir patenkintas tarė:

– Cheee... rodos, viskas. Atėjom!

Priešais tarsi aukšta tamsos siena juodavo miškas.

Kieme būreliu stovėjo Jefrosimo kariai. Palyda iš Nalšios laikėsi nuo jų atokiau, nes, nesuprasdama pskoviečių šnekos, negalėjo bendrauti. O gal ir neturėjo noro... Prunkštė nubalnoti žirgai; nuo įkaitusių nugarų kilo garas. Arklininkas, pripylęs pilną liepinį lovį vandens, šakėmis nešė didelę gabaną šieno.

Iš rūmų išėjo nekalbusis pilėnas, rankos mostu pasišaukė sargybinį ir negarsiai tarė:

– Nusileisk į slėnį ir pakviesk Prūtą ar Žvaigždautą. Pasakyk: valdovo žmona vėl silpna. Ir paskubėk, Trainy.

Pilėnas palydėjo karį žvilgsniu, kol šis dingo už vartų, tada pasisuko į kiemo pusę, kur tyliai, bet, atrodo, piktai ginčijosi Pskovo valdovo pasiuntiniai. “Matyt, jie tikrai giminės,– pagalvojo. – Šiaip kažin ar taip rietųsi. Ir dar svetimoje šalyje...”

Iš tiesų, vos išėjus iš Lietuvos valdovo menės, Jefrosimą užvaldė ilgai tramdytas pyktis. Neliko jį ant ko išlieti, išskyrus Marfą.

– Atvedei čia mane, kad pagonys pažemintų,– pusbalsiu dėstė

jis seseriai. – Tas Mindaugas per daug sau leidžia... Kas jis? Kniaziukas, kuris mūsų Borisui net už arklininką netiktų... Išsišokėlis! Kad pagonys vieni kitus žudo ir vienas kito žemes grobia, tai ko iš jų norėt. Bet kai į Polocką braunasi, to mes nepakęsim. O dabar štai, pati girdėjai, ką užgiedojo...

– Negi nepastebėjai, kad Mindaugo ten net nebuvo,– pašaipiai atrėžė Marfa. – Kas svarbiausia, meluoja jie... Tartum tos bobos iš čia gegučių sparnais būtų išlėkusios.

Jefrosimas tik sušvokštė. Į savo sesers pašaipas atsakyti jis neketino.

– Keliausim atgal, – atsidusęs tarė jis. – Ir pagonių kniaziukui tai atsirūgs.

– Niekur mes nekeliausim. Bent kol tų raganų nepagavom!.. – užsimiršusi garsiai šūktelėjo Marfa. – Ar tau neaišku, kad jie meluoja?

– Tu man dar įsakinėsi? Kai šitiek kelio bergždžiai sukorėm!..

– Kas sako, kad bergždžiai? Kodėl bergždžiai?

– O kas mums liko? Atrodo, esi tokia pat kvaiša, kaip tas tavo skersakaklis Fiodoras...

Kita proga tokio įžeidimo Marfa broliui nebūtų atleidusi. Bet dabar ją degino nepermaldaujamas keršto troškimas.

– Jos čia kažkur visai netoli... Ar supranti? Ir mes jas pagausim! Tada ir grįšim į Pskovą. Kartoju tau, kad grįšim tik su tom dviem žemaitėm! Tomis, kurios kaltos dėl Traupės. Pasakyk, broli, ar tada bus bergždžia mūsų kelionė?

– Bet kur mes jas... pagausim?.. – nutęsė Jefrosimas. Prieš tai jį apėmęs pyktis atlyžo. Tiesą žmonės sako, kad pyktis prastas proto brolis, tad reikėjo susikaupti ir pamąstyti. – Manai, tikrai galėtume jas pagauti?

– Žinau, kad pagausim! – tvirtai tarė Marfa.

Pskovo kariai, nepatenkinti, kad poilsis buvo toks trumpas, murmėdami ėjo prie ką tik nubalnotų žirgų. Kai būrys jau buvo pasirengęs išjoti, pilies vartuose pasirodė žilabarzdis žynys ilgais

rūbais ir jį lydintis baltapūkis berniukas. Berniukas nešė, priglaudęs prie krūtinės, kažkokius suvyniotus į drobinę skepetą daiktus. Abu sustojo prie rūmų durų.

– Pabūsi čia, Ramuti, – pasakė žynys, įdėmiai nužvelgdamas svetimšalius. – Paskui padėsi man sugrįžti.

Kai žynys, paėmęs drobinį ryšulį, įėjo į rūmus, Marfa prisiartino prie berniuko. Tas pažvelgė į ją nepatikliom akim.

– Tas ponas ten, – Marfa parodė pirštu į Jefrosimą. – Jis netiki, kad tu ką nors gali žinoti. O aš sakau, kad toks guvus vaikas, kaip tu, be abejo žinai viską, kas čia dedasi.

Ramutis sušniurkštė nosim ir papūtė lūpas. Kad tokia puošni svetimšalė su juo taip gražiai kalbasi, jam patiko.

– Ką man reikia, tą ir žinau!.. – drąsiai atšovė jis.

– Aš jam taip ir sakau, – tęsė Marfa. Ji sugebėjo net išspausti šypseną. – Bet jis vis vien netiki. Pavyzdžiui, jis mano, kad tu nežinai, kur dabar tos moterys iš Žemaitijos, kurios buvo čia atvykusios... Viena jų labai taikli šaulė.

– Ot ir žinau! Jos išjojo šiandien anksti rytą, – oriai paaiškino berniukas.

– Jos išjojo namo? – skubiai paklausė Marfa.

– Taip, namo, – aiškino žynio pagalbininkas. – Bet pakeliui turės užsukti į vieną tokį kaimą. Na, jis ne visai pakeliui, o prie didžiojo kelio į rusų žemes. Bet Prūtas prašė, kad jos užsuktų...

– Į kokį kaimą?

– Mogilės. Sako, netoli Nalšios.

– O kam joms ten užsukti? – paklausė Marfa.

Ramutis sumirksėjo. Čia jo žinių aruodas ėjo prie dugno ir jis taip greitai nesumetė, ką būtų galima pasakyti. Tuo metu iš rūmų išėjo pats senasis žynys.

– Ramuti, – pašaukė jis. – Nubėgsi į alką, pakviesi Žvaigždautą. Tegu pasiima ugnies. Ir paskubėk!

Žynys dėbtelėjo į Marfą.

– Po jūsų apsilankymo valdovo žmonai tapo sunkiau, – rūsčiai tarė jis. – Iš kur jūs ir kas jūs?

– Mes atvežėme geriausius linkėjimus kunigaikščiui Mindaugui

nuo Pskovo kniaziaus šviesiausiojo Boriso, – paaiškino Marfa.

Jefrosimas stovėjo atokiau ir nesuprasdamas nei žodžio sekė tuos pokalbius. Kad sesuo kažką svarbaus sužinojo, jis suvokė iš staiga pasikeitusios jos veido išraiškos.

– Čia jums nėra kas veikia, moterie, – rūsčiai tarė žynys. – Norit pakerėti ir Mindaugo žmoną, kaip kad susukot protą Nalšios Daujoto Galaunei. Bet Lietuvoje taip nebus! Tad danginkitės, iš kur atsidanginę.

Netardama nei žodžio, Marfa atsuko žyniui nugarą. Ne tik Jefrosimo veide šmėkštelėjo nuostaba, bet ir Fiodoras, jau užsėdęs ant savo rambaus arklėno, pakraipė galvą, išvydęs pergalės džiaugsmu švytintį Marfos veidą.

– Jojam! – sušuko ji. – Tuojau pat!..

Jefrosimas į balną įsliuogė akies mirksniu. Užlipo ant savo kumelės ir Marfa.

– Nejaugi sužinojai, kur jos? – paklausė Jefrosimas pusbalsiu.

– Viską dabar žinau. Iškeliavo tik šiandien rytą. Išjojo didžiuoju keliu į mūsų žemių pusę. Pavysime be didelio vargo.

– Tas senis burtininkas tau išsiplepėjo? – gūžtelėjo pečiais Jefrosimas, tapšnodamas savo juodbėriui per sprandą. – O man pasirodė, kad jis mus prakeikia...

– Kas žinojo, tas ir pasakė, – burbtelėjo Marfa. Dabar su savo žinojimu ji vėl tapo būrio galva ir neketino broliui atiduoti vadovavimo. – Žinau ir į kokį kaimą tos bobos joja. Tad negaiškim.

Netrukus raitelių būrys išjojo pro pilies vartus.

Marfa, prišuoliavusi prie Nalšios vyrų, nusišypsojo jiems:

– Nenorėtume daugiau jūsų varginti!.. Kunigaikščio Daujoto paliepimą įvykdėte – palydėjote mus iki Mindaugo pilies. Dabar galite grįžti namo. Perduokite mūsų padėką kunigaikštienei.

Rudens dangus tarsi išbalinta drobė driekėsi virš galvos, uždengdamas Saulės dievaitės veidą. Po juo, ant didžiojo kelio, sustingo trys Nalšios raiteliai. Lyg ir ketinę iš pradžių sukti į pilį, jie vis dėlto apsigręžė ir nujojo į pietryčius, savo žemių link.

Kitas raitelių būrys, lyg šalto Giltinės kvėpavimo genamas, skubėjo į šiaurės vakarus.

11

Mogilė

Medeinai su palyda tą naktį teko nakvoti tamsiame eglyne. Nejauki pasitaikė naktis, gerai bent, jog užpelkėjusiame miške sausuolių netrūko ir Eitmino kariai pasikeisdami kūreno didelį ir kaitrų laužą. Išsigavo jie iš eglyno jau įsidienojus ir dar paklaidžioję po krūmynus pagaliau pasiekė viešąjį kelią, vedantį iš Vilniaus į šiaurę.

– Kaip galėjome jį pamesti? – krapštė pakaušį Eitminas, su nuostaba žiūrėdamas į ne tik arklių kanopomis, bet ir vežimų provėžomis paženklintą kelią. – Rodos ir aklas tokį rastų...

– Aklas tikrai rastų, – sutiko Medeina. – Bet mums dvasios akis aptemdė... Sugaišom, o laiko nebegrąžinsi. Gerai bent, kad Mediveiša tą kūlgrindą mums parodė...

Ji atsisuko pasitikrinti, kaip sekasi seniui. Keistasis žynys, atrodė, jau pritapo prie jų būrio. Jojo jis įsitaisęs Einiui už nugaros, kinkavo pusiau miegodamas ir retsykiais kažką sumurmėdavo į savo suveltą barzdą.

– Dabar, kai kelią radom, mums jo ir nebereikia, – pusbalsiu tarė Eitminas. Karys negalėjo atleisti tiems nuskurusiems pelkių žyniams. Jam atrodė, kad dėl jų abiejų kaltės sugaišta tiek laiko. – Gal nustumiam jį į griovį ir jojam sau?..

Medeina papurtė galvą.

– Nekalbėk taip. Jis pažįsta šias vietas. Be to, jo širdis neapturi pikto. Aš tai jaučiu. Tai ne anas, kuris nuropojo į kemsynus.

Eitminas pasikasė barzdą lyg abejodamas.

– Neapturi tai neapturi, – atsiduso jis. – Gal ir gerai, kad neapturi. Tik va, Sarčio gaila. Dviguba našta...

– Ne tik Sarčio, – pridūrė Medeina. – Reikia pasirūpinti ir kitais žirgais. Ganiavos eglyne suvis nebuvo, o pakelės viksvomis jie neilgai bus gyvi. Kažin, ar dar toli tas Mogilės kaimas?..

– Egi tas senis turėtų žinoti, – Eitminas dirstelėjo per petį. – Prisiklijavo prie mūsų kaip varnalėša. Tegu duoda bent naudą.

Medeina pristabdė savo žirgą, laukdama nesparčiai žengiančio Einiaus Sarčio.

– Mama, aš pavargau!.. – pasiskundė Einius, kai jie prijojo. Jis pasuko galvą ir pašnairavo į senį, įsitaisiusį už nugaros. – Ir

mano Sartis vos gyvas. Baisi kupeta! Velka kanopas lyg pusmiris kuinas.

Sartis suprunkštė lyg nesutikdamas ir papurtė ilgakartę galvą. Mediveiša pramerkė akis.

– Gal čia kur yra pilaitė? – kreipėsi Medeina į senį. – Arkliams reikia pašaro, o mums pravartu sušilti. Naktis eglyne sustingdė visus kaulus. O Mogilės kaimas turbūt dar toli?..

Senis atsikrenkštė. Mažos akutės po tirštais antakiais gudriai blykstelėjo.

– Ar toli? – jis pasikrapštė barzdą. – Nelyg kaip ir kuo matuosi. Ar jums skubu, moterie?

– Arkliams ganiavos reikia, – tarė Medeina. – Manau, ten pievų rasis. Jei iki vakaro pasiektume.

Senis suraukė antakius ir susimąstė.

– Hm, – pagaliau tarė. – Žinau čia tokią vietelę... Pakeliui... Matot priekyje raudonus klevus? Ten vinguriuoja toks šunkelis. Pajojus juo kelis šimtus žingsnių, už eglių guoto rasit kaimą. Pirkių ir tvartų iki valiai. O pievų tai visas slėnis. Iš vienos pusės – pelkės, iš kitos – skardis, apaugęs miškais. O už tų pelkių – kraujas!

Jis nusišnypštė nosį į rankovę, privertęs krūptelti Einių.

Medeina pažvelgė į tolį, kur dūlavo miško juosta. Prisimerkus galima buvo įžvelgti raustelėjusį plotelį. Matyt, geras akis turi senis, jei atskyrė, jog ten auga klevai. “Kraujas...– sumurmėjo ji sau. – Atrodo, kraujo ir pykčio šiame pelkių krašte per akis”. Ji sukirto kumelei ir nušuoliavo į priekį.

– Ai ai, – liūdnai tarė senis. – Kažko taip neramu, kad net kaulai gelia. Ar čia mano deivė valdovė rūstauja, ar koks gumbas įsimetė...

Jis pasičiupinėjo šoną ir sumurmėjo:

– Tas tavo Sartis man kaulus atkratė, vaikėze.

Einius suirzo:

– O kas liepė jot? Kulniuot galėjai...

– Tau dar pienas nuo lūpų nenudžiūvo, vaikiūkšti, – suirzo senis. – Sulaukęs mano metų, nebepurkščiosi. Sėdėsi troboj prie katilo ir trukdysi moterims putrą virti. Jei tiekos metų sulauksi.

Kurį laiką jie jojo tylėdami. Tolimoji miško juosta po truputį artėjo. Nors Einius ir lenkėsi kiek įmanydamas į priekį, senis vis tiek rėmėsi kakta jam į nugarą.

– Ugnelė būtų ne pro šalį, sąnariai atitirptų, – pagaliau atsiduso Mediveiša ir garsiai sučepsėjo, atkišęs lūpas. – O karšto viralo šlakas vėdarui dabar tikrai praverstų...

"Na, nors kartą protingai pašnekėjo", – pagalvojo Einius ir net nesusiraukė, seniui vėl nusišnirpštus.

Už klevų, panašių į pilkam danguje plaukiančius raudonus debesis, raiteliai pasuko vingiuotu ir duobėtu šunkeliu. Keli stabtelėjo, laukdami likusiųjų.

Senis už nugaros dusliai atsikrenkštė.

– Egi ar matai, kur dvasių praplaukta? – sušvokštė Einiui į ausį. – Pasižiūrėk į tas nusišėrusias egles prieky – jos taip ir neatsigavo.

– Eglės kaip eglės, – žvilgtelėjęs į priekį, atsakė Einius.

Senis tik paniekinamai sušnarpštė.

– Daugiau nė žodžio nesakysiu, – sumurmėjo jis. – Tu vis tiek nieko nei matai, nei supranti.

Už eglių atsivėrė lapus jau numetusių medžių retmiškis, užsibaigiantis tolima miško siena. Už kokių dviejų šimtų žingsnių matėsi pirmi pirkių stogai. Tarsi sulytos, pajuodusios šieno kaugės jie tęsėsi beveik iki pat girios. Tarp pirkių matėsi drėbto molio sienom tvartai, statinių tvorom aptverti laidarai. Tarsi juodos gervės stypsojo šulinių svirtys. Kaimas kaip kaimas, tačiau kažko jam trūko. Gyvybės! Visur viešpatavo nejauki tyla, pro kraigus nesismelkė dūmai, nelojo šunys, nelakstė vaikai. Nei žmonių, paukščių, nei gyvulių balsai nedrumstė šios pilkos tylos. Tik didelis juodas varnas tupėjo ant statinių tvoros ir kruopščiai valėsi snapą.

Negera nuojauta vėl nusmelkė Medeiną.

– Atrodo, būsim radę, – tarė ji pusbalsiu. – Prakeiktoji Mogilė...

Visi sustojo kaip įbesti. Tik Einius pavarė savo Sartį į priekį.

– Negi josi pas Giltinę, paikas vaiki? – sušvokštė už nugaros senis. Einius nebeapsikęsdamas nušoko nuo Sarčio, metė pavadį seniui ir nužingsniavo į kaimo pusę.

– Neik per toli, Einuti!.. – perspėdama sušuko Medeina.

Varnas, šaižiai surikęs, pakilo nuo tvoros ir nuplasnojo į miško pusę. Einius sustojo ir atsigręžė į motiną. Taip, kaip darydavo dar būdamas trejų metų, kai lakstydamas po Ventės pilies kiemą atsisukdavo pasitikrinti, ar ne per toli nubėgo nuo mamos. Žengė dar kelis žingsnius, po to pasilenkęs išsirovė smilgą ir ją kramtydamas neskubėdamas grįžo prie būrio.

Pelkių žynys atsikrenkštė ir lėtai palingavo galvą.

– Mogile, Mogile!.. – sumurmėjo jis. – Neklausei perspėjimų, pasikliovei aklu pranašu... Ir apleido tave namų dvasios, apleido žalčiai ir žmonės. Kažin ar žiurkės beliko?

– O kodėl tu negynei Mogilės, žyny?.. – paklausė Medeina. – Esi gi šio krašto, tave pažinojo namų dvasios. O neapgynei kaimo žmonių nuo prakeikimo.

– Jie kitu pasikliovė! – atsiduso Mediveiša. – Jiems susuko protus pelkių garai, juos apkerėjo tas blausiaakis skarmalius. O tada ir atsirado tas juodas it varnas rusų žynys. Norėjau apginti, bet...

Jis numojo ranka: skaudu buvo prisiminti tas dienas.

Medeina lėtai nužvelgė mirusį kaimą, po to dirstelėjo vieškelio pusėn. Raudona klevų liepsna plaukė dangumi it Morės skara.

– Štai tau ir ugnelė, ir poilsis, – nusivylęs tarė Einius.

Vėjas šiaušė šiaudinius trobų stogus. Miško pusėje gailiai suklykė nematomas paukštis.

– Kur rengti vietą poilsiui? – paklausė prijojęs Eitminas.

– Gal josime į kaimą?.. – dvejodama tarė Medeina.

Rūsčiame kario veide, atgręžtame į apleistas pirkias, šmėkštelėjo šešėlis.

– Nepykit, – tarė jis, nusukdamas akis į šalį, – bet į kaimą nejosim. Mes – paprasti kariai. Nebijom priešo, kuris turi kūną, tačiau su vėlėmis susidurt... Ne mūsų tai darbas. – Ir nedrąsiai pridūrė: – Kol prakeiksmas nenuimtas, ir jums nevertėtų ten eiti. Nei rikio dukrai, nei sūnui...

Medeina atsiduso.

– Ką gi, – tarė ji. – Ruoškit stovyklą už kaimo, plynoje vietoje. Negulsim su svetimais dievais, užgrobusiais žmonių pirkias...

Pagarbiu lankstu aplenkę kaimą, kariai nujojo kita retmiškio puse. Ten buvo sausesnis plotas, už kurio prasidėjo plataus slėnio pievos.

Supančioję arklius ir paleidę ganytis, Narūnas su Eitminu nuėjo rinkti žabų laužui. Junda, pasitiesusi apklotą ant žolės, atsisėdo ir, apkabinusi kelius, nuleido galvą. Ji jautėsi mirtinai pavargusi, jai vis dar sunkiai sekėsi atsitokėti. Tuščia strėlinė kabojo prie balno, bet kryžlankio įprastoje vietoje nebuvo. Niekada Junda dar nesijautė tokia bejėgė. "Jei dabar iš krūmų išlįstų šernas, – šmėkštelėjo mintis, – ar vilkas... ar šiaip koks žvėris... aš, užuot ramiai paleidusi į jį strėlę, ko gero, suklykčiau kaip kokia piemenė ir pulčiau bėgti... O dievai galingieji!.."

Ji atsiduso ir užsimerkė.

– Gal ko reikia?.. – išgirdo ji šalia Mildos balsą. Visad vėjavaikiška ir linksma, Milda atrodė susirūpinusi ir išsigandusi. Junda papurtė galvą.

– Ne. Nieko nereikia. Prisėsk.

Milda pritūpė šalia, atsiremdama nugara į Jundos kelius. Buvo gera jausti šiltą žmogaus kūną.

– Bet tas kaimas koks! Tiek pirkių ir nei vieno žmogaus... Nei amo. Mane šiurpas krečia, o tave?

Junda atsiduso, bet nieko neatsakė. "Ko gero, bijau tiek pat, kaip ji... – pagalvojo. – Gal net labiau. Milda panuogąstauja valandėlę ir pamiršta arba pradeda bijoti ko kito. O man visa tai niekaip neišeina iš galvos..."

Ją staiga užliejo pyktis. Nejaugi šito buvo siekta? Atiduoti pasitikėjimą savimi? Atiduoti tvirtą žinojimą, kad valdai viską, kur tik siekia kryžlankio strėlė? Kad laikai savo rankose viso, kas gyva, likimą, o baimę palieki kitiems. Atiduoti visa tai, o ką gauti? Teisę bijoti, kaip štai Milda? Ar tai ir yra tikroji moters dalia?

– Dukrele... Nesirūpink, praeis viskas, – petį palietė motinos ranka.

Junda nepakėlė galvos. Motina švelniai spustelėjo jai petį ir pastovėjus nuėjo.

Vyrų sukurtas laužas įsidegė. Smilkstančio medžio kvapas vėl

priminė Šventaragio slėnį, aukurą ąžuolų giraitėje ir lemtingą raudoną saulės rutulį. Junda vos nesudejavo.

– Reikės vandens... – išgirdo ji motinos balsą, ir Milda klusniai atsistojo.

– Tenai, atrodo, buvo upelis... Mačiau, kai jojom, – tarė Milda.

– Ko tu ieškosi upelio, kai šulinių tiek ir tiek?.. – sušuko Einius.

– Oi! Aš ten tai jau ne!

– Niekas tavęs ir neprašo. Baisi kupeta! Tai aš nujosiu pažiūrėti. Ta varškės galvelė savo šešėlio bijo.

– Palik ją ramybėj, Einiau, – subarė Medeina. – O į kaimą joti dabar neverta. Rytoj, po to, kai paaukosim dievams.

– Baisi kupeta! Testovi sau tas kaimas, – numojo ranka Einius, tačiau motinos jis buvo pratęs klausyti. – Bet tas šulinys va ten, pažiūrėkit... Jis gi dar prieš trobas!

Mediveiša, pagaliu žarstydamas laužą, pakėlė akis ir kažką burbtelėjo. Šulinio svirtis, kurią parodė Einius, kilo šiapus kaimo tvoros. Matyt, tą šulinį naudojo gyvuliams girdyti.

– Baisi kupeta! – nerimo Einius. – Juk visai čia pat. Pasiimu Sartį, švilpt iki šulinio, pasižiūriu, ir atgal... A?..

Niekas jam nepritarė. Tik senis, primerkęs akis, tarytum suskaičiavo kaimo stogus ir pakinkavo galvą.

– Cho cho! – atsikrenkštė jis. – Narsuolis atsirado!

Einius palaikė tai pritarimu ir šoko į krūmus ieškoti savo Sarčio.

– Sūnau!.. – perspėdama sušuko Medeina. – Būk atsargus!.. Tik iki kaimo tvoros.

– Paikas vaikigalis! – suniurnėjo senis ir pakilo nuo laužo. – Ten piemenų šulinys. Gal bus įmetę ką prieš išeidami.

Einius jau vedėsi Sartį, kuris šiek tiek spyriojosi. Nebuvo patenkintas, kad jį atitraukia nuo geros ganiavos.

– Bene tu apie vandenį nusimanai? – tarė Mediveiša ir, sugriebęs arkliui už karčių stebėtinai vikriai atsidūrė balne. Einius tik švilptelėjo, nesitikėjęs tokio miklumo. Įstatęs koją į balnakilpę, atsisėdo prieš senį. Buvo patenkintas, jog neteks joti prie žmonių palikto kaimo vienam.

– Nagi!.. – suriko Mediveiša. – Pirmyn!

Palydėję akimis nutolstantį žirgą su dviem raiteliais, kol nutilo kanopų dundėjimas, visi susispietė aplink laužą.

– Gal atnešti dar žabų?.. – pakilo Eitminas.

Tuo metu iš tolo vėl atskriejo arklio kanopų gausmas.

– Jau grįžta!.. – apsidžiaugė Milda.

Medeina atsisuko į kaimo pusę. Sarčio su dviem raiteliais kažkodėl nesimatė.

– Palaukit!.. – Eitminas perspėdamas iškėlė pirštą. – Tai... tai ne vienas arklys!..

Išties, kiekvieną akimirką darėsi vis aiškiau, jog bilda daug kanopų. Narūnas su kitu kariu pašoko ir griebėsi ginklų.

– Visas būrys!.. – suriko Eitminas. – Vyrai, prie žirgų!.. Medeina, Junda, greičiau!.. Turim pasitraukti į mišką!

– Girdžiu bent dešimt žirgų, jei ne daugiau, – Narūnas jau buvo išsitraukęs kalaviją. – Atrodo, tame kelyje, kuriuo atjojom...

– Denk moteris, Narūnai!.. – įsakmiai suriko Eitminas.

Baimė pančiojo kojas, kai Junda, kliūdama už kupstų, bėgo prie savo kumelės. Ta ją išneš, nedaug buvo greitesnių žirgų.

– Dunda kaip griaustinis. Ai, prapuolėm! – sukliko Milda.

– O Einius? Dievai, kur Einius? – Medeinos balse pasigirdo jai nebūdinga baimė, kuri pristabdė Jundą. Jos ilgakojė kumelė rupšnojo tarp karklų žolę ir išgirdus triukšmą sukarpė ausim.

O trauktis laiko jau nebeliko.

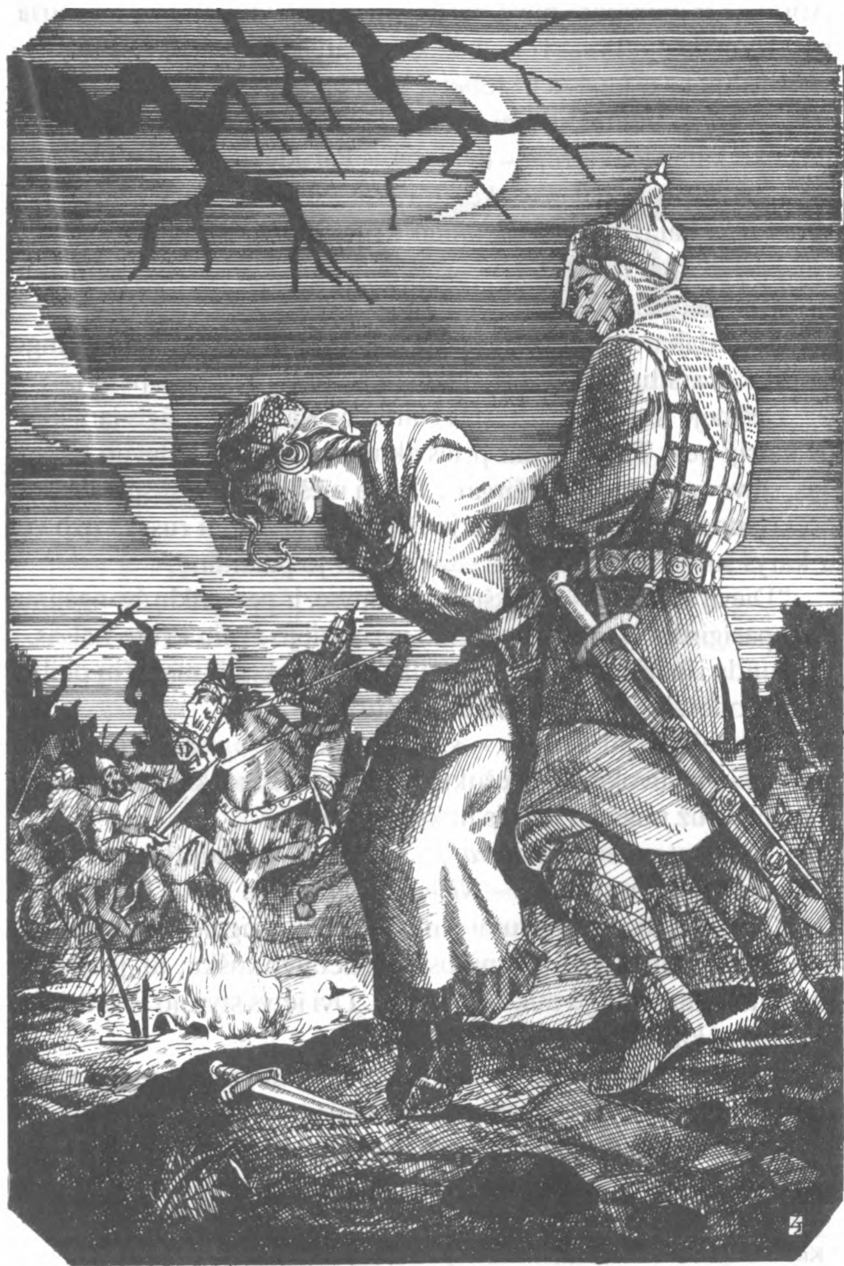
Iš eglyno išniro juodas raitelis. Jį sekė kiti du, už jų dar bent penki... Buvo aišku, kad jėgos nelygios. Svetimieji raiteliai jau išsisklaidė ir keturi jų pasuko lanku per pievą, atkirsdami kelią į mišką.

– *Vot oni!..* – skardžiai suriko gobtuvą ant veido užsismaukęs raitelis. – *Popalis!.. Slava Svarogu!..**

Junda sugriežė dantimis. Ji dar būtų galėjusi šokti į balną ir palšosios kumelės ilgos kojos būtų aplenkusios dabar juos lanku siaučiančius raitelius, tačiau palikti motinos ir Mildos ji negalėjo. Nerimo pilnomis akimis ji žvelgė į artėjančius raitelius. Vieni jų buvo iškėlę kalavijus, kiti po dešiniąja pažastim spaudė ietis.

---

* Štai jie!.. Pakliuvo!.. Šlovė Svarogui!.. (*Rus.*).

Apranga ir ginkluotė buvo pažįstami. Šitaip vilkėjo Pskovo kariai per Traupės puolimą. Ir kalba... Šaukiama buvo rusiškai!

Sustingus ir bejėgė ji stebėjo, kaip šuoliuoja artyn žirgai.

– Vyrai! Ventės dievai jus regi! – suriko Eitminas. Dešinėje jis laikė kalaviją, kairėje – dvi ietis. – Parodykit, ko verti!

Pirmieji raiteliai pasiekė stovyklą. Švilpdamos skriejo ietys, sudžeržgė kalavijai. Žvengdamas krito žirgas, ir rusas ritosi kūlversčiais iki pat rusenančio laužo. Narūnas jį prismeigė ietim.

Milda klykdama puolė prie Jundos ir apsikabino ją.

– Ne dabar... Paleisk!– suriko ši. Jai tratėjo dantys ir stingo krūtinė. Karštligiškai griebėsi kabančio prie juosmens peilio.

Dešinėje sudejavo sužeistas Narūnas. Kalavijo smūgis jam kliudė kairįjį petį. Ten, kur dar prieš akimirką, gynėsi kalaviju Eitminas, siuvo trys užpuolikų žirgai... Junda mėšlungiškai suspaudė peilio kriaunas, bet nebuvo jėgų jo ištraukti. Narūnui rusas kirto vėl ir karys susverdėjo. Kraujas sunkėsi per jo palaidinę.

"Dievų klaida!.." – šmėkštelėjo mintyse, ir per ginklų žvangėjimą tarsi pasigirdo Šventaragio slėnio vyriausiojo žynio Prūto balsas.

Junda iškėlė į viršų ranką su dar neištrauktu iš makščių peiliu.

– Kodėl?!. Kieno tai klaida? – suriko ji.

– Neleiskit jai šauti!.. – suspigo moters balsas. Kol Junda atsitokėjo ir suvokė, kad sušukta buvo lietuviškai, kažkas jau suko jai rankas už nugaros. Peilis nukrito į žolę.

– *Gdie eta dievka, katoraja?.. A, eta!* – barzdoto ruso balse pasigirdo lyg ir nuostaba. – *Ničevo, smazlivaja.* *

Kova jau baigėsi. Du rusai tempė tolyn nuo ugnies savo nudurtą bendrą. Narūnas gulėjo kniūbsčias, nebuvo aišku, ar jis gyvas. Eitmino kūnas gulėjo aukštoje žolėje. Dvi ietys styrojo iš krūtinės. Trečiajam kariui rišo rankas.

– *Rad poznakomica, krasavica!* ** – staiga suurzgė kažkas Jundai už nugaros. Ji atsisuko ir aiktelėjo.

Šito veido, net ir klaikiai pasikeitusio, ji taip pat niekad negalės užmiršti. Tai buvo Kuntienės tarnas Fiodoras.

---

* Kur ta mergiotė, kuri... A, šita? Nieko, nebjauri. (*Rus.*)

** Malonu susipažinti, gražuole! (*Rus.*).

12

Sudegintame kaime

– Ar ta mergšė jau kojų nebepavelka? – su panieka tarė Marfa, prijodama prie Fiodoro. Prisirišęs stora kanapine virve, jis tempė Jundą, kuri klupinėdama vilkosi iš paskos. Išsitaršę plaukai krito jai ant pečių, ir tik akys degė išblyškusiam veide.

– Gh!..– kreivai išsišiepė Fiodoras.– Tuoj nusprogs.

– Tai užmesk ją ant balno! Tiek jau to, negi gaišim laiką dėl tos stipenos! Nors tiek ir to kelio – mūsiškių kaimas turėtų būti už šito miško. Pasieksim jį dar prieš sutemas.

– Be reikalo taip žiauriai elgiesi su ta mergina, – tarstelėjo Jefrosimas, jojantis greta.

– Ji šėtono apsėsta, – atkirto Marfa. – O kas šėtono apsėstas, iš to pravartu šiek tiek jėgų išsunkti.

– Negalim gaišti dėl tavo užgaidų. Dabar mums reikia skubėti. Gerai, kad bent Nalšios karius pasiuntėm į Krėvą, – atsiduso Jefrosimas ir neramiai apsidairė tikrindamas, ar kas jų nesiveja. – Pasklis žinia, kad nudobėm pagonis, ir užsitrauksim audrą.

Marfa tik ranka numojo.

– Ten gi tuščia! Nesuprantu, kodėl tas kaimas apleistas, bet nebuvo ten nei blusos. Tai kas paskleis tą žinią? Užtat turim įkaitus... Taip, kaip ir žadėjau.

– Taigi, turim... – sumurmėjo Jefrosimas, pasikasydamas barzdą. Neatrodė, jog jį tai džiugintų. – Hm... Pasižvalgiau šiame krašte, pamačiau, kaip kovėsi tie vyrai... Ne kokie mainai kol kas. Du mūsiškiai žuvo ir du sužeisti. Už tas dvi moteris. O jos gi nei iš Deltuvos, nei iš Mindaugo valdų...

– Tu vis su savo abejonėm! – Marfa nepatenkinta kilstelėjo antakius. – Jos ne tik įkaitės... Jos raganos! Sakau tau, jos abi kaltos dėl Traupės... Dėl mano vaiko žūties.

Jefrosimas krenkštelėjo.

– Tai svarbu tau. O šviesiausiajam Borisui?

– Tas tavo Borisas irgi toliau nosies galo nemato, – metė Marfa. – Kas praėjusią žiemą atsibeldė plėšdami iki pat Naugardo? Žemaičiai! O kai turėsime įkaitus iš Žemaitijos...

– Dėl to ir sutikau joti, bet... – Jefrosimas prisimerkęs pažvelgė

į akiračio liniją. Mėlynai raudonas dangus pakraščiuose juodo ir blausėsi, artėjo naktis. – Toks nykus kraštas!.. Greičiau paliktume šitas kalvas ir išjotume į Rusios lygumas. Pas mus viskas kaip ant delno. O čia... Gerai, kad radom tą Mogilę. Kai pametėm šitų nekrikštų pėdsakus, maniau, jau viskas. O paskui atsirado lyg iš dangaus nukritę. Kokiais šunkeliais tas būrys keliavo, vieni kipšai žino. Gal skriste pelkę perskrido?..

– Tegu dabar paskraido! – burbtelėjo Marfa, piktai nužvelgdama belaisvius.

Fiodoras buvo užmetęs Jundą ant arklio tarsi maišą. Ilgi merginos plaukai beveik siekė kelio purvą, galva kresčiojo sulig kiekvienu judesiu. Medeinai buvo sunku matyti dukros kančias, bet ji nenukreipė savo žvilgsnio. Padėti dabar niekuo negalėjo, tik stengėsi bent mintimis suteikti dukrai stiprybės. Jai pačiai sekėsi mažumėlę geriau, jos su Milda jojo ant savo žirgų, tegu ir surištomis rankomis. "O nepalaidotas Eitmino kūnas dabar guli ties ištuštėjusiu kaimu,– atsiduso Medeina. – Savo du kritusius rusai bent greitomis pakišo po velėna.– Ji papurtė galvą. – O Einius... Likimo dievaite, kur Einius?!. – vos nesudejavo Medeina. Pažvelgusi į atšiaurius šalia jojančių veidus, ji susitvardė. – Niekas šioj žemėj nevyksta be dievų valios, – sušnibždėjo ramindama save. – Visa tai anksčiau ar vėliau pasibaigs. Tik reikia turėti kantrybės ir išnaudoti likimo teikiamas progas..."

Du Eitmino kariai, taip pat surištomis rankomis ir akylai sergstimi, jojo moterims iš paskos. Ant Narūno palaidinės vis labiau plėtėsi raudona dėmė, bet jis, sukandęs dantis, kentė.

– Gal leistum man jį perrišti?.. – kreipėsi Medeina į greta jojantį rusą. Šis papurtė galvą.

– *Ne panimaju!* * – atkirto.

– Ko ta moteris nori? – riktelėjo Marfa.

Medeina pakartojo. Marfa akimirką patylėjo, nužvelgė sužeistą karį, paskui įdėmiai pasižiūrėjo į Medeiną ir tarė:

– Dėl to jau tikrai nestosim. Kai atjosim į kaimą, gal...

Ji atsuko Medeinai nugarą ir spustelėjo pentinais žirgą.

---

* Nesuprantu! (*Rus.*)

Milda sielvartingai atsiduso.

– Man atrodo, – vos girdimai sušnibždėjo ji, – kad nebeturiu vėlės. Krūtinėje tuščia. Man šalta ir baisu.

– Ką tu, ką tu, vaike. – Medeina norėjo prijojusi paliesti Mildos kaktą delnu, bet, atsiminusi, kad rankos surištos, tik atsiduso. – Neįsileisk į širdį Slogutės. Pasitikėk tąja, kuri laiko savo rankose visus likimo siūlus. Ji stipresnė už baimės deivę.

Milda pažvelgė į Jundą, plaukais šluojančią kelią, ir neištvėrusi apsiašarojo.

– Geriau jau mane šitaip vilktų, – sukūkčiojo. – Mano plaukai striukesni ir niekam tikę, ploni lyg voratinklis... Niekam jų nebūtų gaila. O dabar... – Ji nurijo ašarą ir sumurmėjo: – Negaliu žiūrėti, taip širdį skauda.

Medeina nuleido galvą, bet tuoj pat pakėlė vėl. Jos akys buvo sausos.

Kairėje liko pelkė, ir miškas pradėjo retėti. Rusų kaimas turėjo būti visai nebetoli. Beliko užjoti į neaukštą kalvą ir nusileisti takeliu nuo stataus skardžio.

Suplukusių arklių šonai garavo, kanopos klimpo į težią dirvą. Nelengvas jiems teko kelias iki Vilniaus, o paskutinę dieną juos ginė be jokio gailesčio ir beveik be pašaro. Viena įkritusiais šonais kumelė staiga užvertė galvą, sušnarpštė ir bejėgiškai virto ant šono. To nesitikėjęs raitelis nespėjo iš balnakilpių ištraukti kojų.

– *Vot čiort!..* – suriko kapanodamasis. – *Padnimajsia, skatina!..**

Arklys tik sutrūkčiojo kojomis. Iš snukio dribo baltos putos.

– Galas tavo ristūnui, – prijojęs tarė Jefrosimas ir palingavo galvą. – Reikia pailsinti žirgus, nes visi tuoj kanopas pakratys.

Raitelis vargais negalais išlaisvino arklio prispaustą koją.

– Velniai griebtų!.. – vėl nusikeikė. – Kelionės vidurys, o jau likau be arklio!..

– Nieko, kaime surasim. – Jefrosimas paragino savo juodbėrį

* Tai velnias! Kelkis, gyvuly!.. (*Rus.*)

ir nujojo, dar šūktelėjęs per petį: – O kaimas visai greta. Pasieksi ir pėsčias!..

Raitelis piktai atsikrenkštė, bet neliko kas darą, ir jis paklusniai nukėblino paskui būrį, kylantį į kalvą.

Pirmasis, užjojęs į viršų, riktelėjo taip garsiai, kad visi griebėsi už ginklų.

– Kas? Kas ten? – pasigirdo balsai.

– Nebėra!.. – sušuko raitelis. – Nebeliko...

– Ko nebėra? – sunerimo Marfa. – Ką jis ten šūkalioja?

– Kaimo nebėr... Sudegintas!

Arčiau prijoję jau šoko nuo žirgų, nes taip galėjo greičiau pasiekti kalvos viršūnę. Marfa negailestingai perliejo rimbu savo kumelę. Nuo skardžio atsivėrė kraupus vaizdas. Ten, kur anksčiau stovėjo trobelės, dabar riogsojo tik nuodėgulių krūvos. Nebaigtas gynybinis aptvaras vietomis buvo išverstas, vietomis apanglėjęs,– akivaizdžiai buvo stengtasi sudeginti ir jį. Liko tik koks trečdalis ir priedangos dabar jis neteikė jokios. Net nuo skardžio viršaus matėsi galvijų ir arklių lavonai. Arčiau kaimo augantys medžiai juodavo nuo varnų, girdėjosi jų piktas kranksėjimas.

– Prakeikimas!.. – išsprūdo Jefrosimui pro sukąstus dantis. – Per vėlai... Per vėlai atvykom.

Marfa įtūžusi trenkė kumščiu per balno ragą.

– Sakai, per vėlai? Norėtum ir tu ten drybsoti? – beveik spiegė ji. – Matai, su kuo čia turi reikalą? Matai dabar pats, ar vis dar ne? O tu: aš persūdau, aš per žiauriai su ta prakeikta pagonių ragana... Pats dabar matai.

Jefrosimas pavargęs numojo ranka:

– Ne tavo raganos tai padarė! Ko gero, tas popas su savo prakeikimais užsitraukė kerštą. Gaila žmonių...

Jis atsiduso ir apžvelgė skardžio viršūnę pasiekusius raitelius. Visi, įskaitant ir belaisvius, su nuostaba ir pasibaisėjimu žvelgė apačion.

– Reikėtų kuo greičiau keliauti namo, bet pailsėti būtina, – tarsi sau, tarsi kitiems kalbėjo Jefrosimas. – Ką tik krito vienas arklys. Kiti vos kanopas krutina. Jei nepailsėsim nors kiek – į Pskovą

teks eiti pėsčiomis. Jei mus pasivijęs pagonys neužkapos, žinoma. Ten apačioje vis šiokia tokia priedanga.

Marfa kramtė lūpą. Praėjus pykčiui ją užvaldė baimė. Nors apačioje išskyrus varnas nesimatė nei gyvos dvasios, tie, kurie išžudė kaimą, galėjo būti nelabai toli. Aplinkinis miškas ir pelkė atrodė tarsi būtų pritvinkę pavojaus. Raudonas gaisas danguje driekėsi virš sudegusio kaimo nelyg kraujo pėdsakas.

Tačiau Jefrosimas buvo teisus. Užteko mesti akį į arklius.

– Ką gi, – nenorom sutiko Marfa. – Bus gera ir ši vieta. Vyrų gi mums nestinga.

Būrys palengva nusileido krūmokšniais apaugusiu šlaitu ir ėmė artintis prie kaimo. Belaisvės jojo viduryje. Marfos žvilgsnis, sviestas į jas, buvo niūrus ir grėsmingas. Atrodė, lyg ji kažką įtemptai galvotų.

Iš arčiau vaizdas buvo dar gūdesnis. Styrojo nuodėguliai, mėtėsi sutrypti namų apyvokos daiktai, pažirusių puodų šukės. Virš jų piktai kranksėdamos juodais pulkais skraidė varnos. Trenkė degėsiais ir dvėseliena. Sprendžiant iš išpampusių arklių lavonų, antpuolis įvyko ne vėliau kaip prieš dvi savaites. Niūriai besižvalgydami, jie perjojo per kaimą, kur naikinimo žymių buvo daugiausia. Sustojo prie išlikusios sutvirtinimų dalies.

– O kur žmonės? – paklausė vienas iš karių. – Ar kas pastebėjot žmonių lavonus?

– Girdėjau, kad pagonys juos ėda...

– Nebūk kvailas. Degina jie.

– Tai savus. Gal pabėgo?

– Kas tau pabėgs... Matai, net nesigynė.

Iš tikrųjų, plotas prie gynybinės užtvaros buvo visai tuščias. Jei būtų gintasi, žmonės būtų čia subėgę ir būtų likę kokie nors pėdsakai. Atrodė, jog kaimas buvo užkluptas visai netikėtai, o gynybinė siena apgriauta puolimui jau pasibaigus.

Niūriai tylėdami, pskoviečiai nubalnojo arklius ir, trumpai supančioję, paleido prie pat išlikusios užtvaros. Jefrosimas su keliais vyrais, išsitraukę kalavijus, nuėjo apžiūrėti, kas liko iš sudeginto kaimo.

Medeina ir Milda tebesėdėjo ant arklių. Jų surištos rankos vis dar buvo pritvirtintos virvėmis prie balnų. Permesta per balną Junda nejudėjo, atrodė tarsi negyva.

Marfa piktai išsišiepė, žvelgdama į belaisves, ir tarė Fiodorui, it šešėlis atslinkusiam įkandin:

– Nukelk jas nuo arklių. Rankų neatrišk.

Fiodoras, pasiėmęs peilį, priėjo prie Mildos. Ši net suvirpėjo, kai geležtė blyksteldama palietė virves prie balno.

Baigęs narplioti pančius, Fiodoras ištiesė savo meškiškas letenas, čiupo tarnaitę už liemens ir, iškėlęs lyg kokį daiktą, sviedė šalin. Milda parkrito, surištomis rankomis remdamasi į žemę, ir susiraukė iš skausmo. Ne ką geriau kreivasprandis Marfos patikėtinis būtų pasielgęs ir su Medeina, bet, matyt, pabūgęs jos žvilgsnio, stumtelėjo kiek atsargiau. Moteris tik kluptelėjo ir tuoj pat atsitiesė.

Priėjęs prie Jundos, Fiodoras nuožmiai išsiviepė, išvydęs, kaip ūmai išbalo jos ir taip išblyškęs veidas. Nupjovęs virves, lėtai ištiesė rankas, neskubėdamas suėmė ją per juosmenį. Pakėlė, pažvelgė jai į akis.

– Gh!.. – suurzgė ir išsiviepė dar kartą.

Marfa piktai suriko:

– Baik čiupinėtis! Drėbk tą raganą žemėn, kad dantys subarškėtų!..

Fiodoras gūžtelėjo pečiais, kažką sumurmėjo sau į barzdą, bet paklausė. Griūdama Junda skaudžiai užsigavo alkūnę į apdegusį sienoją. Tyliai aiktelėjus, ji prikando lūpą.

– Didelės ugnies nekurkit, – tarė vyrams grįžęs iš žvalgybos Jefrosimas. – Kad nei liepsna, nei juolab dūmai neišduotų mūsų stovyklos.

– Vėjo nėra, o dūmų kvapo ir taip čia su kaupu, – metė broliui Marfa. – Tie prakeikti kietakakčiai pagonys amžinai dūmuose prasmilkę.

– Jų kraštas, jų ir dūmai, – keistai atsakė Jefrosimas. – Atrodo, aš radau tėvą Spiridoną. Gal ir kitus...

– Kur jie? – krūptelėjo Marfa.

– Tarp statomos cerkvės pamatų... Panašu, kad ten kapai supilti. Kast nekasiau patikrinti.

– Pamanyk! Kapai!.. – Marfos veidą trumpam nutvieskė tarsi gailestis, bet ji tuojau pat susiraukė. – Tam tavo Spiridonui trūko pagarbos aukštesnio luomo žmonėms. Tai ne tėvas Kirilas... Tu tvarkykis, o aš eisiu persimesti žodeliu su Fiodoru.

– Nesuprantu, apie ką tu gali šnekėtis su tuo nepilnapročiu, – Jefrosimas rišo savo juodbėrį prie kuproto beržo. Reikėjo eiti patikrinti, kaip vyrai ruošia stovyklą prie netoliese esančios pelkės, tačiau Jefrosimas nusišluostė šaltą prakaitą nuo kaktos ir atsilošė, prisiglausdamas nugara prie grublėto beržo kamieno.

13

Slogi naktis

Vėjas ūžavo ir šnarino pirkios stogo šiaudus – atrodė, lyg kažkas kepurnėtųsi kraigu. Matyt, gyventojų buvo ruoštasi žiemai – pro langą, uždengtą ištempta jaučio pūsle, nepūtė, plyšiai tarp sienojų kietai užkaišioti sausomis samanomis. Tik pro aukštinį, atidarytą, kad išeitų iš ugniavietės kylą dūmai, traukė nestiprus skersvėjis.

Einius su seniu, sutūpę prie plevenančios liepsnelės, šildėsi rankas. Ugnies atšvaitai mirgėjo jų veiduose, o liepsnai smarkiau plykstelėjus, iš tamsos išnirdavo niūrūs trobos kampai – gultas su bet kaip sublokštais kailiais, seni mediniai rykai, nedidelis gardelis – jame turbūt buvo laikomi naminiai paukščiai. Ant aslos gulėjo perskilęs molinis dubuo. Viena jo pusė buvo sugurinta į trupinius – veikiausiai atsistota stambaus ir sunkaus žmogaus.

Lauke suprunkštė žirgas ir pakratė galvą – suskambo varinėm skardelėm apsiūtos kamanos.

– Mano motina... – sulemeno Einius ir šniurkštelėjo nosim. – Ir Junda... Jos... jos abi... Ir aš niekuo negalėjau padėti... Niekuo.

Senis užjausdamas palingavo galvą.

– Tikrai nieko nebūtum galėjęs padaryti. Tiktai pats žūtum, kaip tas vargšas Eitminas. Bet jaučiu, kad joms nieko blogo nenutiks. Nebent...

Jis nutilo ir susimąstė.

Einius sunerimo.

– Kas?.. – bailiai paklausė. – Kas – nebent?

– Toji kikenanti mergiūkštė... – lėtai ištarė senis. – Šitoji... kaip ją...

– Milda?.. – įsiterpė Einius.

– Hm... Milda, – tarė senis ir kietai sučiaupė lūpas. – Dėl jos tai nežinia.

– Kaip? Kodėl? – vėl pašoko Einius.

Senis liūdnai vyptelėjo.

– Nes mačiau mirties griovelį, – sumurmėjo jis. – Labai ryškų mirties griovelį tarpuaky...

Einius nutilo ir nuleido akis. Akys tvino ašaromis ir jis nenorėjo, kad šis keistas senis tai matytų. Vogčiomis nusišluostė rankove.

Senis apsimetė to nepastebėjęs ir toliau ramiai žarstė žarijas. Paskui lyg niekur nieko burbtelėjo:

– Reikėtų vėdarą pralinksminti. Kažin, ar yra čia ko valgomo?..

Einius nusipurtė.

– Nė už ką! – sušuko jis. – Nė už ką neimsiu į burną nieko, rasto šitame kaime!..

– Vėlėms žmonių maistas nerūpi. Kaukams ir žempačiams taip, tie tai mėgsta paskanauti. Bet jų čia irgi neliko, – Medìveiša stenėdamas atsistojo. Ant pečių jis buvo užsimetęs vieną iš pirkioj rastų kailių, šiek tiek išdužusį, bet dar pakankamai šiltą vilkenų apsiaustą. – Nebijok, vaikiūkšti. Geriau eikim paieškoti, kas valgomo užsilikę. Žmonės iš čia paspruko, pasiėmę tik reikalingiausius daiktus. Taigi bent grūdų turėjo likti. Na, kaip sau nori, o aš eisiu paieškosiu.

– Aš čia nebūsiu! – sukliko pašokdamas Einius. – Aš turiu gelbėti savo seserį ir motiną!.. Reikia rasti pagalbą! Jojam kuo greičiau!

Senis piktai dėbtelėjo į jį.

– Nutilk, kvailas vaike, – tarė jis griežtai. – Kur dėsies naktį alkanas ir iškrikęs?.. Duok ir arkliui pailsėt. Sartis tvirtas, bet dabar vos kanopas pavelka. Įvirsit patamsiais kur į griovį ir abu kojas pakratysit.

Einius atsisėdo, vos sulaikydamas ašaras.

– Ir prie ugnies visą laiką nesėdėk, – jau kiek švelniau burbtelėjo senis. – Eik, paieškosi ko verto mūsų nakvynei.

Jis apsisuko ir sunkiai, lyg nešdamas naštą, pasuko durų link.

– Aš einu kaimo pakraštin, – tarė jis, – o tu apžiūrėk artimesnes trobas. Gal aptiksi pamirštą vištą ar antį.

– Niekur aš neisiu, – burbtelėjo Einius ir atsitūpė prie ugniavietės. Blėstanti liepsna metė vis silpnesnius atšvaitus ant sienų, ir sunki tamsa leidosi vis žemiau, grasindama suspausti ir pritrėkšti. Vėjas vėl garsiai sušnarino stogo šiaudus, – atrodė, pats Poklius sklaido juos šaltomis numirėlio rankomis ir, niūriai šypsodamasis, žvelgia pro aukštinio skylę į susigūžusį Einių.

Jam pasidarė baisu.

“Gal tikrai geriau eisiu, pavaikščiosiu po pirkias,” – pagalvojo jis ir skubiai atsistojo. Metęs į ugnį šakalių, vieną ilgesnį pasiėmė kaip deglą ir išėjo.

Tiesiai už slenksčio vos neįlipo į lipnią balą. “Kraujas!” – šovė mintis, ir Einius visas nutirpo. Brūkštelėjęs pirštu per padą, pakėlė ranką prie nosies ir pauostė. Dvelkė saldžia neišrūgusia misa.

Vieną trobą jis iškart panoro aplenkti, nes prie durų gulėjo numestas peilis aprūdijusia geležte. Einiui tai pasirodė blogas ženklas. Vis dėlto susitvardęs jis pravėrė suklypusias pušines duris ir sustingo ant slenksčio, sulaikęs kvapą.

Buvo tylu, tik vėjas, atsivijęs Einių, pačiupo jo apsiausto skvernus ir pakėlė į viršų, o deglas vos neužgeso.

Uždaręs duris, Einius apsižvalgė. Troba buvo lyg ir geresnė, vietoj atviros ugniavietės kampe stovėjo židinys, pora gerų uosinių suolų ir ilgas stalas, palubėj kybojo drobiniai maišeliai su vaistingosiomis žolėmis, kartokas jų kvapas sklaidėsi šaltoje prieblandoje. Ant gulto, sumesti vienas ant kito, gulėjo keletas kailių. Einiaus akį patraukė neįprastas vieno plaukas – kažkoks rusvai raudonas. Susidomėjęs priėjo arčiau.

– Hm ... – tarė, pasilenkęs prie kailio. – Nei lapė, nei voverė. Gal nudažyta debesylo nuoviru?.. O kas ten po juo? Kiaunė ar žebenkštis?..

Jis nusviedė kailį ant aslos, pakilnojo rankose voverių kailiukų antklodę ir, nusprendęs, kad ji verta dėmesio, pametė sau po kojomis. Jau buvo beimąs trečiajį, kai ištiesta ranka sustingo ore.

Iš po trečiojo kailio kyšojo pamėlusi plaštaka.

Einius vos neišmetė deglo.

– Lavonas... – sulemeno išbalęs.

Jį sustingdė siaubas.

“Aš tuoj numirsiu, – drebėdamas pagalvojo. – Mama! Aš nenoriu!.. nenoriu!..”

Jis lėtai nudengė paskutinįjį kailį, jau susitaikęs su mintim, kad pamatys pajuodusį, traukulių iškreiptą, o gal ir žiurkių apgraužtą veidą.

Plačiai atvertos baltos akys pervėrė jį paties Pokliaus žvilgsniu.

Einius norėjo surikti, bet joks garsas neišsprūdo iš lūpų.

"Čia gi senis!.. – šmėkštelėjo galvoj. – Ne! Čia tas kitas!.. Mediveišos akys ne tokios!.. Gal jis negyvas? Numirėlis!"

"Numirėlis", paneigdamas jo mintis, kreivai nusišypsojo ir ėmė keltis. Einius suriko nesavu balsu ir puolė prie durų.

Vėjas vėl pačiupo jo apsiaustą ir susuko skvernus.

Einius paknopstomis pasileido prie pirkios, kur su Mediveiša kūreno ugnį. Buvo baisu, krėtė drebulys, atrodė, kad kažkas šaltais pirštais taikstosi griebti už gerklės.

Įvirtęs į trobą, vėl vos nesušuko.

Ugnis taikiai degė ugniakure, laižydama ant vąšo pakabinto katiliuko šonus, o šalia, maišydamas rupius miltus mediniam dubeny, tupėjo Mediveiša ir kažką murmėjo sau po nosimi. Išgirdęs Einių, atsisuko. Jo primerktos akys buvo gyvos. Šitai Einius dabar matė labai aiškiai.

– Virsiu putrą, – paaiškino. – Radau čia netoli visą aruodą ruginių miltų ... O tu ko drebi, lyg laumės vytas nepavytas, a?..

Einius pasitraukė atatupstas. Senio akys buvo rainos, su tamsiais vyzdžiais, kuriuose atsispindėjo ugnies atšvaitai. Kitkuo jis beveik nesiskyrė nuo aptiktojo anoje troboje.

– Ten... senis baltomis akimis, – sumurmėjo jis.

Mediveiša sukluso.

– Kas?.. Kas toks?.. – liovėsi maišęs putrą. – Kokiomis akimis?..

– Baltomis kaip sukrešęs pienas... Baisiomis.

Senis suraukė kaktą.

– Viešpatie Praamžiau, nejau žlibius Preivilas bus atsidanginęs!.. – sušuko jis. – Užuodžia nelaimę kaip lapė maitą. Kaukai jį atskraidino ar ką? Mes gi arkliais atjojom...O jis? Žino kitus kelius tas pelkių smelkė.

Užsidegęs nuo ugniakuro ilgą šakalį, mostelėjo juo kaip kalaviju ir griežtai tarė:

– Eime pažiūrėti!.. Rodyk kelią.

Du deglai nuplaukė per juodą naktį kaip ugninės Gabijos akys.

Varstydamas praviras trobos duris, ūkavo vėjas. Rodėsi, kad jis šaiposi iš sunerimusių nakvynininkų.

– Nieko nėra, – pakėlęs deglą virš galvos, tarė senis.

Matėsi tik išmėtyti kailiai ir šiaudų draikanos.

Einius pasitrynė rankove akis.

– Bet jis čia buvo!.. – sušuko.

Senis paėmė berniūkštį už skverno ir, stumtelėjęs durų link, nepiktai tarė:

– Nieko baisaus, gal pasivaideno. Grįžkim į trobą, užsrėbsim karštimo, o iš ryto pagalvosim, ką daryti.

– Reikia sekti užpuolikų pėdomis!.. – sušuko Einius. – O gal... Gal net dabar galim išjoti? – maldaudamas tarė jis. – Su deglais...

Senis papurtė galvą.

– Mums reikia daugiau ir žmonių, ir žirgų, – pasakė susimąstęs.

Uždaręs duris, jis pirmas nuėjo trobos, kur jie nakvojo, link.

Einiui neliko kas bedarą, tik sekti iš paskos.

Ugniavietės šiluma migdė, nuovargis darė savo – Einiaus blakstienas sulipdė snaudulys. Besimerkiančios akys dar matė, kaip senis griozdėsi rykų pristatytame kampe, o radęs įskilusį liepinį kaušelį, panardino į kubilą, ištraukė ir šliūkštelėjo į katiliuką. Sušnypštė aplieta liepsna.

Susirietęs prie ugniakuro, Einius užmigo.

– Tai nestiprus vaikigalis!.. Jau nuėjo į miegonis, – sumurmėjo senis. – Tegu jau... Kol gali, tegu miega.

Jis pasigrabaliojo po kišenes. Atvertęs drabužio klostę, išsitraukė pajuodavusią molinę pypkę ir nešvarų drobinį maišelį. Prisikišęs prie nosies, pauostė. Veidu nuslinko pasitenkinimo šešėlis.

– Hm... – tarė sau. – Geros kaukoro šaknelės, geros. Pamaišius su laumiarykščių lapais, trenkia galvon kaip Perkūnas...

Jis baikščiai apsidairė.

– Gal tam pampliui ir pasivaideno, – burbtelėjo. – Nenorėčiau sutikt čia Preivilo. Pasiutęs jis kaip angis. Kanda, nežiūrėdamas kur. Kai nusprogs, Giltinei bus tikras lobis: šitiek nuodų!..

Prikimšęs pypkę žolėmis iš maišelio, užsidegė nuo žarijos ir įtraukė pirmą dūmą. Balana pamaišė užvirusią putrą.

– Geros šaknelės, geros, – sukikeno, vis godžiau čiulpdamas pypkės kotą.

Netrukus Mediveišos akys apsidrumstė, žvilgsnis išblėso.

– Ai ai, – tarė jis, linguodamas gauruotą galvą, – negerai elgiesi, Mediveiša, negerai. Negarbini Didžiosios Motinos, neatsiskiri nuo šito pasaulio ir neužsidarai pelkynuose iki paskutinio atodūsio... Kas gi man šitie žmonės? Kodėl turiu jiems padėti?.. Nepadėk, Mediveiša, nepadėk. Didžioji Motina supras tave...

Putra vis garsiau pliupsėjo ir veržėsi per kraštus, bet Mediveiša to nebematė. Įsmeigęs drumstą žvilgsnį į raudonas žarijas, murmėjo ir lingavo galvą, vis minėdamas Didžiąją Motiną.

Todėl ir neišgirdo atsargaus durų virstelėjimo, neišvydo piktai persikreipusio veido, šmėkštelėjusio plyšy. Įsiveržęs vėjo gūsis pakėlė virš ugnies žiežirbų spiečių, suplaikstė senio plaukus, durys užsivėrė, ir vėl pasidarė tylu ir tamsu, tik lauke nerimastingai sužvingo žirgas, kanopa dunkteldamas į sieną.

– Pašaukit Marfą! – garsiai reikalavo Medeina. – Atriškit man rankas! Reikia perrišti Narūno žaizdą...

Belaisvius saugantis rusas įtariai dirstelėjo į ją.

Milda šniurkščiodama surištomis rankomis stengėsi suglostyti susivėlusius, purvinus Jundos plaukus ir bandė pasidėti jos galvą sau ant kelių. Belaisviai kariai sėdėjo nuo jų per kokį penketą žingsnių, ir Medeina tamsoj niekaip neįstengė įžiūrėti, kuris iš jų guli, kuris sėdi, atsirėmęs nugara medžio kamieno.

"Jei žaizda gili, vaikinas nukraujuos", – Medeina pajudino surištas rankas ir sušuko:

– Marfa!.. Pašaukit man Marfą...

– *Ne šumi, jazyčnica, čtob tebia!..** – sušnypštė pskovietis, išsitraukdamas kalaviją.

"Negi išdrįstų?!." – su nuostaba pagalvojo Medeina.

– *Ni slova, ni šagu!..* – tarė rusas, vėl įsikišdamas kalaviją į makštis. – *A to pažalеješ!..* **

---

* Netriukšmauk, pagone, kad tave kur!.. *(Rus.)*
** Nė žodžio, nė žingsnio!.. Kitaip pasigailėsi!.. *(Rus.)*

Medeina užmerkė akis.

"Jei galėčiau, dalį savo gyvybės dabar atiduočiau Narūnui, – sausomis lūpomis sušnibždėjo ji. – Ak, jeigu tai būtų įmanoma... Žemyna motin, ir tu, Metėle, spalvų valdove, paimkit pusę mano sveikatos, atiduokit sužeistam vaikui..."

Jai staiga pasidarė silpna, tarsi Žemyna iš tiesų būtų išgirdusi prašymą, ir Medeina nė pati nepajuto, kaip jos galva nulinko į drėgną žolę. Kažkas užmetė jai ant pečių apsiaustą, ir moters akis sulipdė snaudulys.

Paryčiais, visa drebėdama nuo šalčio, ji atsibudo. Gėlė galvą, akyse raibo. Pirma, ką ji išvydo, buvo tuščias išgulėtas plotas prieš akis. Abu belaisviai kariai buvo dingę.

Už krūmų pasigirdo balsai. Medeina įtempė klausą, bet jai teko nusivilti – kalbėjosi rusų šnekta. Vyriškas ir moteriškas balsai.

– *Kogda ty eto zdelal?** – šiurkščiai klausė moteriškas balsas.

Medeina krūptelėjo. Marfa!..

– *Nočju. Vse zasnuli, i ja...* ** – atsiliepė kimus vyriškas.

– *Gde spriatal?* ***

– *Priviazal kameško, i v baloto!* **** – sumurmėjo kimusis balsas.

Stojo tyla.

– *Charašo, Fiodor,* – moters balse pasigirdo pikto džiaugsmo gaidelė. – *Ty u menia maladiec!..*******

Sutraškėjo šakelės po kojomis, netoliese suprunkštė arklys. Pro šakas jau sruvo pilkas priešaušris.

Medeina pažvelgė į tuščią plotą prieš akis. Ausyse jai tebeaidėjo balsai. Žodžių ji nesuprato, bet prasmė aiškėjo pati.

Ji pakėlė surištas rankas prie burnos, sulaikydama beišsiveržiantį riksmą, ir priglaudė galvą prie žemės.

---

* Kada tu tai padarei? *(Rus.)*

** Naktį. Visi užmigo, ir aš... *(Rus.)*

*** Kur paslėpei? *(Rus.)*

**** Pririšau akmenį, ir į pelkę! *(Rus.)*

***** Gerai, Fiodorai. Tu mano šaunuolis!.. *(Rus.)*

– Tie du niekšai paspruko! – tarė Marfa piktai. – Tiesiog neįsivaizduoju, kaip jiems pasisekė tai padaryti. Žalčių veislė!..

Jefrosimas stebėdamasis pakraipė galvą.

– Neįtikėtina, – burbtelėjo jis. – Vienas jų buvo sunkiai sužeistas.

– Sužeistas? – paniekinančiai numojo Marfa. – Koks ten sužeidimas!.. Suvaidinta, ir tiek!

– Sužeistas ir... Hm... – Jefrosimas tiriančiai pažvelgė į Marfą, nes patikėti tuo, ką ji pasakojo, jam buvo sunku. Jį dabar kankino slogus jausmas, jog sesuo, kaip būdavo nuo pat vaikystės, jį apgaudinėja. – Negerai, labai negerai. Dabar tai tikrai neįmanoma vykti į Krėvą.

– Nieko ten mums ir nereikia, – pasigavo jo žodžius Marfa. – Sučiupome tas dvi raganas...

– Taip, bet nauda iš to nedidelė... – Jefrosimas pažvelgė į sienos likučius, virš kurių jau kybojo blyški rudens saulė. Žvilgsnis sustojo ties belaisvėmis. Išbalusios Jundos lūpos buvo vos vos pravertos, tarsi merginai trūktų oro.

– Reikės joti kiek žirgai įkerta... – tęsė Jefrosimas, susirūpinusiu žvilgsniu apvesdamas išgriautą kaimą. – O arklių trūksta. Galvojau naktį, jog iš to vis tiek nieko nebus. Vanduo su aliejum nesimaišo... Štai prieš kiek metų pradėjai čia traukti mūsų žmones, ir kas liko? Keli kauburėliai prie nepastatytos cerkvės...

Marfa įsiuto. Jos akys blykstelėjo.

– Ką?!. Kad aš stengiaus skleisti tikrąjį tikėjimą, tu mane dar drįsti kaltinti? – suriko ji. – Tai šėtonui padedant taip įvyko. Atkeršysiu!

– Vien dėl tavo keršto negaliu statyti į pavojų tiek vyrų gyvybių,– ramiai, bet tvirtai tęsė Jefrosimas. – Du krito, o vienas iš sužeistųjų labai silpnas. Jam reikės neštuvų, tai dar du arkliai. Aš manau štai kaip – paleiskime tas moteris, o su jų arkliais, be tos papildomos naštos kaip nors praspruksime pro Nalšią.

Marfos veidą užliejo tamsus raudonis.

– Tu šitas raganas vadini moterimis? – iškošė ji pro dantis. –

Ar tu suvoki, ką jos padarys, vos išsilaisvinusios iš pančių?..– Ji stabtelėjo, nes balsas virpėjo: – Pasišauks visus pagoniškus velnius pagalbon!.. Ta, vyresnioji, rankų ženklais gali iškviesti patį pragaro valdovą!.. O jaunesniajai net ir to nereikia. Šėtonas ją visą laiką apsėdęs.

Jefrosimas netikėdamas pakraipė galvą.

– Tos vyresniosios moters akys panašios į švento Georgijaus vienuolyno motinėlės Anastasijos akis, – susimąstęs tarė jis. – Toks pat ramumas. O jaunesnioji... Ji visai tarsi...

– Apsaugok, Viešpatie, nuo vyrų kvailumo! – neleido jam tęsti Marfa. – Jei merga vypteli, jei jos užpakalis apvalainas, tai vyrai pasidaro lyg ką tik atvesti šuniukai!.. Ji ragana, sakau tau. Ragana! Pražudė Tolvaikį, pražudys ir mus. Bet aš to neleisiu!

– Kokia dar ragana? Mergina, ir viskas!– Jefrosimas jautėsi pavargęs ir ginčytis su seserim nebeturėjo jėgų. – Mums reikia keliauti ir aš jau nusprendžiau, kad geriausiai bus jas paleisti.

– Niekad! Niekad!... – Marfa taip suspiegė, kad net netoliese besišlaistantis Fiodoras sunerimęs atsigręžė į juos. Rankoje jis laikė kirvį – matyt, skaldė laužui apdegusius rąstelius.

– Niekad!.. – jau tyliau pakartojo Marfa. – Niekad jos nebus paleistos... O jei negalime jų imti kartu, tai reikia pakarti čia pat!

– Pakarti? – šito Jefrosimas nesitikėjo. – Už ką?

– Jos raganos! Jos velnio apsėstos! Tokias Pskove karia... O gal tu ne Pskovo kniaziaus patarėjas, kad nežinai?

– Pakaria po teismo... Po įrodymų. – Jefrosimas nutilo, svarstydamas naują sesers pasiūlymą, net prikando lūpą. Kai kas jam pradėjo aiškėti. – Tai gal tu iš pat pradžių tą buvai sumaniusi? Ir trenkėmės mes į Lietuvą ne tam, kad būtų paimti įkaitai, o kad tu galėtum tas moteris pakarti?

– Už tai, kad jos raganos, susidėjusios su nelabuoju.

– Tik dėl to, jog tu užsigeidei keršto, sukorėm tokį kelią?

– Dėl teisybės, tu varganas mulki... Ir jos tu man neatimsi.

– Teisybės... – sušnibždėjo Jefrosimas. Tas žodis čia nuskambėjo nejaukiai ir keistai. Jis vėl atsigręžė į belaisves. Junda tarsi nujausdama, apie ką šnekama, pakėlė galvą. Klausiantis mėlynų akių

žvilgsnis įsmigo pskoviečiui tiesiai į širdį. Iš ryto padedant Mildai ji spėjo nusivalyti kelionės dulkes. Prieš tai nebuvo progos įsižiūrėti į Marfos sūnaus nuotaką ir įsitikinti, kokia ji graži.

– *Počemu ty ubila svojevo ženicha?..* – paklausė jis. – Išversk jai tai.

– Kodėl nužudei savo sužadėtinį? – sušnypštė Marfa, įremdama tulžies kupinas akis į Jundą.

Ši krūptelėjo ir nustebusi pažvelgė į Marfą, paskui – į Jefrosimą.

– Mus užpuolė, ir gynėmės, – tyliai atsakė mergina. – Tolvaikis išdavė. To dievai neatleidžia. Tai jų ranka nubaudė tavo sūnų, ir...

– Gana! – sušnypštė Marfa ir, atsisukusi į Jefrosimą, metė:

– *Vedmy! Im, predstavliaješ, eta byla prijatna!.. Ubitj chaziaina, u katorava gostili... Eta u nich starinyj abyčaj!..* *

Jefrosimas suraukė antakius ir dabar raudonis blykstelėjo jo pavargusiam veide.

– Iš to nieko nebus. Ji to nesakė. Aš gi matau jos akis... Užteks. Daugiau nebenoriu būt apgaudinėjamas. Sakau, gana! Reikia ruoštis kelionei. Pasakysiu vyrams paleisti tas moteris.

Jis apsisuko eiti.

– Tu paleisi raganas? Paleisi šėtono įrankį? – Marfos balsas virpėjo iš įtūžio. – O ką apie tai pasakys Pskove? Ką pasakys, kai sužinos, jog šviesiausiojo Boriso patarėjas pataikauja pagonių raganoms? Raganoms, kurios buvo sugautos aukojant pskoviečių kraują? Ką pasakys!?

Jefrosimas sustingo ir lėtai apsisuko.

– Tu man grasini? – dusliai tarė jis.

– Ką pasakys tas tavo Borisas? – pakartojo Marfa, per daug įniršusi, kad pastebėtų grėsmingą pasikeitimą Jefrosimo veide.

Nors kiti palydos vyrai laikėsi pagarbaus nuotolio, tačiau paskutiniai ginčo žodžiai buvo išrėkti taip garsiai, kad juos visi girdėjo. Marfa dabar griebėsi ir šitos paskutinės galimybės.

– O ką pasakys tavo vyrai, kad paleidi patį šėtoną? Ką pasakys sužeistieji? Kritusių nebepaklausi...

---

* Raganos! Joms, įsivaizduok, tai buvo malonu!.. Užmušti šeimininką, pas kurį viešėjo... Tai jų senovinis paprotys!.. (*Rus.*)

Jefrosimas sugriežė dantimis. Jis vos susivaldė netrenkęs seseriai į veidą. Tačiau pyktį reikėjo sutramdyti.

– Vyrai netiki tavo pasakom apie raganas, – tarė jis kiek galėdamas ramiau. – Jie turi akis ir turi savo protą.

– Jie netiki? – iškošė ji pro dantis. – O aš įrodysiu. Aš visiems įrodysiu, jog tai mergšei šėtono atsižadėti nereikia. Jis visada ir visur su ja!

Jefrosimas, pasisukęs į palydos vyrus, rankos mostu parodė, jog jie gali prieiti arčiau.

– Kaip tu įrodysi? – šaltai paklausė jis.

– Fiodorai!– suriko Marfa.

Prisistatė sunerimęs persikreipėlis.

– Atnešk tos mergšės kryžlankį! – liepė Marfa.

– Ji... Ji neturi ginklo, – sugargė tarnas.

Marfa nustebo.

– Ką, neatėmėt jos kryžlankio?.. – pakraipė galvą. – Tai, vyrai, paskolinkit kryžlankį ir pamatysit, ko nematę. Tik, šiukštu, neduokit jai į rankas!.. O tu, Fiodorai, atsinešk virvių.

Fiodoras apsisuko vykdyti įsakymo.

– O po to eik statyti kartuvių. Tuoj visi pamatysit šėtono galią! Ir tavo vyrai nebus tokie kvaili, kad sutiktų tas raganas paleisti savo nelaimei...

14

Mediveiša

Sapno dievaitis Einiui nebuvo maloningas.

Plyname lauke, nušviesta kruvino saulėlydžio, stovėjo juoda pilis. Ratus virš jos suko tamsūs paukščiai – greičiausiai juodvarniai,– duslus jų kranksėjimas stingdė širdį. Ant pilies kuorų juodavo du mažyčiai žmogeliai. Vėjas plaikstė jų apdarus ir plaukus. "Motina!.. Junda!.." – krūptelėjo Einius. Ėmė sparčiai temti. Pilies link pajudėjo dvi ugninės akys. Einiui pasidarė baisu. "Bėkit!.. Gelbėkitės!.." – norėjo surikti jis, bet burna buvo sausa kaip žvyrduobė, o kojas kažkas lyg laikė įkasęs į žemę.

Pilis degė.

Liepsna virto medinės sienos, vartai, bokštai. Orą pripildė sprangus degėsių tvaikas.

– Bėkit!.. Gelbėkitės... – sušvokštė jis ir, išpiltas šalto prakaito, atsibudo.

Į akis jam pirmiausia krito murmantis ir kikenantis Mediveiša. Keista senio veido išraiška išgąsdino Einių. Jam net dingtelėjo, kad vėl mato akląjį atsiskyrėlį, kurio baltų akių žvilgsnis sukėlė Einiui tokį šiurpą.

– Ar girdi!.. – sušuko berniūkštis, purtydamas Mediveišą už pečių. – Atsitokėk!.. Kas tau yra?!.

Seniui iš rankų iškrito pypkutė ir šleptelėjo tiesiai į žarijas. Aitrus žolių kvapas užgniaužė Einiui amą.

– Didžioji Motin... – burbtelėjo senis ir palaimingai sukikeno.

"Apsirūkė nuodingom žolėm! – suvokė Einius. – Reikia, kad greičiau atsikvošėtų!.." Pačiupęs liepinį kaušelį, šliūkštelėjo vandens į ugnį, paskui – seniui į veidą. Dar kartą ir dar! Nuo ugniavietės pakilo baltas garo tumulas, senis sumataravo rankomis, lyg gindamasis nuo kaukų. Einius prišokęs atidarė duris. Siūbtelėjo gaivaus oro šuoras.

Dangaus pakraštys jau šviesėjo.

Aušo nauja diena.

" Dievai... O kur mano Sartis?.." – Einiui apmirė širdis.

Arklio, pririšto netoli trobos, nebebuvo. Matėsi tik pėdsakai, einantys tolyn. Jie buvo visai švieži.

"Be arklio aš pražuvęs!.. – suaimanavo Einius. – Nepasivysim

užpuolikų, neišlaisvinsim sesers ir motinos!..” Pamiršęs baimę, jis pasileido pėdsakais tarsi skalikas.

Išbėgęs už kaimo tvoros, stabtelėjo. Ar čia akys apgauna, ar tikrai pamiškėj šmėstelėjo tarsi stambaus gyvulio pavidalas?.. O kas dūluoja ten, vakarykštės kovos vietoje?.. Tarsi koks milžiniškas paukštis plevenančiais vėjy sparnais, taršomomis pilkšvomis plunksnomis...

Baimė tūnojo čia pat, prikopusi beveik iki gomurio, bet Einius jai nepasidavė. Slinko artyn susikūprinęs, kad jį dengtų krūmai. Prislinkęs plotą, kuriame krūmus išlaužė vakar vykusi kova, jis atsargiai atsitiesė. Nesusivaldė, aiktelėjo.

Palinkęs virš Eitmino lavono, iškėlęs kumpus nagus, piktai šypsodamasis, į jį atsigręžė aklasis žynys. Giedravalkiu apvilktos akys, rodės, viską mato.

– Užuodžiu vaikišką baimę, – sukikeno senis. – Oi, kaip puikiai užuodžiu!..

– Eik šalin, krankly!.. – suriko Einius, išsitraukdamas peilį. – Palik ramybėj kūną!..

– Nepaliksiu, – sumurmėjo senis, riesdamas nagus. – Iškabinsiu akis ir suėsiu. Tada dar geriau matysiu.

– Ką čia kalbi, beproti!.. – pasibaisėjęs sušuko Einius. – Tu gi aklas!..

Aklasis tik nusišaipė.

– Man už nugaros, – dūrė atbula ranka į pamiškę, – klaidžioja tavo arklys. Puikiai jį regiu... Prie ugniakuro drybso apsvaigęs nuo garų Mediveiša, – matau jo pražiotą burną ir sukirmijusius dantis. Matau ir tave, vaikigali, tirtantį priešais, su ištrauktu peiliu, – cha cha cha...

Einius, suglumintas spigaus senio juoko, nuleido iškeltą peilį.

– Ko paleidai mano Sartį? Ko tau reikia?..

Senis pakėlė nereges akis į pilkšvą dangų – tolimas pakraštys jau raudo – ir burbtelėjo:

– Ne aš, o Mėnulė jus seka. Ir mane ant savo sparnų atnešė.

– Meluoji!.. – pasigirdo kimus balsas Einiui už nugaros. – Meluoji, žlibiau!

Berniukas krūptelėjęs atsisuko.

Beveik šliauždamas, rankomis remdamasis į žemę, artyn slinko Mediveiša. Šlapi žili plaukai krito jam ant veido, tačiau žvilgsnis buvo blaivus ir piktas.

– Meluoji, Gandos pastumdėli!.. – pakartojo jis ir užsikosėjo.

– Negi čia?.. – bailiai pakreipė galvą aklasis. – Ar ausys mane klaidina, ar...

– Ausys tau ir belikę!.. – suurzgė Mediveiša. – Išlindai iš pelkių it vienšniurkšlis!.. Irgi, mat, Mėnulė jį ant savo sparnų atnešusi – meluok sau sveikas!.. Bejėgis esi kaip didgalvis laumės vaikas!..

– Ne! Ne!.. – sucypė aklasis, atatupstas pasitraukdamas atgal. – Tai aš kovojau su svetimgenčiais!.. Aš...

– Rusų šventikas tave nugalėjo, – paniekinamai metė Mediveiša. – Tu neatbloškei jo prakeikimo, ir Mogilės kaimas mirė. Moteris žynė turėjo jį atkeikti, bet nespėjo. Ne žynys tu, Preivilai!.. Tik apdumti akis žmonėm gebi.

Preivilas sugniaužė kumščius ir nelauktai sukikeno.

– Ir gerai! Ir gerai!.. – sucypė jis ir net porą kartų šoktelėjo aukštyn. – Taip Mogilei ir reikia!.. Tai jie manimi nepasitikėjo.

– Ak tu, angie nelemtoji!.. – sušvokštė Mediveiša, čiupo grumstą ir paleido jį į akląjį.

Šis išsisuko grumsto, lyg būtų jį regėjęs, apsisuko ir kaip pamėkliška varna, šokinėdamas nuo vienos kojos ant kitos, metėsi į miško pusę.

– Kad tave vienšniurkšlis nusitemptų!.. – suriko Mediveiša ir pagrūmojo kumščiu.

– Mano Sartis!.. – sušuko Einius, išgirdęs tolimą žvengimą. – Ten gi mano žirgas!

– Tfu!.. – nusispjovė Mediveiša.

– Niekur nedings tas tavo Sartis.

– Ten gi mano Sartis, toje pusėje, kur Preivilas nubėgo!

– Sakau tau, kad neprapuls tavo Sartis... – atsiduso Mediveiša. Paskui pažvelgė į žuvusio kario kūną, palingavo galvą ir tarė:

– Ak tu, viešpatie Praamžiau!.. Pirma reikia karį palaidoti. Dar krankliai akis išles.

“Na, jeigu jau senis Praamžiaus, o ne Didžiosios Motinos šaukiasi, vadinasi, atsikvošėjo”, – apsidžiaugė Einius.

– Palaidoti iš tiesų reikia, – sutiko jis. – Bet palaidoję iškart eisim ieškot pagalbos. Surasim mano Sartį ir eisim ieškoti. Sakei, kad čia aplink yra ir daugiau kaimų...

– Yra, kur nebus, – atsiduso Mediveiša ir drebančia ranka persibraukė akis. – Eik į kaimą ir atnešk kastuvą, susimildamas. Manęs kojos nelaiko.

Pamatęs nusiminusį Einiaus veidą, pridūrė:

– Nebijok, vaikiūkšti. Tuoj atsipeikėsiu. Tie kaukoro dūmai nėra tokie jau stiprūs.

“Iš tavo burnos Praamžiui į ausį”, – pagalvojo Einius ir apsisukęs nuskubėjo į kaimą.

Už dantytos miško sienos pasirodė raudonas saulės kraščiukas.

– Štai ir viskas, – tarė Mediveiša.

Ant Eitmino kapo, atneštas vėjo, nusileido geltonas klevo lapas – sakytum, vėlė nutūpė.

– Geriau būtų buvę Gabijai jo kūną atiduoti, – sumurmėjo senis. – Bet tam tikrai neturim laiko.

Einius, nekantriai mindžiukuodamas, dairėsi į pamiškę.

– Nieko... – atsiduso Mediveiša. – Palaidojom jį su aštriu peiliu, strėline – tik lanką kažkoks netikėlis nušvilpė – įkops į vėlių kalnelį, nereiks slidinėti...

Prisimerkęs jis pažvelgė į dangų ir tarė:

– Saulė apsiblausus lyg po nelaimingų vestuvių. Šviečia, bet nešildo. Spinduliai drungni kaip vakarykštė putra...

– Gana kalbėti!.. Eime ieškoti pagalbos! – tarė netekęs kantrybės Einius. – Jeigu taip nori šildytis, pasišildyk mėnesienoj!..

– Ei ei, palauk! – suriko senis, Einiui pasileidus miško link. – Ir aš kartu!.. Vienas tu paklysi!..

Vargais negalais pasivijęs berniūkštį, švokšdamas pridūrė:

– Dar įpulsi į velnio akį, dumblas pagaus ir nepaleis!.. Aš žinau

čia visus takelius ir krūmus. Kulniuok paskui mane. Artimiausias kaimas tik per porą gaidžio riksmų, pasieksim jį saulei vidudienin įkopus!..

– Tik greičiau!.. – nekantravo Einius. – Kas žino, kas dabar su Junda ir mama... Gal...

Jis pasistengė nuvyti šalin baugias mintis.

– Skubos darbą Pykolis neša, – burbtelėjo senis, braudamasis per krūmus. – Dabar eik atsargiai. Čia netoli burbuliuoja liūno akis. Nedidelė, bet klastinga. Mogilės kaimo vaikų kiek pasiglemžusi!..

Atvirame, samanomis apaugusiame plotely nesimatė jokio akivaro – kerojo vaivorai ir mėlynojai, stirksojo gailių stiebai.

– Baisi kupeta! Nieko čia nėra, – tarė Einius.

Senis paniekinančiai sušnirpštė. Pasidairęs rado nulaužtą sunkią šaką, atsivedėjo ir sviedė.

Šaka šleptelėjo į nekaltai atrodantį samanų plotelį. Pirma ji įgrimzdo tik truputį, tačiau tada staiga pasviro ir smego gilyn. Atrodė, tarsi pelkė ją traukte įtraukė.

– Tai ką? Tikrai čia nieko nėra? – kimiai sukikeno Mediveiša.

Einius įsitvėrė krūmo šakos ir išbalo.

– O jeigu... mano Sartis čia... – sumurmėjo jis.

Mediveiša numojo ranka.

– Et, tada arklius gausim kaime, – tvirtai pareiškė. – Ko gero, jų banda bus ir pasipildžiusi po rusų kaimo užpuolimo.

– Tokio, kaip mano Sartis, ten vis tiek nebus, – prislėgtas tarė Einius.

Liūdėti neteko ilgai, nes netrukus netoliese, už jaunų eglaičių guoto, suprunkštė arklys, o vėliau ir tyliai žvingtelėjo.

– O dievai dausose!.. – apstulbo Einius. – Kas gi čia?..

Neklausydamas senio riksmo: "Atsargiai, vaikiūkšti!.. Įmarmėsi į akį!.." – puolė garsų link.

Už eglaičių, įkliuvęs brūzgynuose, su pavadžiu, apsivijusiu aplink nuvirtusį stuobrį, trypinėjo Einiaus Sartis. Jis nekantriai muistė galvą, bet išvydęs šeimininką, džiugiai suprunkštė. Atskubėjęs įkandin Mediveiša tik rankomis pliaukštelėjo.

– Sėkmės dievai tau palankūs, – teištarė nušvitusiam Einiui, kuris iškart puolė narplioti šunmazgiais susivijusį pavadį. Sartis aprimo ir kantriai stovėjo šalia, tik retkarčiais šmaukšteldamas uodega.

– Tu tik pažiūrėk... – staiga tarė Einius seniui ir nutilo.

– Kas?.. Kas yra? – sukluso šis.

– Va... Sarčio kanopa...

Arklys sužvingo ir dunkstelėjo į žemę kanopa. Dabar ir senis pastebėjo prie jos prilipusį ilgų žilų plaukų kuokštelį, sudžiūvusio kraujo liekanas.

– Viešpatie Praamžiau... – sumurmėjo senis, užsidengdamas rankove akis. – Negi čia...

– Preivilo galas, – užbaigė Einius.

Mediveiša papurtė galvą.

– Ne, netikiu tuo, – šiurkščiai burbtelėjo. – Preivilas per daug gajus. Be to, nesimato nei kūno, nei...

Jis nutilo, netikėtai minčiai šovus į galvą.

– Turbūt įmarmėjo į akį, – įspėjo senio mintis Einius.

Jis jau buvo išlaisvinęs savo Sartį ir tvirtai laikė jį už pavadžio.

– Reikia skubėti, – paragino Mediveišą. – Saulė kopia vis aukštyn.

Senis atsikvošėjo.

– Taip... taip... – sumurmėjo. – Eik paskui mane. Teks rinktis truputį ilgesnį kelią, nes trumpesnis – vieni brūzgynai. Su arkliu nepakeliausi...

Praėję avietyną, kurio stiebai su nurudusias lapais kartais iškildavo net virš galvos, pateko į proskyną. Jos pakrašty, už tvarkingai sukrautų nukirstų eglių rietuvės, tarp išlakių pušų vinguriavo spyglių nuklotas takelis.

– Šituo taku ir traukim, – sumurmėjo Mediveiša.

Pušynas greitai baigėsi, atsivėrė platus griovys, prižėlęs arkliarūgščių, tačiau vandens jame beveik nebuvo, – Einius net kojų nesušlapo. Arkliui irgi nebuvo sunku užsiropšti į viršų nuolydžiu, žolėtu griovio šlaitu.

Dešinėje griovio pusėje, aptvertas aukšta statinių tvora, glūdėjo nedidelis kaimas. Netoli jo laukuose ganėsi marga galvijų banda. Sartis, užuodęs arklius, sužvingo.

– Štai ir atėjom, – tarė senis.

Piemenys, pamatę artėjančius nepažįstamus žmones su žirgu, buvo besivarą bandą arčiau kaimo, bet, išvydę, kad tai tik senis su vaiku, apsiramino. Vyresnysis jų, kojenomis apautas paauglys, išėjo į priekį.

– Kas jūs ir ko norit? – burbtelėjo jis nedraugiškai.

– Ar manęs nepažįsti, paršeli, kad šitaip įžūliai šneki!.. – supyko Mediveiša. – Imsiu ir apleisiu kaukais tavo arklius!..

Berniūkštis nusigandęs sumojavo rankomis.

– Ne... ne!.. – suvapėjo jis. – Aš... aš...

Mediveiša tik numojo ranka ir, liepęs Einiui sekti iš paskos, nudrožė į kaimą, palikęs išsigandusį vaikigalį.

Pamatę žynį, prie jo iškart supuolė moterys, apsupo visu būriu klegėdamos, o viena, nepaleisdama iš rankų medinės kūlės, garsiai suriko:

– Tai gerai, senoli Mediveiša, kad prikalbėjot vyrus užpult tuos svetimdievius!.. Paleido dūmais netikėlių lizdą!.. Nebetrukdys mums gyventi.

– Dar ir gyvulių parsivarė, – pridūrė kita, šluostydamasi putrotas rankas į sijoną. – Karvės tai liesos, bet arkliai geri.

– Na, ką aš sakiau? – Mediveiša atsigręžė į Einių ir, perrėkdamas moteris, sušuko:

– O kur visi vyrai?..

– Išėjo miškan, bet maniškis pasiliko, – tarė moteriškė su kūle. – Gardą tveria...

– O Rimkus su sūnumis kalvėj!.. – įsiterpė kita.

– Štai kas, moteriškės, – tarė Mediveiša, rūsčiai apžvelgdamas kleganti būrį. – Man reikia keleto narsių vyrų. Bet tikrų vyrų, o ne kokių skystakinkių.

– Kam jums mūsų vyrai, senoli Mediveiša? – paklausė moteris su kūle.

– Tikrai, kam jums mūsų vyrai? – pridūrė kita.

– Rusai pagrobė šito vaikiūkščio, – Mediveiša bakstelėjo pirštu į Einių, – motiną ir seserį. Jie turėtų būt kažkur netoli sudeginto svetimgenčių kaimo. Turim jas išlaisvint.

– Laimė jums tepadeda!.. – sušuko moteris su kūle. – Einu, pašauksiu savišką!.. Jis su rikiu Kuntu ne kartą yra žygiuose dalyvavęs. O tu, Kentbutiene, paragink Rimkus.

Moterys klegėdamos pasipylė po kaimą.

Mediveiša gudriai mirktelėjo Einiui.

– Ko nepadaro dievai, tą padaro moterys, – sukikeno jis.

Einius dirstelėjo į dangų.

Saulė buvo įkopusi į patį vidurdienį.

15

Likimo gija

Sudegintame kaime vyko keisti pasiruošimai. Nekantraujantis Jefrosimas grįžo, patikrinęs arklius, bet Marfa pasakė, kad dar negalima pradėti. Belaisvės rankas pakirto ją tempusi kanapinė virvė. Dabar Junda sėdėjo atsilošusi į sieną, raudonskruostė tarnaitė švelniai trynė jos iki kraujo nutrintus riešus.

Prie sienos jau kabojo taikinys – skydas su juodu apskritimu vidury, o tolokai nuo jo, gal per aštuoniasdešimt žingsnių buvo įkaltas dvišakiu besibaigiantis stulpelis. Tarpušakyje, maždaug žmogaus pečių aukštyje, tarsi kirsti pasiruošusi gyvatė tūnojo kryžlankis. Kryžlankį, Marfai vadovaujant, vyrai pritvirtino taip, kad šauti buvo galima tik į sienos pusę. O per dvidešimt žingsnių nuo skydo kirviu darbavosi kreivasprandis Fiodoras. Kirvį jis visgi valdė stebėtinai gerai, ir statinys, prie kurio jis triūsė, darėsi vis labiau panašus į kartuves.

Jefrosimą nukrėtė lengvas šiurpas. "Gal kokia liga atsėlina, – pamąstė jis. – Per tuos pykčius kūnas nusilpsta, ir ligos lengviau prasiskverbia..." Jis vengė parodyti savo nekantrumą, nes kiekvienas jo žodis iššaukdavo neužtvenkiamą Marfos prakeiksmų ir grasinimų papliūpą. Su ta moterim varžytis pykčiu buvo beviltiška. Štai ir dabar ji savo trumpom kojom stebėtinai tvirtai žingsniavo nuo sėdinčios belaisvės prie kirviu besidarbuojančio Fiodoro ir, kas pikčiausia, prie kiek toliau susispietusių palydos vyrų. Vienur ji šūkaliojo įsakymus, o kariams nepailsdama kartojo apie tos prakeiktos mergšės niekšiškumą.

– Greičiau!.. – piktai suurzgė ji Fiodorui. – Krapštaisi kaip paskutinis atgrubnagis! O tu ten, ar savo velnio nagus pagaliau nuvaldai?

Belaisvė tik pakėlė akis ir neatsakė nieko, tuo tarpu Fiodoro užgriuvusiose akyse plykstelėjo įtūžis ir jis dar aršiau sumosavo kirviu.

"Tie du vienas kito verti... – pagalvojo Jefrosimas. – Gal ir neblogai, kad viskas užsitęsė. Spėjo vyrams įkyrėti. Jei ir bus koks įrodymas, tai privalės būti įtikinantis."

– Jefrosimai! Ir jūs, šaunieji Pskovo kariai! – staiga garsiai suriko

Marfa. – Užteks tai mergšei tempti laiką. Matau, kad jau pirštus judina ir to pakaks. Velnias jos neapleis. Iki šiol juk neapleisdavo... Dabar žiūrėkite visi ir pamatysit, ko neregėjot.

Ji priėjo prie Jundos ir netardama nei žodžio spyrė jai į šlaunį. Šalia sėdėjusi Milda susigūžė.

– Atsistok!.. – spjaute išspjovė Marfa. – Ir be juokų!.. Nevaizduok, kad nesupranti. Va skydas. Parodyk, kaip nelabasis valdo tavo ranką. Be kvailiojimų, arba šitai papūtžandei galas!

Ji šaukė rusiškai, tačiau rankų mostai buvo pakankamai aiškūs, kad mergina suprastų. Ji atsistojo ir susvyravo. Paskui lėtai žengė prie pritvirtinto kryžlankio.

Jefrosimas patraukė pečiais.

– Jei čia kas kvailioja, tai nebent tu, Marfa. Iš tokio atstumo ir geriausias mano būrio šaulys nepataikys, – pareiškė jis tvirtai. – Nebent į skydą. O į apskritimą – tik per klaidą.

Marfa piktdžiugiškai sukikeno.

– Į patį vidurį to apskritimo!.. – tarė ji, įsispręsdama rankomis į šonus. – Aš kartoju jums, jog nelabasis visą laiką su ja ir jis neleidžia jai. Tuoj įsitikinsit, kad šios mergšės paleisti nevalia... Judinkis, tu pagonių ragana!

Jefrosimas atsigręžė į karius. Visi įtemptai sekė įvykius, tačiau buvo panašu, jog jie matė tik aukštą jauną moterį, kurios grožio nepajėgė nuslėpti patirtos negandos, o ne kažkokią baisią raganą.

– Pradėkim ir pagaliau baikim šį kvailą žaidimą, – pavargusiu balsu tarė Jefrosimas. – Jei pataikys į sieną, ir tai bus neprastai.

Junda priėjo prie pritvirtinto kryžlankio. Rankos, palietusios ginklą, suvirpėjo, ir ji sustingo, tarsi nežinodama, ką daryti.

– Na, greičiau!.. – suriko Marfa. – Įtempk tą kryžlankį!..

Šaukta buvo lietuviškai, tad negalėjai apsimesti, jog nesupranti. Plieniniam lankui įtempti skirta svirtis gulėjo čia pat, prie įkalto į žemę dvišakio stulpelio. Junda pasilenkė, įstatė jį į tam skirtą įpjovą ir pradėjo tempti. Atrodo, stengėsi iš visų jėgų, tačiau lanko neįtempė pakankamai, kad užsikabintų templė.

– Negaliu, – dusliai tarė Junda ir prisidengė ranka akis, tarsi jai svaigtų galva.

Marfa net sušvokštė iš įtūžio.

– Prakeikta ragana... Fiodorai! – įsakė. – Įtempk tai mergšei ginklą. Vaizduoja, kad rankos nepakelia...

Fiodoras, keistu žvilgsniu nudelbęs Jundą, padarė, kas buvo liepta. Pabaigęs taip šiurkščiai stumtelėjo Jundą, kad ši atsitrenkė į stulpą.

– Nagi, šauk!.. – sukliko Marfa. – Matai gi, kur reikia!.. Šauk, kvaiša!..

Junda prikando tirtančią lūpą. Jai reikėjo truputį pasilenkti, kad ginklo buožė priglustų prie skruosto. Kryžlankis buvo pririštas prie stulpelio virve, apsukta apie buožės apačioje išdrožtą šerno galvą, tad ginklą ji galėjo sukinėti pakankamai laisvai. Regėjimo lauke buvo ir skydas su juoduojančiu viduryje apskritimu ir tas keistas statinys, kurį visą rytą rentė nusuktasprandis Fiodoras. Viskas plaukė Jundai prieš akis. Ji suvokė, jog reikia šauti būtent į skydą, tačiau šį kartą taikinys neišsiskyrė iš bendro vaizdo, kaip būdavo anksčiau, vos tik ji priglausdavo skruostą prie kryžlankio buožės. Nebuvo jokios nematomos gijos degėsių kvapo prisodrintame ore. Ginklo buožė, kurioje buvo įrėžtas strėlei taką nustatantis griovelis, virpėjo ir to virpesio ji negalėjo sustabdyti. Ji sukando dantis ir vos surado savyje jėgų nuspausti templę prilaikančią svirtelę.

Nejaukiai sudūzgė paleista strėlė. Ji nuskriejo kreivoku lanku ir dusliai trenkė į sienos apačią. Per penkis sieksnius nuo skydo.

Įtemptai visa tai stebėję vyrai susižvalgė. Tūžminga šypsena Marfos veide suakmenėjo.

– Ji apsimeta! – prakošė ji pro dantis. – Ta prakeikta ragana apsimeta... Aš gi mačiau, kaip jos ranką valdo pats šėtonas.

Jefrosimas palingavo galvą.

– Šaudo, kaip moteris ir turi šaudyti, – tarė jis. – Ne ką blogiau pataikytum ir tu.

Marfa su panieka dėbtelėjo į brolį.

– Ji tyčia prašovė! – sušuko ji. – Aš pasiklioviau šėtono puikybe. Maniau, šėtonas neleis jai prašauti. Bet pasirodo, kad ji valdo ir patį šėtoną! Teks padėti jai!

Išsitraukusi iš drabužių klosčių durklą, ji prišoko prie bailiai

susigūžusios Mildos, atplėšė ją nuo Medeinos ir stumtelėjo kryžlankio link. Išsigandusi mergina suklupo. Marfa primynė jos sijoną, kad Milda negalėtų atsistoti, griebė jos kairę ranką, iškėlė ją ir įrėmė žvilgančius ašmenis į pusiau atgniaužtą delną.

– Dabar įsidėmėk, ragana, – sušnypštė Marfa lietuviškai. – Jei dar apsimetinėsi, aš perdursiu šitai mergiotei ranką, o po to ir gerklę. Ar supratai?..

Junda linktelėjo, užsimerkė ir giliai įkvėpė oro. Ją apėmė toks silpnumas, kad teko atsiremti į stulpą. Net užsimerkus prieš akis plaukė Mildos išgąsčio kupinos akys, jos iškelta, tarsi aukai skirta ranka ir skydas su juoduoju apskritimu. Kai ji atvėrė akis, Fiodoras jau baigė svirtimi tempti lanką.

"Privalau pataikyti, privalau... – sušnibždėjo Junda, bandydama numaldyti trūkčiojantį kvėpavimą. Ji sukando dantis ir sukaupusi jėgas pasuko kryžlankio buožę taikinio link. Prakaito lašeliai sublizgo ant blyškios kaktos. Ranka pati atsileido, ir strėlė, lyg gyvatė iš po žiemos, kirto į sieną. Labai toli nuo skydo ir nuo juodo apskritimo.

Junda užsidengė delnu akis ir sudejavo.

– Prakeikta ragana!.. – išgirdo ji Marfos šūksnį. Aiktelėjo Medeina, ir veriančiu balsu sukliko Milda.

Durklo ašmenys raudonai blykstelėjo saulės šviesoje.

– Marfa!.. Nedrįsk! – Junda išgirdo įspėjantį Jefrosimo balsą ir atitraukė delną nuo akių.

Mildos pečiai trūkčiojo, ji verkė, nors balso ir nesigirdėjo. Kairę ranką ji spaudė prie krūtinės ir tarp pirštų besiveržiantis kraujas sunkėsi į jos dulkėtą apdarą. Milda užsimerkus, pražiota burna gaudė orą. Visad rausvi skruostai buvo balti lyg drobė.

Medeina stovėjo tiesi ir rami. Nei raumuo nekrustelėjo jos veide. Akys buvo nukreiptos į Marfos pusę, bet žvelgė kažkur į tolį virš jos. Ji atrodė suakmenėjusi, tik akys ruseno nebylia panieka.

Nušluosčius durklo ašmenis į sijoną, Marfa sušvokštė:

– Siaubingos apsimetėlės!.. Pagonės!.. Raganos!..

– Peržengei ribą, Marfa! – šaltai tarė Jefrosimas. Jis pasisuko taip, kad kalbėtų ne tik Marfai, bet ir tolėliau stovintiems kariams.

– Kuo dėta tarnaitė, kad tau vaidenasi raganos? Kuo dėta, kad tu nesuvaldai savo tūžmasties? Aš žiūrėjau joms atidžiai į veidus ir nei velnių, nei raganų neišvydau. Žiūrėjo ir vyrai.. Ką pasakysit, vyrai? Ar nepakaks šito kvailo žaidimo?

Pritariantis murmesys nubangavo per vyrų gretas.

– Gana kvailysčių! – šūktelėjo vienas.

– Metas ruoštis kelionei... – pasigirdo kitas balsas.

– Teisingai,– tuojau pat pasigavo šiuos žodžius Jefrosimas. – Jau ir taip ilgai delsiam ir didinam sau pavojų. Einam. Reikia ruoštis kelionei į Pskovą.

Marfa stovėjo praradusi žadą. Norėjo kažką šaukti, bet žodžiai įstrigo gerklėje. Jei ir būtų sugebėjus šūktelėti, greičiausiai nei vienas neatsigręžtų. Perdaug jau ryžtingai visi žengė savo mantos ir arklių link.

Negandinga tyla apsupo likusius. Girdėjosi tik prislopintas Mildos kūkčiojimas ir iš toliau sklindantis piktas, prie dvėselėnos suplūdusių varnų kranksėjimas.

Marfa lėtai atsisuko į belaisves. Jos lūpas iškreipė pagiežingas šypsnys, o akyse liepsnojo toks baisus pyktis, kad net Fiodoras susigūžė ir kažką suurzgė.

– Tai šitaip, – tarė Marfa. – Likome vieni. Gal taip ir geriau. Pasibaigė kvailiojimai. Fiodorai!..

Ji mostelėjo persikreipėliui, ir šis klusniai pribėgo.

– Ko reikia dar kartuvėms? – Marfa nužvelgė statinį tiriančia akim. Skersinis jau buvo tvirtai paremtas ir laukė. – Virvės reikia... Tiks ir ta, kuria tą raganą buvom surišę... Ir pasilypėti pakopos. Bet šį kartą reikia siauros... Va ten tas pagalys...

Ji parodė, matyt, vartų sutvirtinimui skirtą apyilgę storą kartį.

– Priremk ją skersai po tom kartuvėm prie sienos... Judinkis! – suriko Marfa. – Greičiau, kol negrįžo tas mano minkštaprotis brolis!..

– Gerai, Fiodorai!.. – įvertino savo tarno triūsą Marfa. Tas buvo vėl įtempęs Jundai kryžlankį ir prišliejęs kartį prie sienos po pat

skersiniu su tabaluojančia virve. – Užvaryk tą žliumbikę ant karties! Tik kirvio iš rankų nepaleisk!

Suspaudusi dešinėje durklą, Marfa stovėjo netoli Jundos. Fiodoras permetė kirvį į kairę ranką, priėjęs tvėrė sukniubusią ir tebekūkčiojančią Mildą už peties, pastatė ant kojų ir keliu pastūmė kartuvių link. Milda, atrodė, vis dar nesuprato, kur ją stumia, ji spaudė savo kraujuojančią, palaidinės kraštu apvyniotą ranką prie krūtinės. Priartėjus prie įkypai priremtos karties, ji sustojo ir išsigandus apsidairė.

– Lipk! Lipk, tu pagonių pastumdėle! – spiegte suspiegė Marfa, ir Milda, tų spigių žodžių bei Fiodoro alkūnės pastūmėta ėmė kopti nuožulnia kartimi.

– Nedrįskit! Palikit ją! – nebesusitvardė Medeina ir puolė artyn prie Mildos. Fiodoras smogė jai kirvakočiu. Pataikė į petį. Smūgis buvo stiprus, nes Medeina susverdėjo ir susmuko šalia suvirtusių į krūvą apdegusių rąstų.

Jundai aptemo akys. Ji negalėjo įsivaizduoti, kad kas nors galėtų pakelti ranką prieš jos motiną. “Ne... – sušnibždėjo ji sausom lūpom. – Dievai pagelbės...”

Tačiau atrodė, jog dievai apleido jas ir šį nykų, gaisro nuniokotą Nalšios žemės plotą. Motina gulėjo kniūbsčia, nuslydusi nuo plaukų skepeta atidengė nubrozdintą iki kraujo dešinę veido pusę.

– Mama!.. – suaimanavo Junda.

– Bėk prie jos, ir tavo papūtžandei galas! – sušnypštė beveik prie pat ausies Marfa. – Žiūrėk ten! Dabar tu man nebepavaidinsi, tu prakeikta ragana...

Junda pakėlė akis. Milda virpančiais keliais ir vėl surištom rankom jau stovėjo ant įremtos į sieną karties. Permesta per skersinį virvė dabar juosė jos kaklą, ir Fiodoras ją įtempė, kilstelėdamas merginos smakrą.

– Matai virvę!?– sušnypštė Marfa. – Perkirsk ją, nes tos mergšės kojos ilgai nelaikys. Fiodorai! Pririšk ir nešdinkis.

Fiodoras virvę jau spėjo pririšti. Nešinas kirviu, jis pasitraukė iš vietos, kur galėjo kliudyti kryžlankio strėlė. Ant storokos karties, apšviesta į vidudienį kopiančios saulės, stovėjo Milda linkstančiais

iš nuovargio keliais. Virvė jos kaklą veržė taip stipriai, kad ji nepajėgė net šaukti.

Junda, tramdydama baimę, prikando apatinę lūpą. Burnoje pajuto sūrų kraujo skonį. Skubiai priglaudė prie kryžlankio buožės skruostą. Ginklas virpėjo rankose, ir griovelis, kuris turėjo parodyti kelią strėlei, šokinėjo, kliudydamas tai virvę, tai apsvilusius sienos rąstus, tai išplėstas iš baimės, pagalbos šaukiančias Mildos akis.

Šalia išgirdo šaižų Marfos riksmą:

– Sakau tau, peršauk virvę, arba ji keliauja į pragarą!..

Junda giliai įtraukė kvapą. Krūtinė tarsi aprimo, tačiau kryžlankio buožės griovelis atsisakė sustingti ten, kur reikia. Ant templės svirtelės uždėti pirštai ėmė tirpti.

– Šauk, ragana!.. – visai šalia spiegė Marfa.

Praošę vėjelis. Milda nesugebėjo išlaikyti net šio lengvo šuoro ir pavojingai pasviro.

Delsti ilgiau nebuvo galima. Dešinės rankos pirštas tarsi pats nuspaudė svirtį. Trenkė plieninis lankas, sušnypštė strėlė ir įsmigo į rąstų sieną per pusę sieksnio nuo įtemptos virvės.

Išgirdus smingant strėlę, Milda suglebo. Kojos sulinko per kelius, pėda slystelėjo nuo karties ir kūnas sunkiai krito žemyn. Sugirgždėjo sija. Suvirpėjo įsitempdama virvė.

– O būk tu dešimt kartų prakeikta!.. – Marfa iš įtūžio suleido nagus sau į veidą. Šalia jos Fiodoras plačiai išsižiojęs žvelgė į besisupantį Mildos kūną.

– O Visagali, nejaugi?!. – pasigirdo nuo vartų rūstus Jefrosimo balsas.

Jis su pasišlykštėjimu žvelgė į savo seserį.

– Savo pasiekei! Taurė sklidina, Marfa, – kimiai tarė jis. – Atėjau tavęs pasiimti, bet dabar palieku. Galutinai. Tai tu esi įtūžio sugraužta ragana, ne tos belaisvės.

Už išgriautų vartų spietėsi kariai su kelionei jau parengtais arkliais. Buvę arčiau įžengė pro vartus ir, pamatę vaizdą, persižegnojo. Jefrosimas atsigręžė į karius.

– Daugiau nieko neimam! – tarė ryžtingai. – Ir tuoj pat apleidžiam šią prakeiktą vietą. Tegu dangaus ir pagonių kerštas krenta

ne ant mūsų, o ant tų, kurie jį prisišaukė.

Kariai linktelėjo ir sėdo į balnus. Neramiai sužvingo ilgą kelionę pajutę žirgai.

Marfa persibraukė rankove veidą, kurį ką tik buvo iki kraujo persirėžusi nagais. Jos akyse šmėkštelėjo baimė.

– Broli!.. – tyliai pašaukė ji.

Jau dunksėjo kanopos. Žvalgais paskirti kariai išjojo į priekį. Į tarp dviejų arklių įtaisytus neštuvus jau buvo įkeltas sunkiausiai sužeistas karys. Vėl pakilo raitelių išbaidytos varnos.

– Broli! – pakartojo Marfa, su siaubu dairydamasi į šalis. Jos žvilgsnis užkliuvo už Medeinos – moteris, pasirėmusi alkūne, bandė keltis.

Pakibęs po skersiniu, vos vos lingavo merginos kūnas.

– Jefrosimai!.. – suspiegė Marfa. – Tu... tu negali palikti manęs! Aš juk tavo sesuo! Broli!..

Atsakymo nebuvo. Tarnas palaikė balno kilpą ir Jefrosimas sunkiai, tarsi vilktų dvigubą metų naštą, užsiropštė ant žirgo. Pakreipė jo galvą rytų kryptim ir pajudėjo net neatsigręždamas.

– Stok!.. Sustok!.. – suvaitojo Marfa, savo trumpom kojom puldama prie vartų.

Atrodė, jog ir Fiodoras puls paskui ją, tačiau jis sustojo, pažvelgė į prie kryžlankio stulpo prigludusią, tarsi praradusią sąmonę Jundą ir pakilojo dešinėje rankoje kirvį. Lėtai priėjo prie Jundos ir kirvakočiu pakėlė užkritusią ant akių jos plaukų sruogą. Merginos akys buvo atmerktos, bet, atrodė, nieko nematė. Fiodoras krūptelėjo. Iš padilbų pažvelgė į savo suręstas ir darbą atlikusias kartuves.

“Tai per šitą mergą reikalai pakrypo taip netikusiai...” – pamąstė jis.

Vėjas plaikstė negyvos merginos plaukus, šiureno drabužių klostes. Atrodė, kad Milda tuoj nuskris tarsi didelis pilkas paukštis.

“Pirma nukabinsiu ją, – lėtai galvojo Fiodoras. – O paskui...”

Kreivasprandis nepastebėjo, jog vyresnioji belaisvė jau spėjo atsigauti. Medeina pasirausė savo drabužių klostėse, suradusi, ko ieškojo, suspaudė delne sidabru žvilgančią strėlę ir palengva, nenuleisdama akių nuo Fiodoro, ėmė šliaužti Jundos link.

Pėdsakai dar yra!.. – suriko Mediveiša. Jis baksnojo kulnais savo rambų arklį, bet negalėjo pavyti nekantraujančio Einiaus. Vėjas kedeno žilus plaukus, akys įdėmiai tikrino kelią. – Atrodo, kad jota vakar... Va, žiūrėkite, ar ne moteriškos skepetaitės kampas?

Einiui teko sugrįžti. Iš tiesų, ant krūmo šakos, plazdėdama kaip įkliuvusi į spąstus paukštė, kybojo drobės skiautė. Ryškūs arklių kanopų pėdsakai suko už didelio rausvo riedulio, apaugusio šiurkščiomis viksvomis.

Einius pavartė skiautę rankoje. Ją dengė dulkės, tačiau raštas buvo pažįstamas.

– Nejaugi Jundos?..– sumurmėjo jis. – Dievai, kas jai nutiko? Greičiau... Ar negali jie greičiau?..

Kaimiečiai per daug nesiskubino. Barzdočius Rimkus su dviem savo sūnumis, pasausęs ilgšis, moteriškė ir dar trys vyrai ramiai jojo iš paskos. Ginkluoti jie buvo kirviais ir ietimis, keli turėjo už balnų pritvirtintus lankus. Vienas lankas akivaizdžiai rusų darbo.

– Kad pėdos suka, tai ten ir joja, – nusprendė barzdočius Rimkus. Į drobės skiautę jis nekreipė dėmesio.

– Taip, regis... Nedaug ką ten bus radę, – pritarė kitas ir niūriai nusijuokė.

– Kur suka? Kur joja? – nekantravo Einius. – Čia gi mano sesers skepetos skiautė...

– Kur? Nagi į tą atsibasčiusių rusų lizdą...

– Buvusį lizdą... – pataisė ilgšis.

– Kur jis?

– Egi kai užkopsi į kalvą, tai ir pamatysi... – paaiškino Mediveiša. – Tik atsargiai...

Tačiau Einius neklausė. Jis jau apgręžė savo Sartį ir, plakdamas jį pavadžiu, privertė kopti beveik statmenu šlaitu. Lengvas kalvos smėlis, išjudintas kanopų, slinko žemyn, bet arklys su raiteliu visgi judėjo į viršų.

– Palauk gi! – pavymui riktelėjo senis. Jis irgi vytele peršniojo savąjį, tačiau rambus kaimiečio arklys ir nemanė nešti raitelio į

kalną. Beliko nulipti nuo arklio ir jį veste vesti. Kaimiečiai joti net ir nebandė.

Sartis šnopuodamas pasiekė kalvos viršų ir prieš Einių atsivėrė slėnis. Iš pradžių ne visiškai suvokdamas, ką regi, jis apžvelgė juodas nuodėgulių krūvas, išvartytas tvoras, ir tolėliau dar stovinčią, vietomis sudegintą, vietomis išverstą gynybinę sieną. Nuo jos dabar tolo keliolika raitelių.

– Dievai!.. Mums reikia skubėti. Jie iškeliauja, – sušnibždėjo jis.

Garsiai švokšdamas, į kalvą užsiropštė Mediveiša. Netardamas nei žodžio, jis žvelgė į raitelių vorą, kuri lėtai suko į šiaurės rytus. Iš čia raiteliai atrodė kaip žaisliniai.

– Egi kalavijų turi sočiai... Ir tų kryžminių lankų, – įvertino padėtį nuo skardžio pasivijęs juos barzdočius. – Per daug jų. Neįveiksim...

Einius nenustygo vietoje. Būtų puolęs žemyn, tačiau ir jam buvo aišku, jog žemyn stačiu skardžiu net ir jo Sartis nenusileis.

– Nusiramink. Seksim iš paskos, – uždėjo jam ranką ant peties Mediveiša. – Bet pažvelk... Ne visi išjoja. Negi ten kokia moteriškė?

– Ne Junda... – įsižiūrėjo Einius.

Ir iš toliau matėsi, jog prie išgriautų sutvirtinimų vartų pasirodė neaukšta ir apkūni moteris. Ji tarsi pabandė bėgti tolstantiems raiteliams iš paskos, bet netrukus sustojo. Iškėlė rankas, pakratė jas ir nuleido.

– Grįžta... – sumurmėjo Mediveiša. – Matyt, ji ne viena... Ten už tos tvoros bus ir daugiau pasilikę.

– Tai ko laukiam?

– Nelauksim! – sutiko Mediveiša. – Bet ir skubėt nėr ko. Nepabėgs. Net arklių jie, atrodo, neturi. Todėl dabar reikia veikti atsargiai...

Junda tūnojo sukniubusi prie stulpelio su kryžlankiu. Atsispirdamas į sieną, Fiodoras pasilypėjo, kol pasiekė kartuvių skersinį

ir užsimojo kirviu. Perkirto virvę, ir suglebęs Mildos kūnas atsitrenkė į žemę. Nukrito minkštai, beveik be garso. Netoli jam buvo likę kristi.

– Čia, dukrele... – sušnibždėjo visai šalia Medeina. Jos balsas buvo ramus, panašiai, kaip būdavo rytmetį, kai ją žadindavo. – Imk. Suspausk delne. Priglausk prie krūtinės.

Jos rankoje blausiai sublizgėjo sidabrinė strėlė.

– Sakyk. Laima, likimo motina, atleisk, – ramiu balsu tęsė motina. – Atleisk, kadangi suklydome mes. Dievai neklysta.

– Laima, likimo motina, atleisk... – sušnibždėjo Junda ir dešine ranka sugniaužė strėlę. Strėlė buvo tarsi gyva, joje tarsi tvinksėjo gyvastingas kraujas, skleidžiantis šilumą ir jėgą. Junda prispaudė strėlę prie krūtinės ir pajuto, kaip stiprybė sruvena iš strėlės ir apgaubia ją lyg šiltas vasaros vakaro vėjas. Praskaidrėjo akys, silpnumo neliko nei ženklo.

Ji atsistojo ir akies mirksniu įvertino padėtį. Kreivasprandis Fiodoras, pamatęs, kad ji pakilo, pasilenkė ir stvėrė kirvį, kurį buvo pasidėjęs ant žemės, kai tikrino, ar Milda nerodo gyvybės ženklų. Nuo vartų grįžtanti Marfa ją taip pat pastebėjo.

– Ta ragana! Žiūrėk, ta ragana atsikvošėjo! – šaukė ji iš tolo.

Junda dantimis suspaudė sidabrinę strėlę ir abiem rankom griebė pritvirtintą prie stulpelio kryžlankį. Ginklas pririštas virve, kuria iš apačios Fiodoras apsuko pagražinimo tikslams išdrožtą šerno galvą. Junda truktelėjo taip stipriai, jog medinė galva supleišėjo ir virvė nuslydo. Įtempti plieninį lanką dabar buvo vaiko darbas. Sidabrinė strėlė tarsi pati įsirangė į jai skirtą guolį.

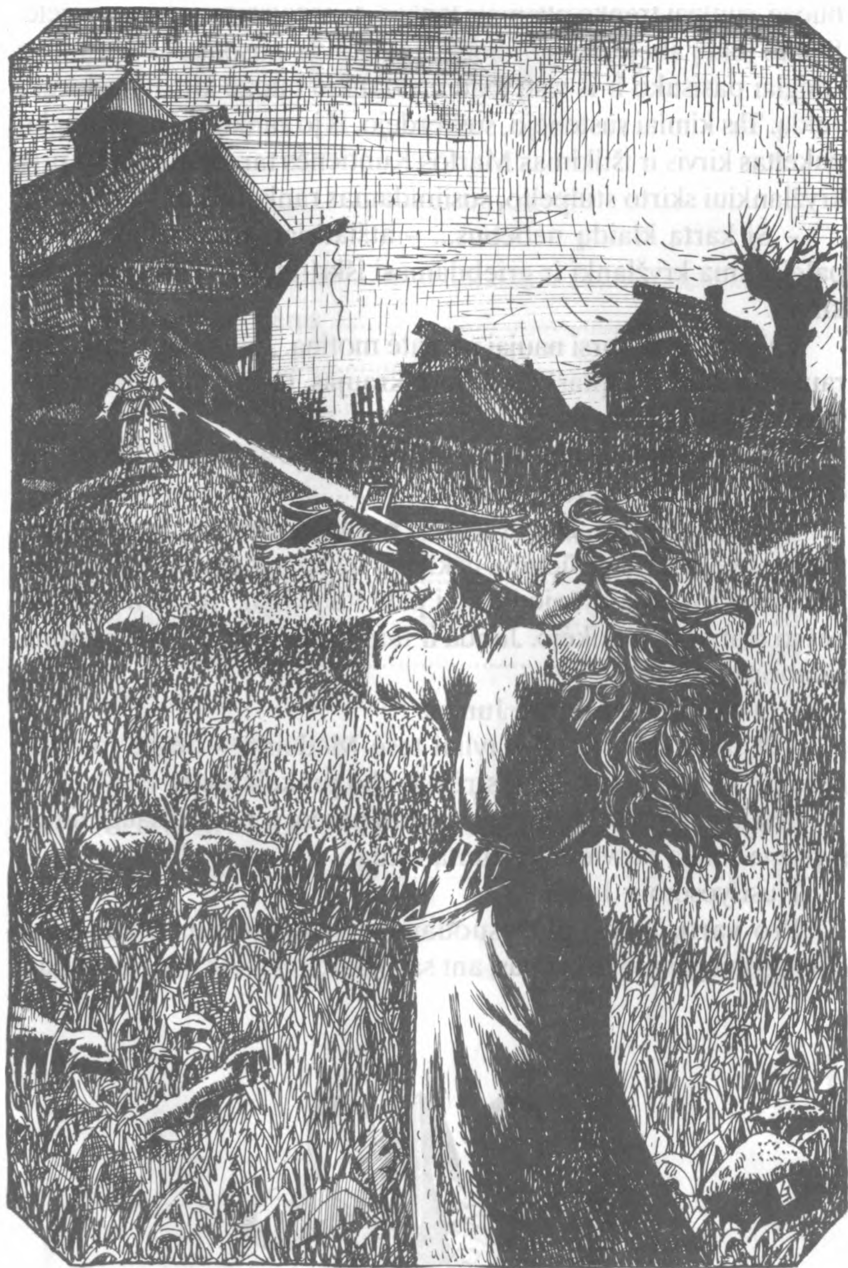
Dar prieš pakeldama ginklą Junda jau žinojo, kad dabar vėl regės šaunamos strėlės likimą.

Strėlės taką rodanti gija nusidriekė erdve aiški kaip niekad. Tarsi žvilgantis, įtemptas voratinklio siūlas, ji nusidriekė per degėsių prisodrintą orą nuo strėlės smaigalio iki pat Marfos tarpuakio.

Matė tai ir Marfa ir pajuto šaltą mirties dvelksmą.

– Kirsk! Kirsk! Tvok tai prakeiktai raganai! – sukliko ji.

Akies krašteliu Junda matė, jog Fiodoras pakėlė kirvį, tačiau tai nesutrikdė jos ramybės. Akimirkai ji sustingo, apmirė kryžlankio

buožė, sunkiai trenkė plieninis lankas. Ji nežiūrėjo, ar kliudė strėlė. Dėl to jokių abejonių būti negalėjo, tad vos nuspaudus svirtelę, ji staigiai pasisuko ir iš visų jėgų kryžlankio buože kirto Fiodorui į veidą. Tas kimiai sustenėjo, susverdėjo, iš jo rankų išslydo smūgiui pakeltas kirvis ir ištikimas Marfos Kuntienės tarnas sukniubo prie kryžlankiui skirto stulpelio, susiimdamas rankomis už veido.

– Šį kartą klaidų nebebus... – atšiauriai sumurmėjo Junda, paleisdama kryžlankį ir griebdamasi iškritusio iš Fiodoro rankų kirvio.

Pakėlusi akis, tarsi naujai pamatė motiną. Jos dulkėtą prijuostę rausvom dėmėm aptaškė Fiodoro kraujas, tačiau motinos veidas liko visiškai ramus.

– Tai aš klydau, dukrele, – tyliai tarė ji. – Dievai žinojo, ką daro. Ta dovana yra tavo lemtis.

Junda linktelėjo. Dabar ir ji tai pagaliau suprato. Ji pažvelgė į vartų pusę. Marfa griūdama užkliuvo už apanglėjusios sijos ir dabar viena jos koja kyšojo keistai pakelta į viršų. Veido nesimatė, bet jo matyti ir nereikėjo. Junda ir taip žinojo, jog tarpuakyje tūno sidabrinė strėlė.

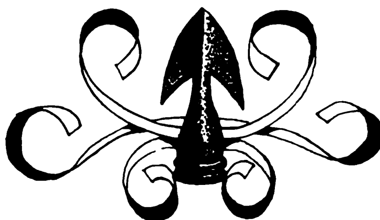
– O strėlė? – paklausė Junda.

– Ji rado savo vietą, – tyliai tęsė Medeina. – Jėgos joje jau nebėra. Visą jėgą turi tu, o strėlėje liko prakeikimas.

Ji taip pat pažvelgė išgriautų vartų pusėn, ir plati, džiaugsminga šypsena staiga nušvietė jos rimtą veidą.

Nusišypsojo ir Junda.

Pro vartų angą, plevėsuodamas išsitaršiusiais plaukais ir džiaugsmingai mojuodamas, ant savo Sarčio jų link skriejo Einius.

TURINYS

SKOMANTAS

VENTĖS KALVIS

Kitoje Skomanto knygoje pasakojama, kaip Ventės pilies kalvis Kernius kartu su Uviu vyksta į Rygą išgauti iš Ordino kalvių plieno grūdinimo paslapties.

SKOMANTO KNYGOS

Skomanto apysakose veikia tie patys pagrindiniai personažai: žemaičių rikis Žybartas, jo žmona Medeina ir penki vaikai: Daubaras, Junda, Uvis, Einius ir Gailė. Apysakų veiksmas aprėpia ne tik Lietuvą, bet ir latvių, rusų žemes, kitas šalis, su kuriomis lietuvių ir žemaičių gentys XIII šimtmetyje kariavo, bičiuliavosi ir prekiavo.

Apysakose **"TEUTONŲ BELAISVIS"** ir **"PELKIŲ VILKĖ"** pasakojama, kaip rikio Žybarto sūnus, dešimtmetis Uvis, patenka į teutonų nelaisvę, kelerius metus vargsta žvakių meistro namuose Rygoje, paskui parduodamas klajojantiems cirkininkams, pabėga ir po ilgų klajonių Žiemgalos miškais ir pelkėmis, prisijaukinęs vilkę, pagaliau pasiekia gimtąją Žemaitiją.

"ATPILDO STRĖLĖS" veiksmas vyksta Deltuvos žemėje, kur turi ištekėti Uvio sesuo Junda, aukšta, graži, išdidi, puikiai šaudanti iš lanko ir kryžlankio mergina. Tačiau vestuvės išyra, nes, pasinaudoję jomis, kalavijuočiai kartu su pskoviečiais norėjo išžudyti žemaičių ir lietuvių didžiūnus.

"PLĖŠIKŲ PILYJE" Uvis su savo draugu žiemgaliu Zerviu randa nukautus prie Nemuno pirklius iš Gotlando salos ir bando išaiškinti, kas įvykdė šią žmogžudystę.

Apysakose **"UŽKEIKTAS LOBIS"** ir **"DIEVŲ VALIA"** Uvis su jaunesniuoju broliu Einium ieško senelio Žvelgotės lobio, kuris jiems reikalingas išpirkai už kalavijuočių pagrobtą motiną ir seserį, o radęs jį su savo bičiuliu Zerviu nugabena Dauguvos upe į Kuoknesę, kur Ordino pilyje įkalintos Medeina ir Gailė.

"MĖLYNOJO VARNO PASLAPTYJE" Uviui pavyksta išnarplioti nusikaltimą, įvykdytą jo vaikystės draugo Sirpučio tėvo rikio Algimanto pilyje.

Apysakose **"POLOCKO RANKA"** ir **"ŠARVAI NAUGARDO KUNIGAIKŠČIUI"** pasakojama apie tai, kaip Uviui, Daubarui, Einiui ir Jundai pavyksta pasiekti, kad būtų nutrauktos Ordino ir Didžiojo Naugardo derybos.

Skomantas

Sk-46 Jundos lemtis: Apysaka: Jaunimui. - K.: Tvermė, 1997, - 160 p. Iliustr.

ISBN 9986-476-15-1

Jaunimui skirta apysaka iš XIII a. pradžios apie žemaičių rikio Žybarto dukrą Jundą, likimo apdovanotą stebuklinga taiklumo dovana.

UDK 888.2

SKOMANTAS
Jundos lemtis
Apysaka

Redaktorė Irena Krivickienė
Dailininkas Gintaras Jocius
Maketuotoja Nijolė Burneikienė

SL 1615. 1997 05 05. 6,5 leidyb. aps. l., 10 sp. l.
Išleido K. Almeno "Tvermės" leidykla, Prancūzų 47-1, 3035 Kaunas
Tiražas 7000 egz. Užsakymas 205

Spaudė A. Jakšto spaustuvė, Girelės g. 22, 4230 Kaišiadorys
ISBN 9986-476-15-1

Skomanto knygos:

Teutonų belaisvis

Pelkių vilkė

Atpildo strėlė

Plėšikų pilis

Užkeiktas lobis

Dievų valia

Mėlynojo varno paslaptis

Polocko ranka

Šarvai Naugardo kunigaikščiui

JUNDOS LEMTIS

Ventės kalvis

